

MUZE.

Strateški plan interpretacije baštine

Stara Gradiška - Čuvarica sjećanja

Rujan 2025.

Naziv studije

Strateški plan interpretacije baštine Općine Stara Gradiška

Naručitelj

Općina Stara Gradiška

Autorice / Muze d.o.o.

Dragana Lucija Ratković Aydemir
Lucija Biličić
Iva Klarić Vujović
Mateja Kuka Brkić
Mirna Draženović

Radna skupina

Velimir Paušić, Načelnik Općine Stara Gradiška
Željka Zečević, Općina Stara Gradiška
Roberta Šišić, Općinsko vijeće Stare Gradiške
Valentina Matokanović, Udruga „Pokreni se“
Milena Paušić, Udruga „Pokreni se“
Maja Matokanović, Udruga „Pokreni se“
Vlasta Budiša, Konzervatorski odjel Slavonski Brod
Krešimir Mijakovac, Konzervatorski odjel Slavonski Brod
Đorđe Mihovilović, JUSP Jasenovac
Marija Mihaljević, Gradski muzej Nova Gradiška
Ana Pavleković Žeruk, Gradski muzej Nova Gradiška
Vesna Andrić, JU Natura Slavonica
Goran Dorić, Hrvatske šume
Mario Bošnjak, Hrvatsko šumarsko društvo
Nikica Lukanović, PP Lonjsko Polje
Vesna Teršelić, Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću
Jurica Vitković, Documenta - Centar za suočavanje s prošlošću
Mišo Gusić, OŠ Ante Starčevića, Rešetari

Sadržaj

UVOD	4
STRATEŠKI KONTEKST	5
OKRUŽENJE	6
Općina Stara Gradiška	6
Brodsko-posavska županija	6
(Bosanska) Gradiška	7
Park prirode Lonjsko polje	7
STRATEŠKI OKVIR	10
Strateški okvir na razini EU-a	10
Strateški okvir na razini RH	16
Strateški okvir na lokalnoj razini	19
SWOT ANALIZA	24
PREGLED POSTOJEĆEG STANJA	29
BAŠTINSKI RESURSI	30
POSTOJEĆE AKTIVNOSTI	32
ISKUSTVO POSJETITELJA	32
STARA GRADIŠKA – ČUVARICA SJEĆANJA	34
STRUKOVNI KONTEKST	35
Teška baština i disonantna baština	35
Društveno sjećanje i kultura sjećanja	35
Turizam posebnih interesa	35
Disperzivan muzej	36
Duh mjesta	37
Interpretacija baštine	37
Integrirani kulturno-turistički proizvod	37
Praktična primjena strukovnog konteksta	38
TEMELJNE IZJAVE	39
Poslanje	39
Vizija	39
Vrijednosti	40
DIONICI	41

Primarni dionici	41
Sekundarni dionici	41
Tercijarni dionici	42
CILJANA PUBLIKA	43
1. Generacijska segmentacija	43
2. Geografska segmentacija	43
3. Segmentacija prema interesima	43
DOŽIVLJAJI	45
Sjećanja iz tvrđave	46
Sjećanja na zatvor	48
Sjećanja o zavičaju	52
Sjećanja u prašumi	56
Sjećanja uz rijeku	59
PLAN AKTIVNOSTI	64
STRATEŠKI PRIORITETI	65
1. SURADNIČKO RAZVIJANJE KULturno-TURISTIČKE PONUDE	66
1.1. Uspostavljanje suradničke upravljačke strukture	66
1.2. Razvoj suradnje	67
1.3. Jačanje ljudskih potencijala	69
2. VALORIZACIJA LOKALNE BAŠTINE	72
2.1. Dokumentiranje postojećeg stanja	72
2.2. Obnova baštine	74
3. RAZVOJ AUTENTIČNIH DOŽIVLJAJA	76
3.1. Sjećanja iz tvrđave	76
3.2. Sjećanja na zatvor	78
3.3. Sjećanja o zavičaju	82
3.4. Sjećanja u prašumi	86
3.5. Sjećanja uz rijeku	88
3.6. Ostali doživljaji	90
4. BRENDIRANJE I MARKETING	92
4.1. Razvoj brenda	92
4.2. Razvoj marketinga i komunikacija	94
TROŠKOVNIK	98
LITERATURA I IZVORI	99

Uvod

Općina Stara Gradiška svojim je položajem, uz obalu rijeke Save, oduvijek bila važna strateška točka. Danas se uz spomen ovoga područja veže gotovo stoljetna priča o zatvoru koji je opstajao dok su se politički režimi mijenjali. Iako obilježena teškom baštinom, Stara Gradiška svoju povijest ne skriva, već je koristi za put napretka, s baštinom kao glavnim pokretačem razvoja.

Strateški plan interpretacije baštine Općine Stara Gradiška (u daljnjem tekstu Strateški plan) prvi je korak prema sustavnoj valorizaciji i interpretaciji lokalne kulturne i prirodne baštine. Ovaj dokument donosi dugoročnu viziju razvoja Općine temeljenog na baštinskom potencijalu te konkretne korake koji će dovesti do ostvarenja postavljenih ciljeva. Baština je snažan pokretač koji, uz smisleno i adekvatno upravljanje, potiče gospodarski i ekonomski razvoj, istovremeno osnažujući lokalno stanovništvo.

Za potrebe izrade ovog Strateškog plana, uz desk istraživanje, provedeni su terenski pregled, analiza stanja te dvije participativne radionice s dionicima. Prva se održala uživo u Staroj Gradišci, a druga *online*, putem platforme Zoom. Time je napravljena podloga koja je obuhvatila pregled dosadašnjih aktivnosti, ključnih resursa i postojećih planova za budućnost.

Strateški plan donosi prijedloge za oblikovanje baštinskih doživljaja koji će potaknuti razvoj jedinstvene i privlačne kulturno-turističke ponude Općine Stara Gradiška. Ostvarenje postavljenih ciljeva omogućit će stvaranje novih prilika za gospodarski i društveni razvoj, doprinoseći tako kvaliteti života lokalnog stanovništva. Jedinstveni će doživljaji privući posjetitelje različitih ciljnih skupina, a time će Stara Gradiška postati primjer dobre prakse

održivog upravljanja baštinom, s posebnim naglaskom na okretanje teške prošlosti u korist pozitivnih doprinosa u sadašnjosti i budućnosti.

Strateški plan interpretacije baštine Općine Stara Gradiška sadrži sljedeća poglavlja:

- **Strateški kontekst** – donosi pregled okruženja, analizu relevantnih strateških dokumenata i SWOT analizu baštinskog razvoja.
- **Pregled postojećeg stanja** – donosi pregled baštinskih resursa, postojećih doživljaja i lokalnih aktera.
- **Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja** – donosi cjelovitu viziju ostvarenja baštinskog potencijala Stare Gradiške. Uključuje opis strukovnog konteksta, temeljne izjave, dionike i ciljne skupine te prijedlog baštinskih doživljaja.
- **Plan aktivnosti** – donosi pregled aktivnosti potrebnih za provedbu Strateškog plana, s jasnim smjernicama za njihovu realizaciju.

Sastavni dio Strateškog plana interpretacije baštine Općine Stara Gradiška je i preliminarni troškovnik (zaseban Excel dokument).

Strateški kontekst

Analiza strateškog konteksta Općine Stara Gradiška omogućava dublje razumijevanje lokalnih potreba i mogućnosti. Sukladno tome, utječe na odluke i kasnije provođenje Strateškog plana. Ova je analiza temelj za strateško pozicioniranje Stare Gradiške u kontekstu baštinskog razvoja, odnosno razvoja kulturno-turističke ponude Općine.

Analiza je važan dio procesa strateškog planiranja. U kontekstu strateškog plana interpretacije baštine, analiza započinje osvrtom na fizičko okruženje Općine Stara Gradiška. Zatim slijedi pregled nadređenih strateško-razvojnih dokumenata, odnosno razvojnih prioriteta strategija višeg reda koji imaju direktan utjecaj na održivo upravljanje baštinskim resursima. Pregled tih dokumenata na svim razinama pruža razumijevanje konteksta unutar kojeg se Općina Stara Gradiška može i treba razvijati.

SWOT analiza donosi analizu snaga, slabosti, prilika i prijetnji vezanih uz razvojni potencijal baštine Općine. Ona pruža cjelovitu sliku o trenutnom stanju kulturno-turističke razvijenosti Općine te mogućnostima za daljnji razvoj. Zaključci SWOT analize doprinose donošenju utemeljenih i održivih odluka za budući kulturno-turistički razvoj.

Okruženje

Općina Stara Gradiška

Općina Stara Gradiška smještena je na zapadnom dijelu Brodsko-posavske županije. Graniči s općinama Dragalić, Gornji Bogičevci i Okučani, te sa Sisačko-moslavačkom županijom na zapadu, s kojom je spaja Park prirode Lonjsko Polje. Južna strana Općine ujedno je i državna granica – ondje prolazi rijeka Sava koja Staru Gradišku dijeli od Bosne i Hercegovine, a most preko rijeke spaja Staru Gradišku s Bosanskom Gradiškom.

Površina Općine Stara Gradiška iznosi 76,79 km², a administrativno joj pripadaju sljedeća naselja: Stara Gradiška, Donji Varoš, Gornji Varoš, Gređani, Novi Varoš, Pivare i Uskoci. Prema popisu stanovništva iz 2021. godine, na području Općine živi 911 stanovnika.

Kao i brojna druga područja ruralne Hrvatske, Općina Stara Gradiška suočava se s kontinuiranim smanjenjem broja stanovnika. Iako je stanovnika iz godinu u godinu sve manje, Općina redovito ulaže u podizanje kvalitete života svojih stanovnika.

Zahvaljujući geografskom položaju, Općina Stara Gradiška cestovnim je prometom dobro povezana sa središnjom i istočnom Hrvatskom te Bosnom i Hercegovinom na jugu, no dobra cestovna povezanost ne uključuje povezanost javnim prijevozom.

Turizam na području Općine Stara Gradiška nije razvijen, no potencijala za njegov razvoj itekako ima. Upravo baština u tome može odigrati ključnu ulogu. Lokalna baština (kulturna i prirodna) do sada nije bila adekvatno istražena, valorizirana i interpretirana. Napredak u tom području omogućit će stvaranje jedinstvenih baštinskih doživljaja koji će privlačiti posjetitelje iz drugih područja, a povećanje broja posjetitelja pružit će mogućnost za razvoj ostale turističke infrastrukture i sadržaja.

Brodsko-posavska županija

Brodsko-posavska županija proteže se duž južnog dijela slavonske nizine, u smjeru zapad-istok. Omeđena je planinom Psunj te Požeškim i Diljskim gorjem na sjeveru i rijekom Savom na jugu. Administrativno i kulturno središte županije je grad Slavonski Brod, a osim njega, status grada ima Nova Gradiška. U sastavu Županije nalazi se ukupno 26 općina.

Stanovnici Stare Gradiške svakodnevno gravitiraju susjednoj Općini Okučani te Novoj Gradišci. U Okučanima se nalazi dječji vrtić, koji je područni vrtić Dječjeg vrtića Nova Gradiška. U Staroj Gradišci postoji osnovna škola, koja je područna škola Osnovne škole Okučani. Srednjoškolsko obrazovanje učenici nastavljaju u Novoj Gradišci te Zagrebu. Nemogućnost srednjoškolskog obrazovanja u lokalnoj sredini jedan je od uzroka depopulacije Općine.

Turistička zajednica Brodsko-posavske županije središnja je turistička zajednica koja promovira turizam cijele županije. Uz nju, na području Županije djeluju TZG Nova Gradiška, TZO Cernik, TZO Garčin, TZO Meridiana Slavonica i TZO Slavonski Brod-Posavina. U kontekstu razvoja Županije djeluje javna ustanova BPŽ Centar za razvoj Brodsko-posavske županije.

Kroz županiju prolazi autocesta A3 Bregana-Lipovac koja spaja zapad s istokom RH. Zbog toga je Županija dobro povezana s drugim dijelovima Hrvatske te kroz nju prolazi velik broj potencijalnih posjetitelja.

(Bosanska) Gradiška

Općina ima i dobru prometnu komunikaciju u smjeru sjever-jug. Kroz nju prolazi država cesta D5 koja vodi od granice s Mađarskom na sjeveru do granice s Bosnom i Hercegovinom na jugu. Upravo se u naselju Stara Gradiška nalazi granični prijelaz s Bosnom i Hercegovinom. Prijelaz povezuje Općinu Stara Gradiška s Bosanskom Gradiškom. Nekoć su ta dva naselja bila jedno, a razdvojena su 1699. godine Mirom u Srijemskim Karlovcima. Danas je Bosanska Gradiška (službeno Grad Gradiška) u sastavu Bosne i Hercegovine, odnosno Republike Srpske.

Gradiška danas ima oko 60.000 stanovnika, a proteže se na površini od 762 km². Stanovnici Stare Gradiške u Bosansku Gradišku odlaze prvenstveno u kupovinu namirnica, prijelaz je moguć i pješice, a granični je prijelaz opterećen velikom količinom teretnih vozila. U tijeku je aktivacija drugog novoizgrađenog cestovnog mosta koji bi trebao pridonijeti rasterećivanju prometa.

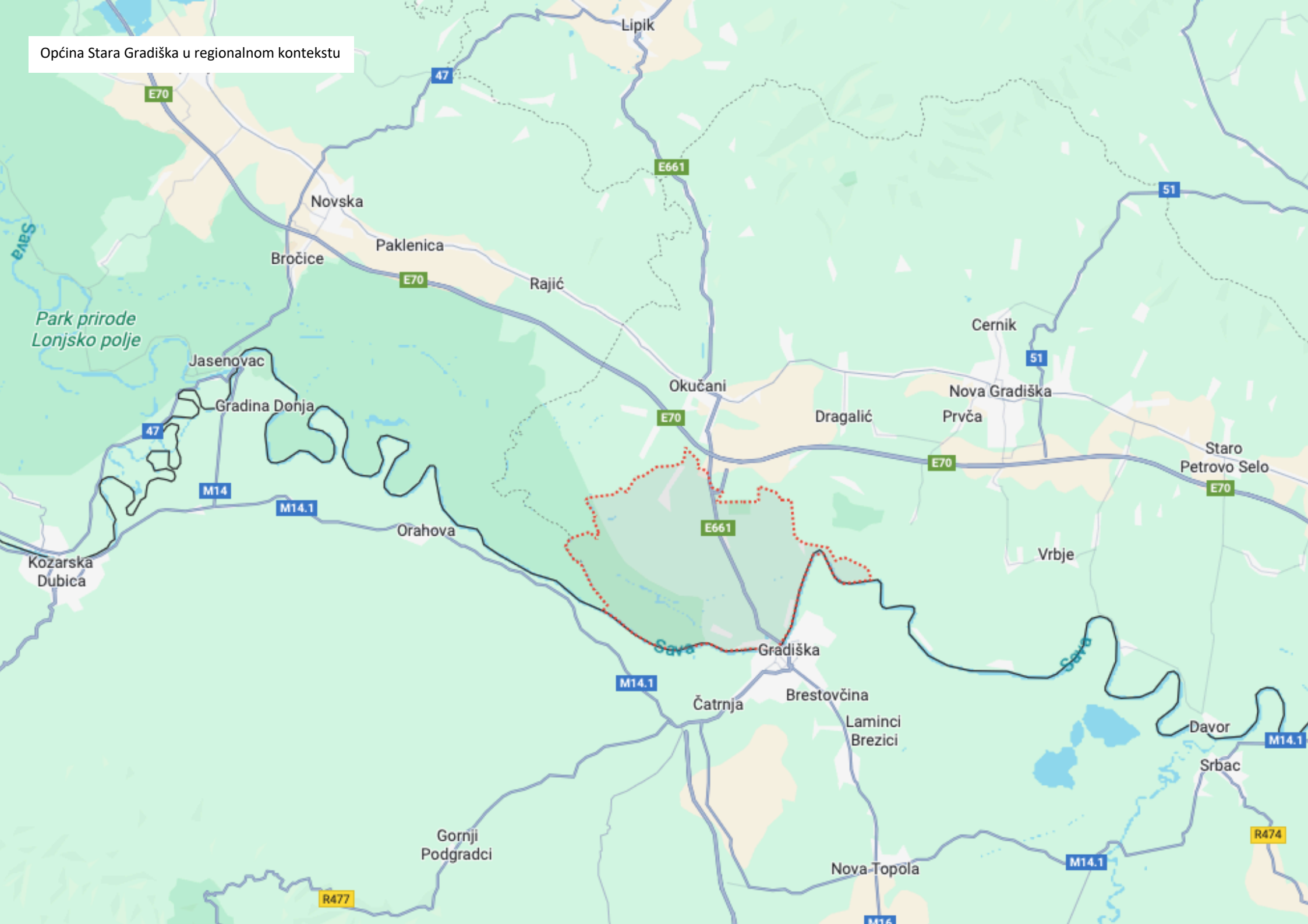
Staru Gradišku s Bosanskom Gradiškom, osim same povijesti, povezuje priča o grobnici šejha Gaibije te rijeka Sava kao zajednički potencijal za aktiviranje rijeke u turističke svrhe.

Park prirode Lonjsko polje

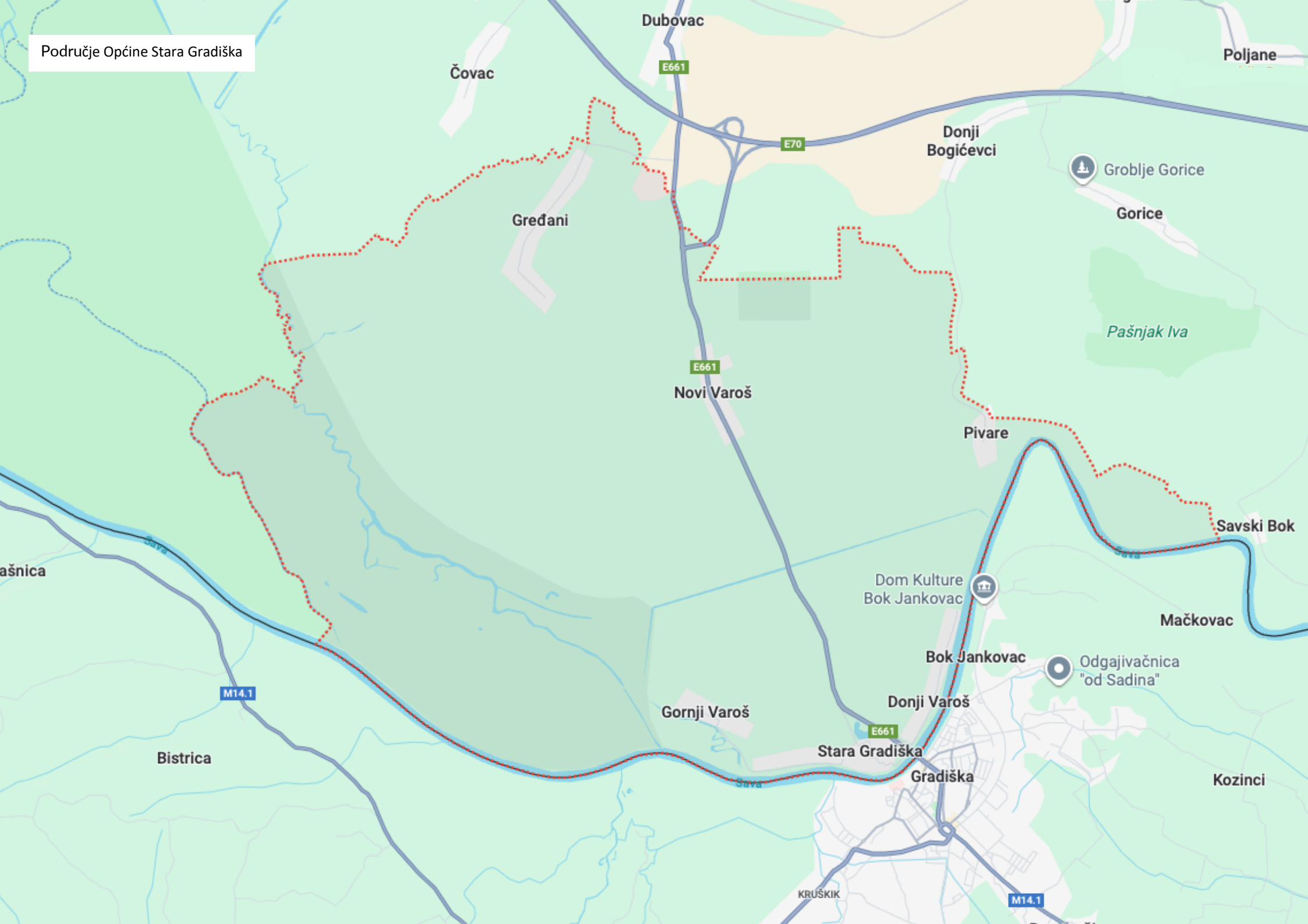
Park prirode Lonjsko polje najveće je zaštićeno močvarno područje dunavskog porječja. Smješteno je u aluvijalnoj ravnici rijeke Save na području njezinog srednjeg toka, na lijevoj obali, a zauzima površinu od 50.650 km². Jedno je od najvećih i najbolje očuvanih prirodnih poplavnih područja u Europi. Park prirode obuhvaća 3 polja koje rijeka Sava svake godine poplavi. Zahvaljujući tim prirodnim poplavama, Park prirode je područje iznimno bogate bioraznolikosti, posebno ptičjih vrsta.

Park prirode iz godine u godinu bilježi rast broja posjetitelja te obogaćuje ponudu događanja koja se odvijaju unutar Parka. Većim se dijelom nalazi na području Sisačko-moslavačke županije, a njegov krajnji istočni dio nalazi se na područje Općine Stara Gradiška. Na toj strani nema posjetiteljske infrastrukture stoga je to prilika da se i Stara Gradiška prometne kao zanimljiva početna točka za istraživanje Parka. Parkom prirode upravlja Javna ustanova Park prirode Lonjsko Polje. Park je dio mreže Natura 2000.

Općina Stara Gradiška u regionalnom kontekstu

Područje Općine Stara Gradiška

Dubovac

E661

Poljane

Čovac

E70

Donji Bogičevci

Groblje Gorice

Gređani

Gorice

Pašnjak Iva

E661

Novi Varoš

Pivare

Savski Bok

Mašnica

Dom Kulture Bok Jankovac

Mačkovac

M14.1

Bistrica

Gornji Varoš

Bok Jankovac

Odgajivačnica "od Sadina"

Donji Varoš

E661

Stara Gradiška

Gradiška

Kozinci

KRUŠKIK

M14.1

Strateški okvir

Strateški okvir na razini EU-a

U izradu lokalnih strateških planova važno je uključiti europsku dimenziju. Time se postavljeni strateški ciljevi povezuju sa širim međunarodnim kontekstom Europske unije.

Kroz poticanje međusobne suradnje, razmjene i mobilnosti unutar europskog kulturnog prostora, europska dimenzija podržava očuvanje i promociju zajedničke europske kulturne baštine te jača interkulturalni dijalog i razumijevanje među različitim narodima i kulturama u Europi. Također, ona omogućava pristup financijskim resursima i programima Europske unije te povećava vidljivost i prepoznatljivost kulturnih inicijativa na europskoj razini.

Usklađenost s europskim kulturnim politikama doprinosi održivosti strateških odluka na lokalnoj razini. U nastavku slijedi pregled ključnih dokumenata i inicijativa na razini EU-a koje trenutno imaju značajan utjecaj na kulturu i kulturni turizam. Svaki od njih pruža smjernice, podršku i resurse za razvoj kulturnih politika, projekata i inicijativa širom Europe te ih je zbog toga potrebno imati u vidu u kontekstu baštinskog razvoja Općine Stara Gradiška.

Prioriteti Europske unije, 2024.-2029.

Generalni politički smjer i prioritete Europske unije određuje Europsko vijeće. Čine ga čelnici država ili vlada svih zemalja članica EU-a, predsjednik Europskog vijeća i predsjednik Europske komisije. Nakon europskih izbora u lipnju 2024. godine, Europsko vijeće usvojilo je Strateški program Europske unije za idućih pet godina, koliko traje mandatno razdoblje povjerenicima Europske komisije i zastupnicima u Europskom parlamentu. U aktualnom Strateškom programu Europsko vijeće odredilo je tri prioriteta područja na kojima će se temeljiti rad institucija EU-a od 2024. do 2029. godine, a kroz koje će EU spremnije odgovoriti na gospodarske, geopolitičke, ekološke i tehnološke izazove.

Prioritetna područja aktualnog Strateškog programaⁱ:

Slobodna i demokratska Europa

- njegovanje europskih vrijednosti
- djelovanje na globalnoj razini u skladu s vrijednostima EU-a

Snažna i sigurna Europa

- usklađeno i utjecajno vanjsko djelovanje
- jačanje sigurnosti i obrane te zaštita građana EU-a
- priprema za veću i snažniju Uniju
- sveobuhvatni pristup migracijama i upravljanju granicama

Prosperitetna i konkurentna Europa

- jačanje konkurentnosti EU-a
- uspješna provedba zelene i digitalne tranzicije
- stvaranje okruženja pogodnog za inovacije i poslovanje
- zajednički napredak

Prioriteti Europske komisije, 2024.-2029.

Strateški program Europske unije postavlja temelje i za listu prioriteta koju donosi Europska komisija, glavno izvršno tijelo EU, tijekom jednog mandata. Ti prioriteti predstavljaju okvir glavnih političkih mjera i koraka koje Europska komisija namjerava poduzeti da bi ostvarila postavljene ciljeve.

Aktualni prioriteti Europske komisijeⁱⁱ:

- Novi plan za održiv napredak i konkurentnost Europe
- Novo doba za europsku obranu i sigurnost
- Potpora ljudima, jačanje naših društava i našeg socijalnog modela
- Održavanje kvalitete života: sigurnost opskrbe hranom, voda i priroda
- Zaštita naše demokracije i očuvanje naših vrijednosti
- Globalna Europa: iskorištavanje naše snage i partnerstava
- Zajedništvo i priprema EU za budućnost

Nova europska agenda za kulturu

Novu europsku agendu za kulturu Europska komisija usvojila je 2018. godine. Ona postavlja okvire i prioritete za kulturne politike na razini Europske unije s ciljem promicanja kulturne raznolikosti, jačanja kulturnih i kreativnih sektora te njihovog doprinosa društvenom i ekonomskom razvoju. Njome se nastoji iskoristiti puni potencijal kulture s ciljem izgradnje uključivije i pravednije EU u kojoj se podupiru inovacije, kreativnost te održiva radna mjesta i rast.ⁱⁱⁱ Nova agenda ima tri strateška cilja:

Socijalna dimenzija – iskoristiti snagu kulture i kulturne raznolikosti za socijalnu koheziju i dobrobit^{iv}

- Poticanje kulturnog kapaciteta svih Europljana stavljanjem na raspolaganje niza kulturnih aktivnosti i pružanjem prilika za aktivno sudjelovanje.
- Poticanje mobilnosti stručnjaka u kulturnim i kreativnim sektorima te uklanjanje prepreka njihovoj mobilnosti.
- Zaštita i promicanje kulturne baštine Europe kao zajedničkog resursa kako bi se podigla razina svijesti o našoj zajedničkoj povijesti i vrijednostima te osnažio osjećaj zajedničkog europskog identiteta.

Gospodarska dimenzija – podupiranje kreativnosti u obrazovanju i inovacijama koja se temelji na kulturi te one u pogledu radnih mjesta i rasta^v

- Promicanje umjetnosti, kulture i kreativnog razmišljanja u formalnom i neformalnom obrazovanju i osposobljavanju na svim razinama te u cjeloživotnom učenju.
- Poticanje pogodnih ekosustava za kulturne i kreativne industrije, pristupa financiranju, inovacijskog kapaciteta, pravednih naknada za autore i stvaraocima te međusektorske suradnje.
- Promicanje vještina u kulturnim i kreativnim sektorima, uključujući digitalne, poduzetničke, tradicionalne i specijalizirane vještine.

Vanjska dimenzija – jačanje međunarodnih kulturnih odnosa^{vi}

- Podupiranje kulture kao pokretača održivog društvenog i gospodarskog razvoja.
- Promicanje kulture i međukulturnog dijaloga radi miroljubivih odnosa među zajednicama.
- Osnaživanje suradnje u području kulturne baštine.

Plan rada za kulturu 2023.-2026.

Plan rada za kulturu 2023.-2026.^{vii} strateški je dokument EU-a kojim se oblikuje suradnja u području kulture u razdoblju od sljedeće četiri godine.

Usvojen je 2022. godine, a u njemu su izdvojeni prioriteti koji obuhvaćaju glavne izazove s kojima su danas suočeni kulturni i kreativni sektori te odgovarajuće mjere pomoću kojih se na te izazove može odgovoriti.^{viii} Implementacija Plana zahtijeva usku suradnju između država članica, Europske komisije i predsjedavajućih članica Vijećem EU.

Pri stvaranju Plana rada za kulturu uzete su u obzir suvremene geo-političke okolnosti: oružani sukobi, utjecaj pandemije COVID-19 na društvo i kulturne i kreativne sektore, potreba za ublažavanjem posljedica klimatskih promjena i gubitka bioraznolikosti, trendovi digitalizacije u kulturnim i kreativnim sektorima te izazovi u uvjetima rada kulturnih djelatnika.

Plan izdvaja četiri različita, ali komplementarna prioriteta:

1. Umjetnici i kulturni profesionalci: osnaživanje kulturnih i kreativnih sektora

Kulturni i kreativni sektori ovise o ljudima koji osmišljavaju i provode različite kulturne sadržaje: umjetnicima, kulturnim djelatnicima, institucijama i organizacijama. Snažni kulturni i kreativni sektori ključni su zbog prilagodljivosti i inovativnosti koji pokazuju u vremenima kriza, ali se suočavaju s izazovima kao što su samozapošljavanje, fragmentirano tržište i visoka konkurentnost, što dovodi do neredovitih prihoda i nesigurnosti posla. Pandemija COVID-19 i geopolitičke krize dodatno su utjecale na kulturne i kreativne sektore, zbog čega je naglašena potreba za jačanjem njihove otpornosti, podrške u oporavku, prihvaćanju novih trendova i osiguravanjem pravednih uvjeta rada za sve kulturne i kreativne profesionalce.^{ix}

2. Kultura za ljude: poboljšanje kulturne participacije i uloge kulture u društvu

Kultura, uključujući kulturnu baštinu, igra ključnu ulogu u europskoj demokraciji i poboljšava kvalitetu života pojedinaca i zajednica, neovisno o dobi i podrijetlu. Sudjelovanje u kulturi potiče društvenu koheziju, poštivanje različitosti i pruža platformu za dijalog, što je čini ključnom za jačanje demokracije i borbu protiv dezinformacija. Potrebno je postupati s

posebnom pažnjom kako bi se osiguralo uključivo sudjelovanje, posebno za djecu, mlade i ranjive skupine, pri čemu kulturne institucije igraju ključnu ulogu u tom nastojanju.^x

3. Kultura za planet: iskorištavanje snage kulture

Kulturni i kreativni ekosustavi u Europi suočeni su sa značajnim prijetnjama, posebno onima vezanim uz klimatske promjene. Nužno je da kulturni i kreativni sektori razviju spremnost i otpornost na klimatske promjene. Kultura, uključujući kulturnu baštinu, doprinosi održivosti i ispunjenju ciljeva Europskog zelenog plana i Agende 2030. U tom kontekstu, ključno je uvođenje digitalnih tehnologija, inovacija i osiguranja pristupačnosti u kulturnim i kreativnim sektorima. Također, potrebno je imati uravnotežen pristup izgrađenom okolišu. Inicijativa Novi europski Bauhaus može pomoći u podizanju svijesti o važnosti kvalitetne arhitekture i izgrađenog okoliša.^{xi}

4. Kultura za suradnička partnerstva: jačanje kulturne dimenzije vanjskih odnosa EU-a

Kulturno bogatstvo Europe i *bottom-up* pristup civilnog društva snažna su sredstva za izgradnju međunarodnih partnerstava, povećanje vidljivosti i dosega aktivnosti kulturne suradnje. Geopolitičke krize i ratovi naglašavaju potrebu za zajedničkim kulturnim stvaranjem kako bi se suprotstavilo autoritarizmu i promovirale europske vrijednosti. Koordinacija na razini Europske unije i integracija kulture u diplomatsko djelovanje i financijske instrumente ključni su za jačanje uloge kulture u vanjskim odnosima EU.^{xii}

Kulturni kompas za Europu

Kulturni kompas za Europu^{xiii} strateški je okvir u nastajanju koji će u narednim godinama usmjeravati kulturnu politiku EU. Ova inicijativa nastoji unaprijediti usklađenost kulturnih politika s ostalim područjima djelovanja EU-a te ojačati povezanost između dostupnih izvora financiranja i konkretnih političkih ciljeva.

Kulturni kompas, u skladu s političkim smjernicama Europske komisije za razdoblje 2024.-2029., prepoznaje kulturu kao sastavni dio europskog identiteta te naglašava poruku da građanima – osobito mlađim generacijama – treba omogućiti da iskoriste bogatstvo i raznolikost europske baštine. Afirmira se uloga kulture u promicanju temeljnih europskih vrijednosti, njen doprinos ugledu EU-a na svjetskoj razini te njen društveni značaj.

Ovaj strateški okvir uzima u obzir aktualne izazove te u tom kontekstu prepoznaje potencijal kulture i zalaže se da ona postane vidljivija i integriranija u oblikovanje europskih politika. Prioriteti u kojima je kultura neizostavan čimbenik su: digitalna i zelena tranzicija, ostvarivanje ciljeva održivog razvoja i oblikovanje naprednih politika za buduće generacije.

Kulturni kompas za Europu preispitat će ulogu kulture u oblikovanju politika EU-a te odgovoriti na nedosljednosti među postojećim dokumentima i instrumentima koji se tiču kulture. Također, adresira i traži rješenja za ključna pitanja kao što su ograničenja umjetničke slobode; nesigurni radni uvjeti umjetnika i kulturnih djelatnika; ravnoteža između inovacija i ljudske kreativnosti u kontekstu razvoja umjetne inteligencije; prepreke u pristupu kulturi, osobito za mlade, skupine u nepovoljnom položaju te stanovnike ruralnih i udaljenih područja; potencijal kulturnih i kreativnih sektora za poboljšanje konkurentnosti EU-a; međusektorske inovacije; okolišno i gospodarski održivi poslovni modeli u kulturnim i kreativnim sektorima.

Kao odgovor na brojne izazove, novi okvir trebao bi ponuditi konzistentan i ambiciozan strateški pristup koji podrazumijeva:

- vidljivije uključivanje kulture u opće ciljeve politike EU-a;
- osiguravanje veće pristupačnosti kulture za sve;
- pozicioniranje kulture kao pokretača demokracije, sigurnosti, konkurentnosti, inovacija, otpornosti društva i međunarodnih partnerstava.

Novi europski Bauhaus, 2021.-2027.

Novi europski Bauhaus^{xiv} interdisciplinarna je inicijativa EU pokrenuta 2021. godine kojom se nastoji povezati Europski zeleni plan sa svakodnevnim životom građana EU-a. Inicijativa se temelji na suradnji građana, stručnjaka, poduzeća i institucija s ciljem korištenja kulturne i kreativne dimenzije u oblikovanju održivih inovacija koje pridonose pozitivnim iskustvima u svakodnevnom životu pojedinaca i zajednica.

Novi europski Bauhaus izražava ambiciju EU-a za stvaranjem lijepih, održivih i uključivih mjesta, proizvoda i načina života. Tri su glavne vrijednosti:

- **Održivost** - klimatski ciljevi, cirkularnost, nulta stopa zagađenja, bioraznolikost
- **Estetika** - kvaliteta iskustva i stila povrh funkcionalnosti
- **Uključivost** - valorizacija raznolikosti, osiguravanje dostupnosti i priuštivosti

Ostvarenju ciljeva inicijativa pristupa kroz tri glavna principa:

- **Višerazinsku perspektivu**, koja uključuje globalno i lokalno;
- **Participaciju**, sudionički pristup koji uključuje civilno društvo, ljude svih dobnih uzrasta i podrijetla, uključujući i skupine u nepovoljnom položaju;
- **Transdisciplinarnost**, jer su za rješavanje složenih problema s kojima se suočavaju društvo i planet potrebni pristupi koji uključuju mnogo različitih kompetencija i znanja.

Četiri su glavne tematske osi inicijative:

1. **Ponovno povezivanje s prirodom** – za dobrobit prirode te ljudskog tjelesnog i mentalnog zdravlja.
2. **Vraćanje osjećaja pripadnosti** - poticanje međugeneracijske solidarnosti, razvijanje poveznica između obrazovanja i umjetnosti, podizanje kvalitete zajedničkih prostora i mjesta susreta.
3. **Davanje prioriteta mjestima i ljudima koji to najviše trebaju** – atraktivna i održiva rješenja moraju biti priuštiva i pristupačna svima, a digitalno povezivanje ljudi ključno je za neovisan život.
4. **Dugoročno razmišljanje o životnom ciklusu u industrijskom ekosustavu** – rješavanje pitanja neodržive upotrebe resursa.

Europski okvir za djelovanje u području kulturne baštine

Europski okvir za djelovanje u području kulturne baštine je strateški dokument koji donosi smjernice kojima se promiče i primjenjuje integrirani participativni pristup kulturnoj baštini te se pridonosi njezinu uključivanju u sve politike EU-a.^{xv}

Europski okvir za djelovanje u području kulturne baštine nastavlja rad započet tijekom Europske godine kulturne baštine (2018.). Cilj je odrediti zajednički smjer za aktivnosti povezane s baštinom na europskoj razini, posebno kad je riječ o politikama i programima EU-a. Dokument može poslužiti i kao poticaj za regije i gradove u Europi te za organizacije i mreže za kulturnu baštinu koje razvijaju vlastite aktivnosti u području kulturne baštine.

Europski okvir za djelovanje u području kulturne baštine donosi 4 načela:

1. Cjeloviti pristup

Kulturna baština promatra se kroz cjelovit pristup koji obuhvaća njezine materijalne, nematerijalne i digitalne dimenzije kao nerazdvojive i međusobno povezane. U tom okviru potiče se šire razumijevanje ideala, načela i vrijednosti koji su dio europske kulturne baštine – osobito onih na kojima se temelji europska integracija te kojima se promiču edukacija o baštini i njezina interpretacija. Kulturna baština prepoznaje se kao vrijedan resurs za budućnost, koji treba čuvati, unapređivati i promicati. Posebno se naglašava važnost stvaranja sinergija između baštine i suvremenog stvaralaštva. U središtu ovog pristupa su ljudi – jačanjem socijalne uključenosti i integracije doprinosi se izgradnji održivih i inovativnih zajednica.

2. Uključivanje i integrirani pristup

Kulturna baština sustavno se uključuje u širi kontekst javnih politika te se prepoznaje uloga i potencijal baštine u području regionalnog, urbanog i ruralnog razvoja, obrazovanja, socijalne kohezije, digitalne transformacije, zaštite okoliša i prirode, turizma, pristupačnosti, održivosti, prilagodbe klimatskim promjenama, istraživanja, inovacija te vanjskih odnosa.

3. Oblikovanje politika na temelju dokaza

Oblikovanje politika u području kulture temelji se na prikupljanju relevantnih podataka i donošenju odluka utemeljenih na dokazima. Europska komisija, putem svojeg statističkog ureda Eurostata, nastavlja razvijati metodologiju i alate za prikupljanje statističkih podataka o kulturi. U tom procesu razvija se i suradnja sa zavodima za statistiku država članica te međunarodnim organizacijama kao što je Institut za statistiku UNESCO-a i Europska skupina za muzejsku statistiku.

4. Suradnja više dionika

Kako bi se osigurao kontinuitet suradnje i razmjene između različitih dionika, Europska komisija uspostavlja Forum za kulturnu baštinu – neformalnu stručnu skupinu koja okuplja nacionalne koordinate, europske i međunarodne mreže za kulturnu baštinu te relevantne organizacije. Forum će služiti kao savjetodavna platforma za razmjenu ideja, praksi i iskustava te će pratiti provedbu Okvira. Njegova je svrha promicanje javnih politika koje omogućuju dugoročnu vrijednost i održivost kulturne baštine, utemeljenih na integriranom pristupu.

Strategija EU za održivi turizam

Europska komisija započela je proces izrade nove Strategije EU-a za održivi turizam, koja će biti objavljena 2026. godine.^{xvi} Riječ je o višegodišnjem planu rada koji će državama članicama, javnim tijelima, dionicima i samoj Komisiji pružiti smjernice i podršku u cilju transformacije turističkog sektora prema održivijem, zelenijem, otpornijem i digitaliziranim modelu.

Temelji nove strategije su postojeći dokumenti i inicijative, prije svega:

- **Tranzicijski put za turizam (TPT)** – dokument koji je 2022. godine predstavila Europska komisija za tranziciju turističkog ekosustava u zeleno, digitalno i otporno gospodarstvo.
- **Europski plan turizma do 2030.** – višegodišnji plan koji je odobrilo Vijeće EU-a koji vodi transformaciju europskog turističkog sektora prema održivosti, otpornosti, digitalizaciji i uključivosti. Uključuje akcijski plan koji trebaju poduzeti EU zemlje članice, Europska komisija i dionici turističkog ekosustava.

Nova strategija nastoji sustavno odgovoriti na izazove s kojima se sektor suočava tijekom posljednjih godina. To uključuje utjecaje i posljedice klimatskih promjena, pritiske na okoliš, neuravnotežen razvoj destinacija, geopolitičke napetosti, povećane troškove za poslovne subjekte, putnike i lokalno stanovništvo, kao i manjak kvalificirane radne snage. Posebna pažnja posvećuje se mikro, malim i srednjim poduzećima, koja čine čak 99 % svih poslovnih subjekata u europskom turističkom sektoru.

Utjecaj europskih strategija na kulturno-turistički razvoj Općine Stara Gradiška

Europske strategije pružaju čvrst temelj za održivi kulturni razvoj Općine Stara Gradiška. Ključni utjecaji obuhvaćaju:

1. **Oснаživanje kulturne infrastrukture i sadržaja** - razvoj kulturnih projekata i aktivnosti u skladu s europskim standardima osiguravaju očuvanje baštine i podizanje kvalitete života lokalnih stanovnika.
2. **Jačanje društvene kohezije i lokalnog identiteta** - kroz participativne programe i uključivanje svih generacija, potiču se zajedništvo, inkluzija ranjivih skupina i osnaživanje lokalnog identiteta, uz valorizaciju materijalne i nematerijalne baštine.
3. **Umrežavanje i povećanje vidljivost na europskoj razini** - uključivanje u kulturne mreže i projekte Europske unije povećava prepoznatljivost Stare Gradiške, privlači posjetitelje i stvara prilike za međunarodnu suradnju.
4. **Privlačenje financijskih sredstva, stručnjaka i inovacija** - korištenjem europskih fondova i programa, Općina može privući stručnjake iz različitih područja te razviti projekte koji stvaraju nova radna mjesta, potiču gospodarski rast i podižu sveukupnu kvalitetu života lokalnih stanovnika.

Strateški okvir na razini RH

Nacionalna razvojna strategija RH do 2030. godine

Krovni nacionalni strateški dokument za tekuće desetljeće donosi viziju Hrvatske kao konkurentne, inovativne i sigurne zemlje prepoznatljivog identiteta i kulture, zemlje očuvanih resursa, kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve.^{xvii} Ti se ciljevi ostvaruju sinergijskim djelovanjem javnih politika u četiri razvojna smjera:

- **Održivo gospodarstvo i društvo**
- **Jačanje otpornosti na krize**
- **Zelena i digitalna tranzicija**
- **Ravnomjeran regionalni razvoj**

Razvojni se smjerovi definiraju u 13 strateških ciljeva koji su usklađeni s ciljevima održivog razvoja Programa UN-a za održivi razvoj 2030. kao i s razvojnim strategijama i planskim dokumentima Europske unije. Strategija je okvir za planiranje proračuna i korištenje sredstava iz fondova EU.

Područja turizma i kulture nemaju zasebne strateške ciljeve, ali su zastupljeni kroz više prioriteta područja i prioriteta provedbe unutar različitih strateških ciljeva.

U kontekstu ovog Strateškog plana izdvajaju se sljedeći strateški ciljevi i njihova prioritetna područja:

- **Prvi strateški cilj „Konkurentno i inovativno gospodarstvo“**, prioritetna područja: „Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma“ i „Poticanje razvoja kulture i medija“. Naglasak je na razvoju održivog turizma, očuvanju baštine i ulaganju u kulturne i kreativne industrije.
- **Drugi strateški cilj „Obrazovani i zaposleni ljudi“**, prioritetna područja: „Pristupačnost ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja“, „Stjecanje i razvoj temeljnih strukovnih kompetencija“ i „Usklađeno i perspektivno tržište rada“. Naglasak je na kvaliteti odgoja i cjeloživotnog obrazovanja te osnaživanju tržišta rada.

- **Četvrti strateški cilj „Globalna prepoznatljivost i jačanje međunarodnog položaja i uloge Hrvatske“**, prioritetno područje: „Jačanje položaja Hrvatske unutar Europske unije“. Naglasak je na daljnjem jačanju pozicije RH u EU te iskorištavanju prednosti članstva u EU u ostvarivanju nacionalnih prioriteta.
- **Peti strateški cilj „Zdrav, aktivan i kvalitetan život“**, prioritetno područje: „Zdravlje, zdrave prehrambene navike i aktivni život kroz sport“. Naglasak je na kvaliteti zdravlja kroz prehranu te fizičkoj aktivnosti i boravku u prirodi.
- **Osmi strateški cilj „Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost“**, prioritetno područje: „Zaštita prirodnih resursa i borba protiv klimatskih promjena“. Naglasak je na očuvanju prirode i povećanju prirodnog kapitala.
- **Deveti strateški cilj „Samodostatnost u hrani i razvoj biogospodarstva“**, prioritetna područja: „Povećanje produktivnosti poljoprivrede i akvakulture i njihove otpornosti na klimatske promjene na okolišno prihvatljiv i održiv način“ i „Jačanje konkurentnosti i inovativnosti u poljoprivredi i akvakulturi“. Naglasak je na unaprjeđenju i povećanju učinkovitosti poljoprivrede te održivosti malih proizvođača.
- **Jedanaesti strateški cilj „Digitalna tranzicija društva i gospodarstva“**, prioritetno područje „Razvoj digitalnih kompetencija i digitalnih radnih mjesta“. Naglasak je na jačanju digitalnih kompetencija građana.
- **Trinaesti strateški cilj „Jačanje regionalne konkurentnosti“**, prioritetna područja: „Pametna specijalizacija i jačanje pozicije regionalnog gospodarstva u globalnim lancima vrijednosti“ i „Razvoj pametnih i održivih gradova“. Naglasak je na ulaganju u infrastrukturu i ljude, održivosti, promociji i ukupnoj kvaliteti života. Ovdje se kao jedan od prioriteta navodi i turistička valorizacija prirodne i kulturne baštine.

Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine

Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine^{xviii} predstavlja akt strateškog planiranja koji služi za oblikovanje i provedbu razvojnih turističkih politika te je usklađen s nacionalnim i europskim politikama vezanim za turizam i opći gospodarski i društveni razvoj.

Strategija donosi viziju: *Poštujući prirodno i kulturno nasljeđe i jedinstveni identitet svih regija, stvorit ćemo održiv cjelogodišnji turizam poželjan za investicije, rad i život, koji doprinosi skladnom gospodarskom razvoju Hrvatske.*

Strateški ciljevi utvrđeni su na temelju identificiranih izazova, vodeći računa o razvojnim potrebama i potencijalima. Ciljevi su:

1. **„Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam“** - naglasak je na repozicioniranju Hrvatske kao cjelogodišnje destinacije, prvenstveno kroz razvoj posebnih oblika turizma i proizvode više dodane vrijednosti.
2. **„Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu“** – naglasak je na smanjenju negativnog pritiska turizma na prirodu i okoliš.
3. **„Konkurentan i inovativan turizam“** – naglasak je na unaprjeđenju turističke infrastrukture, jačanju ljudskih potencijala u turizmu te poticanju inovacija i digitalne transformacije.
4. **„Otporan turizam“** – naglasak je na uspostavi sustava učinkovitog planiranja i upravljanja koji će omogućiti razvoj turizma u smjeru održivosti i dugoročne otpornosti, odnosno osiguravanja brzog i adekvatnog odgovora na potencijalne izazove i promjene.

Nacionalni plan razvoja kulture i medija za razdoblje od 2023. do 2027. godine

Nacionalni plan razvoja kulture i medija za razdoblje od 2023. do 2027. godine^{xix} predstavlja prvi sveobuhvatni strateški dokument za kulturni i medijski sektor u Hrvatskoj nakon Strategije kulturnog razvitka iz 2003. godine.

Ovaj plan naglašava važnost otpornosti na krizne situacije te potrebu za osiguranjem dodatnih financijskih sredstava za spas kulturnih djelatnosti i obnovu kulturne baštine. Sektor kulture i medija danas se suočava s izazovima poput tehnološkog razvoja, klimatskih promjena i potrebe prilagodbe kulturne infrastrukture i navika.

Vizija Nacionalnog plana do 2027. godine uključuje razvijeniju kulturnu produkciju i distribuciju, očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine, unaprijeđeni sustav arhiva, knjižnica i muzeja, te poboljšani status novinarske profesije i medijskog sektora. Ova vizija podržava pet postavljenih ciljeva, kao i elemente vizije Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine. Ostvarenje postavljenih ciljeva treba osigurati jednake prilike za sve, kvalitetne životne uvjete, očuvane resurse i prepoznatljiv identitet i kulturu:

1. **„Razvoj kulturnog stvaralaštva, produkcije i distribucije“** – naglasak je na podršci umjetničkom stvaralaštvu i poticanju produkcije i distribucije kulturnih sadržaja.
2. **„Očuvanje i održivo korištenje kulturne baštine“** – naglasak je na podršci valorizaciji, interpretaciji, promociji i održivom upravljanju kulturnom baštinom
3. **„Razvoj sustava arhiva, knjižnica i muzeja“** – naglasak je na razvoju kapaciteta i unaprjeđenju upravljanja građom
4. **„Unaprjeđenje statusa novinarske profesije, medijskog sektora i poticanje pluralizma“** – naglasak je na unaprjeđenju uloge medija i statusu novinara, obrazovanju i stjecanju vještina za digitalno okruženje.
5. **„Učinkovita podrška kulturnom i medijskom sektoru“** – naglasak je na unaprjeđenju ljudskih potencijala, sustava podrške i otpornosti.

Utjecaj nacionalnih strategija na kulturno-turistički razvoj Općine Stara Gradiška

Nacionalne strategije pružaju snažan okvir za iskorištavanje baštinskog potencijala i razvoj kulturnog turizma u Općini Stara Gradiška, integrirajući baštinu i turizam u održiv model koji potiče gospodarski rast, društvenu koheziju i prepoznatljivost destinacije. Ključni utjecaji su:

- 1. Podrška razvoju kulturnog turizma i drugih posebnih oblika turizma** - strategije potiču održivi, ruralni i kreativni turizam, osiguravajući cjelogodišnju ponudu.
- 2. Razvoj kulturne infrastrukture za turizam** – ulaganje u obnovu i prenamjenu postojećih prostora omogućuje stvaranje atraktivnih turističkih lokacija koje valoriziraju lokalnu baštinu i povezuju je sa suvremenim potrebama.
- 3. Jačanje prepoznatljivosti destinacije i turističkog potencijala** - uključivanje Stare Gradiške u regionalne i nacionalne turističke karte i promocija kulturno-turističkih proizvoda povećavaju vidljivost Općine na domaćem i inozemnom tržištu.
- 4. Podrška gospodarstvu i osnaživanje zajedništva kroz turizam** - kulturni turizam potiče rast kreativnih industrija, razvoj lokalnih proizvoda i usluga te doprinosi jačanju lokalne ekonomije. Aktivnim uključivanjem zajednice u kreiranje kulturno-turističke ponude jačaju se osjećaj pripadnosti i zajedništva kod lokalnih stanovnika.
- 5. Podrška održivom razvoju i zaštiti baštine** - aktivnosti usmjerene na očuvanje prirodnih i kulturnih resursa osiguravaju dugoročnu održivost turističke ponude i prilagodbu klimatskim izazovima.
- 6. Korištenje inovacija i digitalnih tehnologija** - nacionalni prioriteti digitalne transformacije omogućuju razvoj digitalnog sadržaja i suvremenih iskustava koji angažiraju mlađe posjetitelje i povećavaju dostupnost sadržaja.

Strateški okvir na lokalnoj razini

Plan razvoja Brodsko-posavske županije 2021.-2027.

Plan razvoja Brodsko-posavske županije srednjoročni je strateški akt koji definira smjer razvoja Županije. Strateški ciljevi postavljeni su u skladu sa sljedećom vizijom:

Brodsko-posavska županija je tradicionalno središte industrije i poduzetništva u snažnom zamahu ka zelenom, inovativnom, digitalnom gospodarstvu i zadovoljnom društvu.

Plan razvoja posebno u fokus stavlja zelenu i digitalnu tranziciju, a prepoznata je i uloga baštine u razvoju županije. Postavljena su četiri razvojna prioriteta, a u nastavku su istaknuti posebni ciljevi i mjere relevantni za razvoj kulture i turizma.

1. Razvoj konkurentnog i inovativnog gospodarstva te rast zaposlenosti i stope obrazovanja

Posebni cilj 1. Razvoj kreativnog i inovativnog poduzetništva uključuje sljedeće mjere:

- 1.1. Unapređenje poduzetničke klime i infrastrukture
- 1.2. Jačanje institucionalne podrške poduzetnicima

Posebni cilj 2. Osiguranje perspektivnog tržišta rada i zapošljavanje uključuje sljedeće mjere:

- 2.1. Povećanje zaposlenosti i poticanje društvene uključenosti
- 2.2. Poticanje samozapošljavanja i zapošljavanja

Posebni cilj 4. Održivo korištenje prirodne i kulturne baštine za gospodarski rast i razvoj uključuje sljedeće mjere:

- 4.1. Valorizacija i stavljanje u funkciju kulturne i prirodne baštine
- 4.2. Poticanje selektivnih oblika turizma
- 4.3. Jačanje turističke destinacije

2. Demografska revitalizacija, kvalitetan život i sigurnost za stabilan razvoj NRS-a 2030.

Posebni cilj 7. Ulaganja u kulturu uključuje sljedeće mjere:

- 7.1. Poticanje ulaganja u infrastrukturu u kulturi
- 7.2. Podrška kulturno umjetničkim programima i radu kulturnih društava

3. Zelena i digitalna tranzicija gospodarstva i društva

Posebni cilj 8. Razvoj klasičnih grana gospodarstva korištenjem zelene i digitalne tranzicije uključuje sljedeće mjere:

- 8.1. Privlačenje investicija i promocija BPŽ-a kao privlačne destinacije za gospodarske subjekte

Posebni cilj 9. Razvoj bioekonomije uključuje sljedeće mjere:

- 7.1. Ulaganja u porast produktivnosti i kvalitete poljoprivrednih proizvoda te rast lokalnog tržišta

Posebni cilj 11. Daljnji razvoj komunalne, prometne i društvene infrastrukture uključuje sljedeće mjere:

- 11.3. Ulaganje u cestovni, željeznički i riječni promet
- 11.4. Ulaganja u društvenu infrastrukturu

4. Jačanje konkurentnosti županije i razvoj potpomognutih područja NRS-a 2030.

Posebni cilj 12. Jačanje upravljanja razvojem uključuje sljedeće mjere:

- 12.3. Jačanje organizacija civilnog društva

Provedbeni program Brodsko-posavske županije za razdoblje 2021.-2025. godine

Provedbeni program BPŽ kratkoročni je strateški akt koji se naslanja na Plan razvoja BPŽ. Cilj ovog dokumenta je osigurati upravnim tijelima jedinica samouprave alat za provedbu ciljeva i prioriteta koji će ostvariti postavljenu viziju razvoja.

Vizija je usklađena s vizijom postavljenom u Planu razvoja BPŽ 2021.-2027., a misija glasi:

Upravna tijela Brodsko-posavske županije obavljajući poslove iz samoupravnog djelokruga, na zakonit, učinkovit, ekonomičan i transparentan način ostvarit će uvjete za kvaliteta i ugodan život građana, za ukupan razvoj gospodarstva i na dobrobit cijele Brodsko-posavske županije.

Provedbeni program ima utjecaj na 27 mjera definiranih Planom razvoja BPŽ. U nastavku su istaknute ključne mjere i sažetak aktivnosti koje podržavaju postavljene ciljeve, a vezane su uz razvoj kulture i turizma na području BPŽ. Ovaj provedbeni program aktualan do kraja 2025. godine.

Mjera 4.1. Valorizacija i stavljanje u funkciju kulturne i prirodne baštine

Mjera doprinosi razvoju održivog turizma i gospodarskog rasta temeljenog na baštinskom potencijalu. U fokusu su projekti koji su usmjereni na valorizaciju i korištenje lokalne baštine u svrhu napretka i razvoja. Nosioci ove mjere su Županija, jedinice lokalne samouprave, civilni sektor, poduzetnici i poduzetničke potporne institucije, a aktivnosti su usmjerene na valorizaciju, održivo upravljanje i promociju baštinskih resursa te ulaganje u posjetiteljsku infrastrukturu i razvoj digitalnih sadržaja.

Mjera 4.2. Poticanje razvoja selektivnih oblika turizma

Ovom se mjerom želi iskoristiti povećani interes za razvoj selektivnih oblika turizma. Mjera podržava projekte koji doprinose razvoju ruralnog, ekološkog, kulturnog i drugih oblika turizma. Nosioci provedbe mjere su Županija, civilno društvo, poduzetnici, poduzetničke potporne institucije. Aktivnosti su usmjerene na razvoj sportskog, ruralnog, kulturnog i zdravstvenog turizma, razvoj i promociju autohtonih proizvoda te informiranje i edukaciju pružatelja usluga u turizmu.

Mjera 4.3. Jačanje turističke destinacije

Mjera podržava provedbu projekata čiji je cilj ojačati Županiju kao turističku destinaciju. Nosioci provedbe su Županija, civilni sektor, poduzetnici, poduzetničke potporne institucije, HGSS Stanica Slavonski Brod, a aktivnosti su usmjerene na poticanje održivog upravljanja, međusektorsku suradnju i ulaganje u turističku infrastrukturu i kapacitete..

Mjera 7.1. Poticanje ulaganja u infrastrukturu u kulturi

Mjera doprinosi očuvanju i daljnjem osnaživanju baštine BPŽ. Nosioci provedbe su Županija, JLS-ovi, kulturne institucije u BPŽ, civilno društvo, poduzetnici, poduzetničke potporne institucije. Aktivnosti su usmjerene na poticanje razvoja kulturnih i kreativnih industrija te zaštitu, revitalizaciju i opremanje objekata kulturne baštine i kulturnih ustanova.

Mjera 7.2. Podrška kulturno umjetničkim programima i radu kulturnih društava

Mjera podržava osnaživanje kulturno umjetničkih programa i rada kulturnih društava te doprinosi očuvanju lokalne baštine. Nosioci provedbe su Županija, kulturne institucije i kulturna društva, civilni sektor, poduzetnici, poduzetničke potporne institucije. Aktivnosti su usmjerene na jačanje kapaciteta i promociju kulturnih društava i kulturno umjetničkih programa, poticanje samozapošljavanja u kulturnim djelatnostima te umrežavanje kulturnih dionika.

Mjera 12.3. Jačanje organizacija civilnog društva

Mjera doprinosi razvoju i jačanju organizacija civilnog društva. Nosioci provedbe su Županija, JLS-ovi, civilni sektor, poduzetnici, poduzetničke potporne institucije, HGSS Stanica Slavonski Brod, a aktivnosti su usmjerene na osnaživanje kapaciteta organizacija civilnog društva, poboljšanje prostornih kapaciteta za njihov rad, poticanje sudjelovanja u projektima socijalnog poduzetništva i socijalnih inovacija, jačanje suradnje među udrugama i njihovo uključivanje u donošenje odluka značajnih za razvoj lokalne zajednice te promicanje volonterstva.

U Provedbenom se programu ne spominje baština Stare Gradiške, no ovaj dokument daje čvrst okvir unutar kojega se baštinski potencijal Općine treba razvijati.

Strategija razvoja turizma i marketinški plan za Brodsko-posavsku županiju do 2030. godine

Strategiju razvoja turizma BPŽ s marketinškim planom izradio je Institut za turizam 2022. godine. Ovaj dokument donosi strateški okvir za djelovanje svih dionika turističkog razvoja. Strategija počiva na suvremenim turističkim trendovima i potrebama koje proizlaze iz dinamike turističkog tržišta. Dokument u prvom dijelu donosi analizu stanja, u drugom definira pravce razvoja i donosi smjernice za unaprjeđenje upravljanja i marketinga, a u trećem razvojne aktivnosti i mjere, odnosno plan implementacije. Ciljevi Strategije su:

- uspostavljanje jasnog razvojnog koncepta
- definiranje glavnih smjernica za razvoj turističkih proizvoda i komunikaciju s tržištem
- stvaranje strateškog okvira za privlačenje investitora
- planiranje aktivnosti tako da budu usmjerene prema korištenju sredstava iz EU fondova

Vizija postavljena ovim dokumentom glasi:

Brodsko-posavska županija prepoznata je kao prostor koji je dovoljno blizu, jednostavno i lako dostupan, a dovoljno daleko za osjećaj odmaka od užurbanosti. Kroz integraciju s iskonskom prirodom, druženja s ljubaznim domaćinima, uživanje u rančevima i salašima, očuvanoj tradiciji i običajima, jedinstvenoj gastronomiji ili dijelima velikih umjetnika, Brodsko-posavska županija stvara osjećaj usporavanja vremena i 'posvećenosti sebi'. Rijeka Sava i njeno okruženje, brda i šume, krajolici zanimljivi u svim godišnjim dobima, širokogrudni domaćini i doživljaj 'granice koja spaja' pružaju gostima upravo ono zbog čega putuju – nova iskustva, odmor i snagu za sutra.

Četiri su glavna cilja turističkog razvoja BPŽ:

1. Unaprjeđenje turističke infrastrukture
2. Unaprjeđenje postojećih i razvoj novih turističkih ponuda
3. Podizanje kvalitete smještajne i ugostiteljske ponude
4. Unaprjeđenje upravljanja destinacijom

Strategija se naslanja na strateške dokumente Brodsko-posavske županije, no, kao ni u njima, ne donosi konkretne prijedloge za razvoj turizma na području Općine Stara Gradiška. Kulturna baštine Stre Gradiške u Strategiji se ne spominje niti kao resurs, a od prirodne je baštine, uz rijeku Savu kao fenomen vezan uz više JLS-a BPŽ, istaknut rezervat Prašnik.

Plan upravljanja destinacijom Brodsko-posavska županija

Plan upravljanja destinacijom BPŽ izradio je Institut za turizam 2025. godine. Ovaj temeljni strateško-operativni dokument definira ciljeve, prioritete i konkretne mjere usmjerene prema uspostavi održivog, odgovornog i integriranog razvoja turizma. Plan služi kao alat za koordinaciju aktivnosti različitih aktera u turizmu, praćenje rezultata te prilagodbu mjera u skladu s promjenama u okruženju.

Plan upravljanja u velikoj se mjeri naslanja na Strategiju razvoja turizma BPŽ s marketinškim planom, a među mjerama, aktivnostima i konkretnim prijedlozima projekata ponovno se ne ističe Općina Stara Gradiška.

Provedbeni program Općine Stara Gradiška za razdoblje 2021.-2025.

Aktualni Provedbeni program Općine Stara Gradiška donosi mjere, aktivnosti i razvojne projekte za razdoblje od 2021. do 2025. godine. U dokumentu su postavljene misija i vizija Općine Stara Gradiška.

Misija glasi:

Misija Općine Stara Gradiška jest podizanje kvalitete života građana te društvenog i gospodarskog okruženja u skladu sa interesima Općine i lokalnog stanovništva kroz poboljšanje komunalnih uvjeta, prometne sigurnosti i dostupnosti, obrazovnih programa i sadržaja te kvalitete života svih stanovnika Općine, vodeći pri tome posebnu brigu o djeci, starijima i ranjivim skupinama. Daljnji razvoj Općine Stara Gradiška poticat će se kroz razvoj gospodarstva, obnovu i izgradnju sportsko-rekreativne infrastrukture s ciljem poticanja kulture zdravog življenja te zaštitu i unaprjeđenje prirodnog okoliša kroz razvoj ekološko-energetskih rješenja te obnovu i unaprjeđenje komunalne infrastrukture.

Vizija naglašava ulogu baštine u lokalnom razvoju:

Općina Stara Gradiška područje je bogate kulturne i prirodne baštine koja ističe važnost kvalitete života vlastitih stanovnika nudeći im pritom sigurnu okolinu za rad i život. Poduzetnička, turistička i kulturna prepoznatljivost dio su identiteta Općine. Ulaganja u održivo gospodarstvo, zelenu i digitalnu tranziciju, konkurentnost gospodarstva, jačanje otpornosti na krize te održivi razvoj kao rezultat donose smanjenje društvenih i socijalnih razlika, stvaranje jednakih prilika za sve, te poboljšanje kvalitete života svih žitelja Općine Stara Gradiška.

Razvojne mjere obuhvaćaju djelovanje u sljedećim područjima:

1. Uređenje naselja i stanovanje
2. Prostorno i urbanističko planiranje
3. Komunalno gospodarstvo
4. Odgoj i obrazovanje
5. Briga o djeci
6. Socijalna skrb

7. Primarna zdravstvena zaštita
8. Kultura, tjelesna kultura i sport
9. Zaštita i unaprjeđenje prirodnog okoliša
10. Protupožarna i civilna zaštita
11. Promet i održavanje javnih prometnica
12. Gospodarski razvoj
13. Lokalna uprava i administracija
14. Demografija

U kontekstu razvoja baštinskih doživljaja i turizma, ističu se sljedeće aktivnosti i projekti:

- 1.1. Obnova, opremanje prostora i uređenje okoliša Doma kulture u Staroj Gradiški
- 8.3. Organiziranje kazališnih predstava
- 11.3. Uređenje šetnice Obale slavonskih graničara
- 11.4. Uređenje pješačkih staza i nabava urbane opreme na Cvjetnom trgu

U trenutku pisanja ovog Strateškog plana, svi istaknuti projekti su ili realizirani ili u fazi provedbe. Provedbeni program naglašava važnost održivog društvenog i gospodarskog razvoja te zaštite prirode i okoliša.

Budući da razdoblje koje ovaj Provedbeni plan obuhvaća završava, u planu je izrada novog provedbenog plana u koji će se moći integrirati projektni prijedlozi iz Strateškog plana interpretacije baštine.

Utjecaj lokalnih strategija na razvoj kulturnog turizma Općine Stara Gradiška

Baštinski i turistički potencijal Stare Gradiške nije prepoznat u strateškim dokumentima na razini Brodsko-posavske županije. Unatoč tome, baštinski razvoj Općine dugoročno će pridonijeti ostvarenju postavljene vizije razvoja destinacije BPŽ. Svojom jedinstvenom poviješću, kulturnim i prirodnim resursima, Općina Stara Gradiška zasigurno zaslužuje mjesto na regionalnoj turističkoj karti.

Strateški dokumenti na lokalnoj razini pružaju okvir za smislen i održiv razvoj kulturnog turizma, stoga su ključni utjecaji na Općinu Stara Gradiška sljedeći:

1. **Valorizacija baštine** - osvještavanje vrijednosti lokalne baštine i njezinog razvojnog potencijala – baština se prepoznaje kao neizostavan resurs za razvoj turizma i poboljšanje kvalitete života lokalnih stanovnika.
2. **Razvoj kulturne infrastrukture** - ulaganja u obnovu i prilagodbu prostora za kulturu stvaraju temelje za očuvanje baštine i razvoj atraktivnih kulturno-turističkih sadržaja.
3. **Umrežavanje dionika** - poticanje suradnje između različitih dionika unutar javnog, privatnog i civilnog sektora doprinosi kvaliteti osmišljavanja i održivosti provedbe različitih projekata koji osnažuju kulturno-turističku ponudu destinacije i odgovaraju lokalnim potrebama.
4. **Pozicioniranje Općine Stara Gradiška na turističku kartu Brodsko-posavske županije** - jačanje uloge Općine u razvoju turizma BPŽ kroz promotivne aktivnosti i suradnje na razini Županije.
5. **Očuvanje prirode i okoliša** - svijest o vrijednosti lokalne prirodne baštine pruža mogućnost za njezino korištenje u svrhu razvoja turizma, no istovremeno naglašava nužnost održivog i odgovornog upravljanja prirodnim resursima.
6. **Unapređenje kvalitete života** - kulturno-turistički razvoj pridonosi gospodarskom rastu, stvaranju novih radnih mjesta i obogaćivanju kulturne svakodnevice lokalnih stanovnika.

SWOT analiza

SWOT analiza analitički je alat koji omogućava sagledavanje konteksta u kojem se Stara Gradiška trenutno nalazi, s naglaskom na stanje kulturne i prirodne baštine, odnosno lokalni baštinski potencijal. Ona sažima unutarnje i vanjske čimbenike koji utječu na Općinu te pomaže u odabiru najbolje strategije za budući razvoj. SWOT analiza izrađena je u suradnji s dionicima na participativnoj radionici. U nastavku su izneseni rezultati analize.

Snage – prednosti

Snage (prednosti) su unutarnji čimbenici koji predstavljaju stratešku prednost u odnosu na konkurenciju. To su stvari koje radimo dobro, u ovom slučaju, u kontekstu upravljanja baštinom i njezinog korištenja u svrhu razvoja.

Pitanja koja pomažu u definiranju snaga razvojne uloge baštine:

- Što radimo dobro kod upravljanja našom baštinom?
- Na koje se svoje jedinstvene resurse možemo osloniti?
- Što drugi ljudi vide kao naše baštinske kvalitete?
- Po čemu smo jedinstveni?
- Koje baštinske priče možemo koristiti kao našu snagu?
- Kako lokalna zajednica može pridonijeti očuvanju i promociji baštine?

Snage su:

- Odlučnost i inicijativa Općine Stara Gradiška da iskoristiti razvojni potencijal svoje baštine.
- Autentičnost prostora.
- Tvrđava i zatvorski kompleks kao jedinstveni baštinski fenomen.
- Prirodni resursi i vrijednosti, posebno šuma Prašnik kao jedinstveni spomenik prirode i rijeka Sava.
- Geografski položaj – prometno čvorište i blizina većih gradova (Nova Gradiška, Slavonski Brod, Požega, Pakrac) i dobra cestovna povezanost sa Zagrebom i drugim dijelovima zemlje.
- Mirno okruženje – zelenilo, tišina, nema velikih zagađivača.
- Snaže priče, poput one o Diani Budisavljević – pozitivne priče u kontekstu tragične prošlosti.

- Gaibijino turbe kao važan baštinski fenomen Gradiške s obje strane Save.
- Slojevitost – mogućnost pričanja različitih, ali međusobno povezanih, baštinskih priča.
- Lokalna zajednica koja želi pozitivne promjene.

Slabosti – nedostaci

Slabosti (nedostaci) su unutarnji čimbenici koji ukazuju na područja koja bismo u budućnosti trebali poboljšati. To su stvari koje ne radimo dobro u kontekstu upravljanja baštinom i njezinog korištenja u svrhu razvoja. One mogu oslabiti dugoročni uspjeh, stoga ih moramo odmah ukloniti ili svesti na minimum. Mogu uključivati nedostatak određenih vještina, manjak zaposlenih, manjak sredstava za financiranje i slično. Slabosti koje možemo lako riješiti trebamo prioritetno adresirati kako bismo unaprijedili učinkovitost i stabilnost.

Pitanja koja pomažu u definiranju slabosti:

- Što ne radimo dobro kod upravljanja našom baštinom?
- Što bismo mogli poboljšati?
- Što drugi ljudi vide kao naše slabosti u upravljanju baštinom?
- Koji nam resursi i/ili znanje nedostaju kako bismo iskoristili baštinu kao razvojni potencijal?
- Što ograničava razvojni potencijal naše baštine?
- Imamo li jasnu viziju i planove za budućí razvoj i očuvanje naše baštine?

Slabosti su:

- Nedostatak strateškog upravljanja baštinom.
- Nedostatak dokumentacije, prezentacije i interpretacije baštine.
- Zapuštenost tvrđave i zatvorskog kompleksa.
- Nerazvijena turistička infrastruktura.
- Teška baština – mjesto s teškom prošlošću, mjesto sukobljavanja različitih narativa.
- Nedovoljna svijest lokalnog stanovništva o vrijednosti lokalne baštine i njezinom razvojnom potencijalu.
- Institucionalna neprepoznatljivost i nezainteresiranost šire stručne zajednice.
- Nedostatak političke volje na nacionalnoj razini.
- Ograničeni ljudski, prostorni i financijski resursi.
- Depopulacija stanovništva.
- Neprepoznatljivost destinacije.

Prilike – mogućnosti

Prilike (mogućnosti) su vanjski čimbenici koji nam pružaju mogućnosti za rast i razvoj. To su stvari, obično izvan naše sredine, koje mogu donijeti pozitivne promjene. One predstavljaju potencijal za razvoj kojim baština može obogatiti svakodnevicu lokalnih stanovnika te privući posjetitelje.

Pitanja koja nam pomažu u definiranju prilika:

- Koje su nam prilike koje možemo iskoristiti za razvoj otvorene?
- Kakve se promjene izvan naše sredine događaju i kako ih možemo iskoristiti u svoju korist?
- Kako možemo svoje snage i/ili slabosti pretvoriti u prilike?
- Koje nas prilike izdvajaju od ostalih?
- Je li naša zajednica umrežena s drugim dionicima koji nam mogu pomoći u ostvarenju ciljeva?
- Na koji način koristimo digitalne alate za očuvanje i promociju naše baštine?
- Koje nam se prilike za jačanje razvojne uloge baštine pružaju na regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini?

Prilike su:

- Iskoristiti zamah razvoja kontinentalnog turizma u Hrvatskoj – mogućnost razvoja kulturnog turizma, memorijalnog turizma, lovnog i ribolovnog turizma, *outdoor* turizma, ekološkog turizma...
- Iskoristiti tešku baštinu u svrhu pozitivnih promjena, poticanja mira, tolerancije i izgradnju bolje budućnosti.
- Tranzitni položaj Stare Gradiške omogućava umreženost i suradnje sa susjednim lokalnim zajednicama (Okučani, Nova Gradiška, Bosanska Gradiška...)
- Digitalni alati kao prilika za suvremene načine očuvanja i promocije baštine.
- Razvoj interpretacijskog sadržaja i nastojanja za očuvanjem i promocijom lokalne baštine prilika su za suradnju s institucijama, organizacijama, javnim, privatnim i civilnim entitetima na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini.
- Iskoristiti baštinski potencijal za razvoj lokalnog turizma – razvoj turističke infrastrukture, poticanje lokalne proizvodnje i poduzetništva, otvaranje novih radnih mjesta...

- Jačanje kapaciteta za planiranje i provedbu programa kroz programe usavršavanja, zapošljavanja i slično
- Slojevitost i kompleksnost lokalnog konteksta pruža različite mogućnosti umrežavanja na međunarodnoj razini – međunarodni projekti, razmjene mladih, programi, radionice...
- Programi za edukaciju mladih, programi za međugeneracijsko povezivanje.
- Jačati svijest o zaštiti okoliša kroz ekološki turizam i održivo upravljanje destinacijom.
- Europski fondovi kao izvor financiranja.
- Potraživanje financijskih sredstava i drugih resursa na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini - lokalne jedinice samouprave, ministarstva, turističke zajednice, kulturne institucije i organizacije...

Prijetnje – opasnosti

Prijetnje (opasnosti) su vanjski čimbenici koji predstavljaju potencijalne rizike koji mogu oslabiti razvojnu ulogu baštine ili destabilizirati trenutnu situaciju. To su stvari, obično izvan naše sredine, koje mogu otežati postizanje naših ciljeva. Prijetnje su često izvan naše kontrole, no važno ih je prepoznati i razviti strategije za njihovu prevenciju ili ublažavanje.

Pitanja koja nam pomažu u definiranju prijetnji:

- Koje prijetnje mogu naškoditi razvojnoj ulozi naše baštine?
- Kakve se promjene koje bi nam mogle naštetiti događaju izvan naše sredine?
- Koje nam prepreke stoje na putu željenog smjera razvoja?
- Kojim nas prijetnjama izlažu naše slabosti?
- Kako globalne prijetnje i previranja mogu ugroziti razvojni potencijal naše baštine (ekonomski, politički, klimatski kontekst...)?
- Postoji li opasnost od smanjenja vidljivosti ili značaja naše baštine?

Prijetnje su:

- Društvena podijeljenost i otpor interesnih skupina.
- Politička previranja na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini te kontinuirana pasivnost nacionalnih politika prema lokalnom kontekstu.
- Inflacija i povećanje životnih troškova.
- Negativna demografska slika šireg regionalnog područja, iseljavanje i odljev radne snage, posebno mlađeg stanovništva.
- Nedostatak interesa za baštinu kod mlađih generacija.
- Niža razina turističke i kulturne ponude u užoj okolici.
- Slabija povezanost javnim prijevozom otežava pristup potencijalnim posjetiteljima.
- Ugroženost očuvanja baštine kao posljedica nerazumijevanja njezine važnosti i vrijednosti, posebno kod lokalnih stanovnika.
- Političke promjene mogu uzrokovati diskontinuitet u planiranju i razvoju kulturno-turističke ponude.
- Prekomjerna komercijalizacija i neadekvatna interpretacija teške baštine mogu dovesti do smanjivanja kulturne vrijednosti destinacije i nezadovoljstva interesnih skupina.
- Neangažiranje struke i nedostatak ustrajnosti na razvoju visokokvalitetnih kulturno-turističkih proizvoda.

- Globalne prijetnje, poput gospodarske i klimatske krize. Gospodarska kriza može uzrokovati smanjenje izdvajanja proračunskih prihoda za baštinu, dok su klimatski faktori i zagađenje okoliša fizička prijetnja baštini.
- Prijetnja od poplava.
- Daljnje propadanje materijalne baštine, gubitak nematerijalne baštine.
- Gubitak autentičnosti uslijed prilagođavanja interesa masovnom turizmu.

Povezivanje snaga i slabosti te prilika i prijetnji

Zaključak SWOT analize iznesen je kroz povezivanje snaga i slabosti, odnosno prilika i prijetnja. U nastavku su istaknute snage koje mogu doprinijeti nadilaženju specifičnih slabosti, te prilike koje pomažu u prevladavanju prijetnji.

Kako snage mogu pomoći u prevladavanju slabosti?

Snaga	Slabost	Kako snage mogu pomoći u nadilaženju slabosti?
Odlučnost i inicijativa Općine i lokalna zajednica koja želi pozitivne promjene	Nedostatak strateškog upravljanja baštinom i nedovoljna svijest stanovništva o vrijednosti lokalne baštine	Politička volja i entuzijazam nekolicine lokalnih stanovnika pokretači su uspješnog razvoja.
Autentičnost prostora	Izostanak valorizacije i prezentacije lokalne baštine	Autentičnost lokalne prirodne i kulturne baštine ključ je baštinskog potencijala Stare Gradiške.
Tvrđava i zatvorski kompleks kao baštinski fenomen	Teška baština i zapuštenost kompleksa	Interpretacija teške baštine može doprinijeti pozitivnim promjenama u zajednici i širem društvu.
Prirodni i kulturni baštinski resursi	Nerazvijena turistička infrastruktura	Prirodni (Prašnik, Sava, čist okoliš) i kulturni (slojevita povijest Stare Gradiške) baštinski resursi otvaraju mogućnosti za kvalitetnu interpretaciju i prezentaciju baštine koja će privlačiti posjetitelje.
Geografski položaj	Neprepoznatljivost destinacije	Povoljni geografski položaj Stare Gradiške potiče dolazak posjetitelja u destinaciju.

Kako prilike mogu pomoći u prevladavanju prijetnji?

Prilika	Prijetnja	Kako prilike mogu pomoći u nadilaženju prijetnji?
EU fondovi	Nedostatak financijskih resursa	Pristup financijskim sredstvima omogućuje razvoj infrastrukture i održivih kulturnih projekata.
Iskoristiti tešku baštinu u svrhu izgradnje bolje budućnosti	Društvena podijeljenost i politička previranja	Pri kreiranju baštinskih doživljaja, potrebno je poticati suradnju među različitim dionicima te uključiti različite perspektive u valorizaciju i interpretaciju baštine. Interpretacija teške baštine može pridonijeti pomirenju, promicanju tolerancije i mira.
Uključivanje lokalnih stanovnika u aktivnosti vezane uz očuvanje i promociju baštine	Iseljavanje i odljev radne snage	Kreiranjem baštinskih doživljaja za posjetitelje otvorit će se nova radna mjesta i poticati razvoj lokalnih proizvoda i usluga.
Suradnja s obrazovnim ustanovama i organizacijama civilnog društva	Nedostatak interesa za baštinu kod mlađih generacija	Provođenjem edukativnih programa vezanih uz lokalnu baštinu podiže se svijest o njezinoj vrijednosti te se potiče mlade na aktivno djelovanje u zajednici.
Digitalni alati	Fizička prijetnja baštini uslijed klimatskih promjena ili zapuštenosti	Digitalizacija baštinskih priča osigurava dugoročnu očuvanost i široku dostupnost baštine.

Pregled postojećeg stanja

Ovo poglavlje donosi pregled i analizu postojećeg stanja baštine kao temelj za razvoj Strateškog plana interpretacije baštine. U nastavku su opisani baštinski resursi, postojeće aktivnosti i njihovi nositelji te zaključci analize posjetiteljskog iskustva. Podaci su prikupljeni kroz istraživanje dostupne građe, terenske obilaske i participativne radionice s dionicima.

Strateški plan interpretacije baštine Općine Stara Gradiška obuhvaća područje cijele Općine. U obzir su uzeti postojeći materijalni i nematerijalni aspekti kulturne i prirodne baštine, planirani projekti te postojeće ideje i željeno stanje.

Prvi terenski obilazak održan je u travnju 2025. godine., a drugi, koji je uključivao participativnu radionicu s dionicima, u svibnju 2025. godine. Radionica je uključivala vježbu u kojoj su sudionici pridavali baštini Stare Gradiške vrijednosti te vježbu mapiranja baštine. U lipnju je održana još jedna radionica putem platforme Zoom, na kojoj su dionici izradili SWOT analizu baštinskog potencijala Stare Gradiške.

Posebna vrijednost radionica bila je u tome što su se na njima okupili različiti dionici. Uz lokalne stanovnike, među dionicima su bili predstavnici javnih institucija i organizacija koji nisu iz Stare Gradiške, a čiji je rad, između ostaloga, povezan s područjem Općine. Na taj je način baština Stare Gradiške sagledana iz različitih perspektiva, od tradicije i žive baštine, preko obnove materijalne baštine i suočavanja s prošlošću, do održivog upravljanja i očuvanja prirodnih resursa.

Baštinski resursi

Baština Općine Stara Gradiška nije valorizirana niti prezentirana. Turistička infrastruktura ne postoji, a razlog tomu leži u političkoj prošlosti ovoga područja. Stoljeća vojnih i političkih djelovanja završila su okupacijom teritorija tijekom Domovinskog rata. Stanovništvo je bilo prognano, a nakon završetka rata, skromna financijska sredstva ulagala su se u sanaciju i izgradnju osnovne komunalne, prometne i društvene infrastrukture.^{xx}

Prvi tragovi ljudske aktivnosti na ovome području sežu u doba antike, a prvi pisani trag o postojanju naselja potječe iz 1295. godine. Tijekom prvih se stoljeća nove ere, pa sve do pada pod osmansku vlast 1536. godine, naselje razvijalo s obje strane rijeke Save. Ljudi su živjeli u skladu s prirodom, na strateški povoljnom položaju uz rijeku, koristili su prirodne resurse koje su mogli naći u okolini te su razvijali proizvodnju, obrtništvo i trgovinu. S vremenom je naselje postalo značajno trgovačko i lučko središte.

Osmanskim osvajanjem taj se razvoj naglo prekida, a čitavo je područje uz Savu pretrpjelo dalekosežne posljedice u ekonomskom, etničkom i kulturnom kontekstu. Gradiška je preuzela novu – stratešku i vojnu – ulogu.^{xxi}

Od tog se vremena područje današnjeg naselja Stara Gradiška razvijalo kao utvrđeno naselje, dok je civilni život svakom urbanističkom preinakom zauzimao sve manje prostora unutar utvrđenog dijela. S vremenom su se razvila i druga naselja današnje Općine. Područje je bilo oslobođeno od osmanlijske vlasti 1691. godine, a naselja s dvije strane Save službeno su odvojena 1699. godine. Suživot civilnog i političkog života Stare Gradiške ostao je karakteristika naselja sve do kraja 20 stoljeća, odnosno do prestanka korištenja prostora za potrebe zatvora.

Iako skromna, baština Općine Stara Gradiška čuva snažne i jedinstvene priče. Ona je važan resurs i pokretač razvoja ovoga područja, a ovaj strateški plan prvi je korak na putu tog razvoja. U nastavku su ukratko opisani ključni fenomeni lokalne kulturne i prirodne baštine, a mapiranje baštine provelo se na prvoj participativnoj radionici. Sudionici su u grupama mapirali baštinu kroz odabrane vrijednosti. Izrađene mape poslužile su kao podloga za oblikovanje prijedloga baštinskih doživljaja koje donosi ovaj Strateški plan.

Arheološki nalazi

Arheološko nalazište „Bajir“ predstavlja najveću kasnobrončanodobnu nekropolu grupe Gređani u Slavoniji. Datirano je u razdoblje između 14. i 12. st. p. n. e. Na lokalitetu su otkriveni paljevinski grobovi s različitim keramičkim grobnim priložima. Nalazište je upisano u Registar kulturnih dobara RH pod oznakom Z-4971.^{xxii}

Arheološko nalazište „Jelavi“ datirano je u razdoblje između 15. i 8. st. p. n. e. jer je analizom pronađenih keramičkih ulomaka ustanovljeno da je naselje postojalo u kasnom brončanom i početkom željeznog doba. Nalazište je upisano u Registar kulturnih dobara HR pod oznakom Z-4970.^{xxiii}

Godine 2003., prilikom izrazito niskog vodostaja rijeke Save, na području naselja Donji Varoš pronađena je izvrsno očuvana **brončana keltska kaciga** koja stilski pripada latenskoj kulturi. Kaciga je dio fundusa Gradskog muzeja Nova Gradiška.

Postoji teorija da se **rimsko naselje Servitium** nalazilo na području današnje Općine Stara Gradiška. Naselje se nalazilo uz glavni komunikacijski pravac koji je vodio od antičke Siscije prema istoku.

Građevine

U 16. je stoljeću, zbog osmanske prijetnje, na području današnje Stare Gradiške sagrađena **utvrda**. Zbog graničnog položaja uz rijeku Savu, ovo je područje imalo dinamičnu vojno-političku povijest. Tvrđava se pregrađivala i nadograđivala sukladno potrebama, a sredinom 18. stoljeća imala je oblik **nepravilne zvijezde** sa 7 bastiona. Unutar kompleksa su bili izgrađeni **franjevački samostan** i **crkva sv. Mihaela**. Krajem 18. stoljeća izgrađena je **vojarna**, a početkom 19. stoljeća se prvi puta spominjala **škola**. Krajem 19. stoljeća izgrađena je nova školska zgrada u Uskocima koja je danas u privatnom vlasništvu, a mještani je i danas nazivaju „**zgrada stare škole**“. Do danas sačuvani dijelovi izvorne tvrđave uključuju dio sjeverne kurtine, kulu, te, nešto mlađu, zgradu vojarne (časnički paviljon).

Što se tiče civilne arhitekture, na području Općine do danas je sačuvano nekoliko **tradicijskih kuća**. One su sve u privatnom vlasništvu, neke su još u upotrebi, neke više nisu.

Graničarska tradicija

Potpisivanjem mira u Srijemskim Karlovcima 1699. godine Gradiška se dijeli na Slavonsku i Tursku, odnosno Bosansku Gradišku. Na hrvatskoj strani nastaje obrambena linija uz Savu – Vojna krajina – a 1745. godine osniva se graničarska pukovnija sa središtem u Gradišci. Uzduž Save grade se drvene promatračnice – **čardaci**.

Gaibijino turbe

Šejh Mustafa Gaibi, lokalno zvan Gaibija, bio je mistik iz 17. stoljeća koji je dio života proveo u Staroj Gradišci, gdje je i umro. Prema predaji, predvidio je poraz turske vojske kod Beča te potom i podjelu teritorija kojeg će razdvajati rijeka Sava. Uz to su proročanstvo vezane njegove riječi „Sava međa, Gaibijina leđa“. Prilikom povlačenja turske vojske pred austrijskom, Gaibija je odbio prijeći Savu te je ubijen u Staroj Gradišci. Pokopan je na obali Save, a kasnije mu je podignut i nadgrobni spomenik (turbe) kojem su hodočastili muslimani. Turbe je preseljeno u Bosansku Gradišku 1954. godine.

Zatvor/logor

Izvorno barokna tvrđava služila je kao zatvor od kraja 18. stoljeća pa sve do kraja Domovinskog rata. Od prvih zarobljenika – francuskih vojnika – režimi su se mijenjali, a funkcija je opstajala. Za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske, zatvor je pretvoren u koncentracijski logor za Židove, Srbe i sve protivnike ustaškog režima. Logor je bio dio sustava logora Jasenovac, a djelovao je do travnja 1945. Kompleks je nakon toga ponovno postao zatvor, uskoro i kazneno-popravni dom za političke protivnike Jugoslavije. Tijekom Domovinskog rata, kao dio okupiranog teritorija, bio je pod upravom Republike Srpske Krajine te i dalje služio kao zatvor. Oslobođanjem okupiranog teritorija 1995. godine vojno-redarstvenom akcijom Bljesak starogradiški kompleks gubi zatvorsku funkciju.

Brojni su danas poznati ljudi dio života proveli zatočeni u Gradišci – Nada Dimić, Mihovil Pavlek Miškina, Antun Barac, Ilija Jakovljević, Vlado Gotovac, Stjepan Mesić... Neizostavno je spomenuti i Dijanu Budisavljević, koja je sa svojim suradnicima spasila tisuće djece iz gradiškog logora.

Suživot s rijekom Savom

Rijeka Sava oduvijek je povezivala dvije strane Gradiške. Prvi zabilježeni spomen naselja iz 1295. godine povezan je upravo sa **skelarenjem** na Savi. Ljudi su gradili **drvene čamce, mlinove i mostove**, riječnim se putem odvijala i trgovina s Bosnom, istočnom Slavonijom i zapadnim krajevima.

Sava je bila i izvor hrane, stoga je tradicija **ribarenja** ovdje također bila važna. Upravo se motiv ribe, uz motiv čardaka, nalazi na grbu Općine.

Na rijeci je Savi, kod Stare Gradiške, 1817. godine izgrađena **prva hidrološka postaja za mjerenje vodostaja** u Hrvatskoj.

Prašnik

Posebni rezervat šumske vegetacije Prašnik prostire se na površini od 58 ha, a predstavlja posljednji ostatak slavonske prašume hrasta lužnjaka. Prašuma se većinski sastoji od stabala hrasta lužnjaka, a osim njim u šumi rastu obični grab i bukva. Stabla hrasta stara su između 150 i 300 godina, promjera do 220 cm, a visine pojedinih stabala dosežu i do 40 metara. Područje je isključeno iz redovnog gospodarenja 1929. godine, a status posebnog rezervata dobilo je 1965. godine.^{xxiv}

PP Lonjsko Polje

Iako se Park prirode Lonjsko Polje većinom površine proteže područjem Sisačko-moslavačke županije, njegov je istočni dio na teritoriju Općine Stara Gradiška. Lonjsko polje jedinstveno je prirodno poplavno područje na području Europe. Zahvaljujući prirodnoj retenciji, područje parka odlikuje se iznimnom bioraznolikošću te bogatom kulturnom baštinom proizašlom iz tradicionalno suživota s prirodnim mijenama. Područje je stanište za više od dvije trećine ukupnog broja vrsta ptica u Hrvatskoj te je iznimno važno mrjestilište riječne ribe.^{xxv} Područje Parka dio je mreže Natura 2000, a područje cijele Općine Stara Gradiška podliježe Direktivi o očuvanju divljih ptica. Stoga gnijezda roda nisu neuobičajena pojava u naseljima Općine.

Postojeće aktivnosti

U nastavku su istaknuta događanja na području Općine Stara Gradiška i njihovi nositelji. Navedene se manifestacije održavaju duži niz godina te su lokalnog karaktera.

Novouređeni **Dom kulture** središnje je mjesto kulturnih događanja u zajednici. Prostor je velike površine, opremljen pozornicom i suvremenom tehnologijom te se u njemu održavaju različiti programi – od školskih predstava do kazališnih predstava i koncerata. Vanjski prostor oko Doma kulture također je pogodan za različite vrste manifestacija.

Dan Općine Stara Gradiška obilježava se 29. rujna uz župni blagdan sv. Mihaela Arkandela. Povodom Dana Općine tradicionalno se održava Fišijada pod nazivom „Fiš kultura“. Od drugih lokalnih manifestacija, redovito se održavaju **Kup ŠRU Šaran u ribolovu udicom na plovak, biciklijade i komemorativni događaji**.

Općina Stara Gradiška glavni je nositelj različitih lokalnih aktivnosti i projekata. Na području Općine registrirano je 16 udruga civilnog društva, od kojih se, u kontekstu provedbe programa vezanih uz lokalnu baštinu i lokalnih manifestacija, ističu **Udruga „Pokreni se“ Stara Gradiška, Športsko ribolovna udruga „Šaran“ Stara Gradiška i DVD Donji Varoš**. Od obrazovnih institucija, na području Općine djeluje **Osnova škola Okučani – Područna škola Stara Gradiška**.

Iskustvo posjetitelja

Prilazeći cestovnim putem središtu Općine, posjetitelj stječe dojam urednosti i komunalnog održavanja. Istovremeno, vidljivo je da je materijalna baština, prvenstveno ostaci barokne vojne utvrde, odnosno zatvorskog kompleksa, prepuštena zubu vremena.

Lokalna je baština vidljiva u prostoru, no nije interpretirana. Ne postoje interpretacijske oznake niti bilo kakav drugi oblik interpretacijskog sadržaja koji posjetiteljima prenosi lokalne priče i vrijednosti.

S obzirom na geografski položaj Stare Gradiške i činjenicu da se uz naselje nalazi granični prijelaz, razvoj baštinskih doživljaja privući će posjetitelje na istraživanje *Čuvarice sjećanja*.

Na sljedećoj stranici:

Terenske fotografije, arhiva Muze d.o.o.

S lijeva na desno:

Gore – Kurtina; Pogled na zatvorski kompleks; Zgrada Općine i Doma kulture

Sredina – Pogled na Savu; Prašnik; Park prirode Lonjsko polje

Dolje – Naselje; Izletišta Starača; Park na Trgu hrvatskih branitelja

Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja

Stara Gradiška - Čuvarica sjećanja naziv je za baštinski brend, odnosno identitetsku oznaku vizije baštinskog razvoja Općine Stara Gradiška. To je naziv koji predstavlja krovnu temu ovog strateškog plana i okvir unutar kojega se različiti slojevi baštine valoriziraju, interpretiraju i povezuju u jedinstvenu cjelinu - kulturno-turistički proizvod koji spaja kulturnu i prirodnu baštinu oblikujući jedinstvene doživljaje za sve posjetitelje.

Riječ *sjećanja* u ovoj sintagmi simbolizira prošlost Stare Gradiške te raznolikost i slojevitost njezinih priča. *Sjećanje* je središnje obilježje opće ljudske sposobnosti razmišljanja o događajima i iskustvima koja nisu neposredno prisutna. Ako se riječ *pamćenje* definira kao sposobnost usvajanja i zadržavanja informacija, odnosno novih sadržaja ili novih oblika ponašanja, *sjećanje* je trenutak osvještavanja nečega što je pohranjeno – to je trenutak u kojem prošlost dobiva značenje u sadašnjem kontekstu. Sjećanje je mentalna reprezentacija upamćenih iskustava i događaja.^{xxvi}

Sjećanja su **univerzalna** pojava – svi ljudi pamte, pohranjuju osobna iskustva, događaje i važne informacije. Ona se oblikuju na temelju iskustva, emocija i društvenog konteksta te su zbog toga subjektivna i selektivna. Ne reproduciraju egzaktnu prošlost, nego je reinterpreteraju. Sjećanja ovise o emocionalnom stanju pojedinca, društvenom kontekstu, potrebi identiteta i drugim faktorima koji oblikuju njihovu jedinstvenost u određenom trenutku. Zbog toga sjećanja nisu statična kolekcija informacija, već dinamičan proces

rekonstrukcije - svaki put kada se nečega sjetimo, obnavljamo pohranjene informacije, a time ih i mijenjamo. Upravo su sjećanja **ključ** koji povezuje doživljaje strateškog brenda Stare Gradiške. Sjećanja povezuju prošlost i sadašnjost, različite perspektive, lokalne stanovnike i posjetitelje. Ona pružaju mogućnost za stvaranje **žive mreže priča i uspomena**. Pridodajući ovom pojmu riječ **čuvarica**, Stara Gradiška postaje personificirana te dobiva aktivnu i zaštitničku ulogu u brzi za vlastitu baštinu i identitet.

Ovaj **integrativni koncept** okuplja priče, baštinske fenomene i vrijednosti lokalne zajednice s naglaskom na njihovu promociju i dugotrajno očuvanje. Ovo poglavlje na početku donosi pregled strukovnog konteksta unutar kojeg se razvija *Stara Gradiška - Čuvarica sjećanja* kao kulturno-turistički proizvod. Nakon toga slijede temeljene izjave, odnosno upravljačke niti vodilje, zatim ključni dionici relevantni za ostvarenje postavljene vizije, definiranje ciljnih skupina te, na kraju, prijedlog baštinskih doživljaja koji oživotvoruju cjelokupni koncept.

Strukovni kontekst

Uvid u stručna područja i glavne strukovne trendove ključan je za razvoj cjelovite vizije pozicioniranja Stare Gradiške na baštinskoj karti kontinentalne Hrvatske. Razumijevanje koncepata poput teške baštine, duha mjesta, turizma posebnih interesa, interpretacije baštine i integriranog kulturno-turističkog proizvoda, omogućuje jasno i usklađeno oblikovanje baštinskih doživljaja Stare Gradiške, osiguravajući im pritom kvalitetu i održivost.

Teška baština i disonantna baština

Teška baština naziv je za baštinu koja se u sadašnjosti percipira kao značajna, ali je istovremeno nelagodna za zajednicu koja je baštini. Ona se ne uklapa u suvremeni identitet zajednice i njezinu pozitivnu sliku koju želi komunicirati posjetiteljima. Teška baština obuhvaća nasljeđe ratnih sukoba, kolonijalizma, masovnih zločina, političkih represija i drugih oblika društvenih nepravdi koje su rezultirale kolektivnim traumama.^{xxvii}

Teška je baština ujedno i selektivna, različite grupe pridaju joj različita značenja i vrijednosti. U tom se kontekstu koristi pojam **disonantna baština**. Ona označava nesuglasja i sukobe koji nastaju u procesu valorizacije i prezentacije baštine. Različite interesne skupine imaju različite stavove o tome što treba pamtit i na koji način pamćeno treba prezentirati, odnosno komunicirati.^{xxviii}

Iako izaziva nelagodu i potencijalne sukobe, teška se baština ne smije zanemarivati, ignorirati i prepustiti zaboravu. Ona zahtjeva odgovorno i dostojanstveno upravljanje te se može i treba iskoristi za stvaranje prostora za kritičko promišljanje, dijalog i pomirenje.

Društveno sjećanje i kultura sjećanja

Svaka osoba stvara vlastita sjećanja, no ujedno doprinosi i kolektivnom, odnosno društvenom sjećanju. **Društveno je sjećanje** skup individualnih sjećanja neke grupe, odnosno zajednice ljudi, koja imaju zajednički nazivnik. To je način na koji određena zajednica (obitelj, naselje, religijska zajednica, nacija...) pamti, prenosi i (re)interpretira prošlost, odnosno oblikuje identitet. Društveno sjećanje živi u društvenim odnosima, komunikaciji i kulturnim praksama. Ono povezuje prošlost sa sadašnjošću i stvara smisao za budućnost.

Pojam **kultura sjećanja** odnosi se na sve oblike tematiziranja prošlosti u javnom prostoru. To je skup društveno uspostavljenih praksi i simbola kojima zajednica odlučuje kako se odnosi prema svojoj prošlosti. Uključuje spomenike, muzeje, komemoracije, umjetničke intervencije i druge oblike sjećanja. Kultura sjećanja je svjesno oblikovana i institucionalizirana – njome društvo odlučuje što će pamtit, kako će pamtit i zašto će pamtit. Ona nije jedinstvena, stoga se u javnom prostoru često javljaju suprotna mišljenja, a određena sjećanja padaju u zaborav. U suvremenom pristupu, takvim je suprotstavljenim tumačenjima ključno pristupiti kritički.

Turizam posebnih interesa

Turizam je društvena, kulturna i ekonomska pojava koja uključuje putovanja ljudi izvan njihova uobičajenog okruženja, s ciljem rekreacije, poslovnih aktivnosti, obrazovanja ili istraživanja.

Obuhvaća različite vrste i **podvrste turizma**, a u nastavku se izdvajaju oblici relevantni za kontekst baštinskog razvoja Stare Gradiške. To su oblici turizma usmjereni na specifične interese posjetitelja koji ne privlače prevelik broj turista, čime doprinose održivosti lokalnih resursa. Zajednička su im načela održivosti, autentičnosti i povezivanja s lokalnom zajednicom.

Kulturni turizam

Kulturni turizam je oblik turizma u kojoj je osnovna motivacija posjetitelja učiti, otkrivati, iskusiti i konzumirati materijalne i nematerijalne kulturne atrakcije/proizvode u turističkoj destinaciji.

Obuhvaća široki spektar aktivnosti i doživljaja vezanih uz kulturnu baštinu, odnosno materijalna, intelektualna, duhovna i emocionalna obilježja društva koja obuhvaćaju povijesnu i kulturnu baštinu, umjetnost i arhitekturu, kulinarsku baštinu, književnost, glazbu, kreativne industrije te životne stilove, vrijednosti, vjerovanja i tradicije živućih kultura.^{xxx}

Memorijalni turizam

Pojam **memorijalni turizam** označava posjećivanje mjesta pijeteta, komemoracije i sjećanja te stavlja naglasak na odavanju počasti žrtvama, jačanju kolektivnog identiteta i razumijevanju povijesti.^{xxx} Mjesta stradanja mjesta su komemoracije i edukacije, ona svjedoče o povijesnim traumama i često su jedini preostali oblik svjedočanstva žrtava. Zbog toga njima treba upravljati vrlo pažljivo i sa senzibilitetom.

U suvremenom je kontekstu sve više raširen pojam **mračni turizam**, koji označava posjećivanje mjesta povezanih sa stradanjima, odnosno smrću, patnjom, zločinima i velikim nesrećama, a glavna su motivacija posjeta takvih mjesta znatiželja i fascinacija tragedijama. Iako su to mjesta komemoracije i edukacije, u kontekstu mračnog turizma ona podliježu turistifikaciji i komercijalizaciji, pri čemu se naglasak s pijeteta premješta na senzacionalizam. Zbog toga treba težiti memorijalnom turizmu kao obliku turizma posebnih interesa.

Kreativni i uranjajući turizam

Kreativni turizam naglašava "značaj kreativnosti u planiranju i razvoju kulturnog turizma"^{xxxxi}. On nudi nov način redizajniranja kulturnog turizma koji se najčešće svodi na pasivno razgledavanje. Ključ je u interakciji, odnosno angažiranom i autentičnom doživljaju lokalne baštine koji je stvoren između posjetitelja i lokalnih stanovnika. Na taj se način osnažuju autentičnost i živa kultura, a posjetitelji grade jake emocionalne veze s mjestom koje posjećuju i ljudima koji ondje žive.

Uz kreativni turizam veže se i pojam **uranjajući turizam** – riječ je o doživljajima u destinaciji koji podrazumijevaju participaciju posjetitelja. Doživljaji proizlaze iz lokalnih potreba prema kojima posjetitelji s lokalnim stanovnicima razvijaju inicijative i projekte koji na kraju imaju izravnu korist za lokalnu zajednicu. Na taj način, osim što se ljudi međusobno povezuju, posjetitelji uče o lokalnim znanjima i običajima kroz neposredno iskustvo.

Turizam povezan s prirodom i tradicijskim načinom života

Općina Stara Gradiška ponosi se očuvanom prirodom i mirom. Zbog toga se ovdje mogu razvijati i specifične vrste turizma poput **ekoturizma** (primarna motivacija posjetitelja je promatranje, učenje i otkrivanje lokalno biološke i kulturne raznolikosti, uz odgovoran odnos prema cjelokupnom ekosustavu i dobrobiti zajednice), i **ruralnog** turizma (u kojem je naglasak na doživljajima vezanim uz seoski način života, poljoprivredu, tradicionalnu kuhinju i običaje).

Tu je i **outdoor** turizam, odnosno turizam na otvorenom, koji uključuje aktivnosti na otvorenom u prirodnom okruženju (šetnje, planinarenje, biciklizam, kampiranje, promatranje divljih životinja...).

Disperzivan muzej

Disperzivan muzej je koncept u kojem interpretacijski sadržaji nisu sadržani na jednom mjestu, nego su raspršeni na više lokacija. Interpretacijski sadržaj tako čini prostorno povezanu mrežu baštinskih točaka – svaka točka priča jedan dio zajedničke priče, ima vlastito značenje, temu ili funkciju, a sve su točke zajedno povezane krovnim narativom i čine jedinstvenu cjelinu.

Interpretacijski sadržaj može biti smješten u različitim objektima, na otvorenom - u krajoliku, može se prenositi kroz umjetničke intervencije u javnom prostoru i slično. Ključno je da je sadržaj objedinjen krovnom temom i porukom.

Duh mjesta

Prema definiciji Međunarodnog vijeća za spomenike i spomeničke cjeline ICOMOS (*International Council on Monuments and Sites*) **duh mjesta** (*spirit of place*) sastoji se od materijalne (građevine, lokaliteti, pejzaži, rute, predmeti...) i nematerijalne supstance (memorije, usmena predaja, pisani dokumenti, obredi, festivali, tradicionalna znanja, vrijednosti, mirisi, okusi...), kao i od fizičkih i duhovnih obilježja koja pridaju značenja, vrijednosti, emocije i začudnost određenom mjestu.

To je atmosfera, ambijent, „amalgam krajolika, sela ili grada i njihovih stanovnika, izražen kroz jedinstvene prizore, zvukove i događanja koja nas intrigiraju i očaravaju.”^{xxxii} Upravo je autentična atmosfera mjesta ono što suvremeni turisti žele „osjetiti”. Razumijevanje i osjećanje duha mjesta omogućuje bogatiju, dinamičniju i sveobuhvatnu viziju razvoja kulturnog turizma.

Interpretacija baštine

Svako mjesto nosi svoje priče koje obogaćuju lokalni duh i identitet. Kako bi priče Stare Gradiške bile prenesene na jedinstven i zanimljiv način, ključno je osigurati njihovu kvalitetnu interpretaciju.

Interpretacija nije samo prenošenje činjenica – to je obrazovna aktivnost koja otkriva značenja i odnose kroz originalne predmete, izravan kontakt i ilustrativne medije. Umjesto suhoparnih činjenica, fokus je na prenošenju dubljeg smisla i emocionalne vrijednosti određenog fenomena.

Kao suštinski element stvaranja doživljaja, interpretacija obogaćuje razumijevanje kulturnih vrijednosti i promovira kulturna iskustva unutar lokalne zajednice. Kvalitetna interpretacija izaziva snažne emocije, aktivira sva osjetila i osigurava jedinstvene doživljaje koji se pamte.^{xxxiii}

Integrirani kulturno-turistički proizvod

Integrirani kulturno-turistički proizvod, prema strategijama Hrvatske turističke zajednice (HTZ), predstavlja koncept koji usklađuje različite resurse i aktivnosti unutar jedne destinacije kako bi se stvorila jedinstvena ponuda koja privlači posjetitelje i doprinosi razvoju održivog turizma.

U ovaj su koncept integrirani različiti aspekti:

- **Sinergija kulturnih i turističkih elemenata:** Spoj kulturne i prirodne baštine, povijesnih lokaliteta, gastronomije, lokalnih tradicija i modernih turističkih usluga.
- **Proširena ponuda destinacije:** Objedinjuje sve aspekte destinacije – od lokalnih priča i iskustava do smještajnih kapaciteta, aktivnosti na otvorenom i kulturnih manifestacija.
- **Brendiranje i promocija:** Razvoj i promocija jedinstvenog identiteta destinacije kroz povezanost svih sudionika (lokalnih zajednica, turističkih djelatnika i kulturnih institucija).
- **Održivi razvoj:** Fokus na očuvanju kulturne i prirodne baštine uz aktivno uključivanje lokalne zajednice i korištenje resursa na održiv način.
- **Podrška HTZ-a:** Kao dio politike HTZ-a, ovaj koncept služi za strateško pozicioniranje Hrvatske kao autentične i atraktivne destinacije, kroz razvoj selektivnih oblika turizma poput kulturnog, ruralnog, eno-gastro i kreativnog turizma.

Integrirani kulturno-turistički proizvod povezuje niz pojedinačnih doživljaja u koherentnu cjelinu koja donosi dodatnu vrijednost i omogućuje bogatije iskustvo posjetitelja.

Praktična primjena strukovnog konteksta

Razvoj brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja* temelji se na strukovnim smjernicama i trendovima u području kulturnog i održivog turizma te interpretacije baštine. Strukovni kontekst pruža okvir unutar kojeg se definiraju koraci potrebni za oblikovanje integriranog kulturno-turističkog proizvoda te naglašava važnost:

- **Povezivanja** kulturne i prirodne baštine, lokalnih priča i suvremenih turističkih potreba, kako bi se stvorili smisleni, jedinstveni doživljaji za posjetitelje koji doprinose osnaživanju lokalne zajednice.
- **Društveno odgovornog i održivog turističkog upravljanja**, u kontekstu očuvanja autentičnosti i prirodnih resursa te uključivanja lokalne zajednice u planiranje i provedbu aktivnosti.
- **Brendiranja destinacije** – oblikovanje prepoznatljive priče koja prenosi identitet i vrijednosti Stare Gradiške.

Implementacija stručnih okvira u stvaranju baštinskih doživljaja Stare Gradiške:

- **Teška i disonantna baština:** Korištenje teške baštine u svrhu očuvanja sjećanja i edukacije te promicanja dijaloga, tolerancije i mira.
- **Kultura sjećanja:** Kreiranje baštinskih doživljaja koji njeguju kulturu sjećanja, poticanje na dijalog i kritičko promišljanje.
- **Turizam posebnih interesa:** Stvaranje nišnih doživljaja omogućava Staroj Gradišci stratešku prednost u odnosu na ponudu masovnog turizma.
- **Disperzivan muzej:** Različite interpretacijske točke u različitim dijelovima općine čine jedinstvenu baštinsku cjelinu.
- **Duh mjesta i interpretacija baštine:** Interpretacija lokalnih priča omogućuje posjetiteljima dublje povezivanje s lokalnom baštinom, a aktivno uključivanje lokalne zajednice u stvaranje baštinskih doživljaja osigurava aktivaciju i prijenos duha mjesta.

Temeljne izjave

Temeljne izjave pomažu preciznije artikulirati svrhu i usmjeravaju viziju baštinskog razvoja Stare Gradiške. **Poslanje** donosi svrhu, **vizija** oblikuje sliku željenog stanja, a **vrijednosti** predstavljaju načela koja vode razvoj i implementaciju svih aktivnosti.

Poslanje naglašava nastojanje Općine Stara Gradiška da svoju tešku baštinu iskoristi kao resurs za razvoj i poticanje pozitivnih promjena u društvu.

Vizija donosi sliku rezultata razvoja temeljenog na baštinskom potencijalu, a **vrijednosti** predstavljaju temeljne principe koji oblikuju dugoročno djelovanje i osiguravaju održivost.

Temeljne izjave imaju smisao samo ako se dosljedno provode u svakodnevnim aktivnostima i suradnji svih dionika. Kako bi se to postiglo, ključno je osigurati koordinaciju, aktivno sudjelovanje, kontinuirani napredak i težnju izvrsnosti, uz pridržavanje etičkih standarda i načela održivosti. Ovim se okvirima omogućuje ostvarenje postavljene vizije koja počiva na kolektivnoj želji da baština Stare Gradiške ne bude teret lokalnoj zajednici, već prilika za izgradnju bolje budućnosti.

Poslanje

Izjava o poslanju temelj je strateškog planiranja baštinskog razvoja Općine Stara Gradiška. Ona definira svrhu baštinskog razvoja i postavlja temelje za oblikovanje vizije, vrijednosti i ukupne upravljačke politike. Poslanje je ključan alat za planiranje, razvoj i pozicioniranje Općine u budućnosti.

Stara Gradiška, kao čuvarica sjećanja, usmjerava svoju tešku prošlost u resurs za izgradnju bolje budućnosti. Kroz edukaciju, dijalog i interpretaciju lokalne kulturne i prirodne baštine, otkriva svoju slojevitost i promiče vrijednosti koje potiču lokalni razvoj i osnažuju identitet zajednice.

Vizija

Vizija baštinskog razvoja Općine Stara Gradiška temelji se na mogućnostima i izazovima identificiranim u SWOT analizi, s ciljem pozicioniranja Općine kao prepoznatljivog mjesta sjećanja i dijaloga. Fokus je na valorizaciji baštine, osnaživanju lokalne zajednice i povezivanju kroz dijalog.

Općina Stara Gradiška će:

1. **Valorizirati i promovirati lokalnu baštinu** kroz smislene doživljaje za lokalne stanovnike i posjetitelje.
2. **Oснаžiti lokalnu zajednicu** stvarajući prilike za nova radna mjesta, razvoj lokalnih proizvoda i usluga te povezivanje s vlastitim identitetom.
3. **Potaknuti posjetitelje da se povežu s destinacijom** kroz prepoznavanje univerzalnih vrijednosti upisanih u interpretaciju baštine.
4. **Stvoriti prostor dijaloga, međusobnog uvažavanja i poštovanja.**
5. **Poticati suradnje i partnerstva** na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini, doprinoseći kulturi sjećanja, održivom razvoju i europskoj prepoznatljivosti.
6. **Postati relevantna i prepoznatljiva destinacija** kontinentalnog turizma s naglaskom na posebne oblike turizma vezane uz tešku baštinu i prirodnu baštinu.

Ova vizija osigurava dugoročnu održivost i konkurentnost Stare Gradiške, pozicionirajući je kao mjesto snažne baštinske priče i smislenih doživljaja.

Vrijednosti

Temeljne vrijednosti Stare Gradiške niti su vodilje koje oblikuju sve korake – od upravljanja i komunikacije, do kreiranja doživljaja za posjetitelje. One povezuju sve aktivnosti i priče i čine Staru Gradišku prepoznatljivom i poželjnom destinacijom.

1. Autentičnost

U kontekstu Stare Gradiške, autentičnost se veže uz kulturnu i prirodnu baštinu. S jedne strane, zatvorski je kompleks izvorno mjesto stradanja, a ostaci barokne arhitekture u srcu naselja svjedoče o jedinstvenom vojno-civilnom razvoju ovoga područja. S druge strane, prašuma Prašnik ostatak je izvorne prašume hrasta lužnjaka koja je nekada pokrivala šire područje Slavonije.

2. Edukacija

Baština Stare Gradiške prilika je za učenje, razvoj i poticanje kritičkog promišljanja i dijaloga. Kroz interpretaciju, istraživanje i programe namijenjene različitim dobnim i interesnim skupinama, lokalna sjećanja postaju izvor znanja, poštovanja i promicanja univerzalnih vrijednosti.

3. Održivost

Razvoj Stare Gradiške temelji se na očuvanju prirodnih i kulturnih resursa te održivom upravljanju destinacijom. Održivost podrazumijeva obnovu, odgovorno korištenje i upravljanje prirodnim i kulturnim resursima te promicanje održivog turizma. Ona uključuje ravnotežu između iskorištavanja baštinskog potencijala, dobrobiti lokalne zajednice i očuvanja okoliša.

4. Suradnja i tolerancija

Slojevita i kompleksna prošlost Stare Gradiške u suvremenom društveno-političkom kontekstu rezultira brojnim oprečnim stajalištima i različitim interpretacijama, kao i nedostatkom stručnog interesa i političke volje da se lokalna baština valorizira. Kako bi se taj izazov nadišao, prilikom stvaranja baštinskih doživljaja potrebno je poticati suradnju i u proces uključiti različite dionike. Istovremeno, interpretacija baštine treba biti usmjerena na uvažavanje različitih glasova. Na taj će se način promicati vrijednosti te poticati razumijevanje i međusobno poštovanje.

Dionici

Razvoj strateškog brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja* i provođenje ovog Strateškog plana oslanjaju se na suradnju širokog spektra dionika, čija je uloga ključna u svim fazama planiranja i provedbe.

Dionici su podijeljeni u tri kategorije:

- **Primarni dionici** – lokalni dionici, ključni za upravljanje provedbom Strateškog plana i razvojem brenda, donose ključne odluke, koordiniraju proces i provode aktivnosti.
- **Sekundarni dionici** – dionici na regionalnoj i nacionalnoj razini, pružaju stručnu i/ili financijsku podršku, aktivni su kao partneri u provedbi pojedinih aktivnosti.
- **Tercijarni dionici** – međunarodni dionici, uključeni u različite partnerske projekte i aktivnosti.

Primarni dionici

Primarni dionici su lokalni dionici koji imaju središnju ulogu u upravljanju i koordinaciji baštinskog razvoja Stare Gradiške te provođenju aktivnosti Strateškog plana interpretacije baštine.

- **Općina Stara Gradiška** – osigurava ključne resurse i koordinira aktivnosti iz Strateškog plana.

Udruge civilnog društva:

- **Udruga „Pokreni se“ Stara Gradiška** – provođenje programa vezanih uz lokalnu baštinu namijenjenih različitim dobnim skupinama.
- **Športsko ribolovna udruga „Šaran“ Stara Gradiška** – provođenje lokalnih manifestacija.
- **DVD Donji Varoš** – provođenje lokalnih manifestacija.

Institucije:

- **Osnovna škola Okučani – Područna škola Stara Gradiška** - edukacija djece o lokalnoj baštini kroz školske programe i izvannastavne aktivnosti.

Gospodarski subjekti:

- **Lokalni proizvođači, poduzetnici i obrtnici** – povezuju autentične proizvode s pričama *Čuvarice sjećanja* i pružaju proizvode i usluge koje podržavaju vrijednosti kulturno-turističkog proizvoda.

Pojedinci i zajednica:

- **Pojedinci – stručnjaci i entuzijasti** – aktivno sudjeluju u razvoju projekata svojim znanjem i iskustvom.
- **Lokalna zajednica** – sudjeluje kao provoditelj programa i kao publika.

Sekundarni dionici

Sekundarni dionici su regionalni, odnosno nacionalni, oni podržavaju provođenje aktivnosti Strateškog plana i pružaju operativnu podršku u specifičnim aspektima razvoja brenda.

Javni sektor na regionalnoj razini:

- **Brodsko-posavska županija** – pruža administrativnu i financijsku podršku, usklađuje aktivnosti sa županijskim strategijama.
- **Turistička zajednica Brodsko-posavske županije** - osmišljava marketinške strategije, promovira brend i kreira turističke pakete.
- **Centar za razvoj Brodsko-posavske županije** - pruža tehničku pomoć i identificira izvore financiranja za projekte brenda.
- **Konzervatorski odjel Slavonski Brod** - stručna podrška u očuvanju baštine.
- **JUSP Jasenovac** – suradnja u istraživanju i interpretaciji teške baštine.
- **Gradski muzej Nova Gradiška** – suradnja u istraživanju, interpretaciji i prezentaciji baštine Stare Gradiške.
- **Državni arhiv u Slavenskom Brodu** – suradnja u istraživanju baštine.
- **Natura Slavonica** – kao institucija koja upravlja rezervatom Prašnik, ima važnu ulogu u aktiviranju rezervata u svrhu baštinskog doživljaja.
- **Hrvatsko šumarsko društvo** – suradnja u provedbi aktivnosti vezanih uz prirodnu baštinu.
- **PP Lonjsko Polje** – suradnja u očuvanju prirode i interpretaciji Save.
- **Turistička zajednica Grada Nova Gradiška** – promocija brenda u široj turističkoj ponudi.

Javni sektor na nacionalnoj razini:

- **Ministarstvo kulture i medija RH** – podrška projektima valorizacije baštine.
- **Ministarstvo turizma i sporta RH** – promicanje održivog turizma.
- **Ministarstvo poljoprivrede RH** – podrška projektima povezanim s lokalnim resursima.
- **Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja RH** – podrška projektima koji povezuju gospodarski razvoj s načelima održivosti, zaštite okoliša i kružnog gospodarstva.
- **Ministarstvo branitelja RH** – podrška u provedbi projekata koji njeguju kulturu sjećanja.
- **Hrvatska turistička zajednica** – nacionalna i međunarodna promocija brenda.

Civilni sektor:

- **Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću** – stručna podrška u istraživanju i interpretaciji teške baštine, provođenje programa vezanih uz tešku baštinu.
- **Udruge branitelja i komemorativne udruge** – na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini, ključni dionici komemorativnih događaja, važan glas u interpretaciji teške baštine.

Stručnjaci i konzultanti:

- **Stručnjaci iz područja interpretacije baštine, turizma, marketinga, brendiranja, arhitekture i dizajna** – pružaju savjetovanja i inovativna rješenja.
- **Stručnjaci iz područja zaštite i očuvanja prirode** – podrška su u održivim praksama i rješenjima.

Gospodarski subjekti:

- **Hrvatske šume** – nadležnost nad šumskim predjelima.
- **Poduzetnici i obrtnici izvan područja Općine Stara Gradiška** – doprinos u stvaranju šire mreže proizvoda i usluga.
- **Smještajni i ugostiteljski objekti na području BPŽ** – podrška kroz turističke usluge za posjetitelje.

Mediji:

- **Lokalni mediji** – informiraju javnost o aktivnostima i jačaju prepoznatljivost brenda na lokalnoj razini.
- **Ostali mediji (regionalni i nacionalni)** – promocija aktivnosti i širenje prepoznatljivosti brenda na širem području.

Tercijarni dionici

Tercijarni dionici osiguravaju podršku kroz stručnost, materijalne resurse, suradnje i širenje prepoznatljivosti brenda na međunarodnoj razini. To su inozemne institucije, međunarodne organizacije i fondovi koji mogu pridonijeti ostvarenju vizije baštinskog razvoja Stare Gradiške.

Prekogranični partneri:

- **Grad Gradiška, BiH** – partneri u provođenju pojedinih aktivnosti i mogućnost provedbe Interreg projekata

Međunarodne organizacije, institucije, mreže i programi:

- UNESCO (Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu)
- ICOMOS (Međunarodno vijeće za spomenike i spomeničke cjeline)
- ICOM (Međunarodni savjet za muzeje)
- Europa Nostra (Paneuropska organizacija za kulturnu baštinu)
- Interpret Europe (Europsko udruženje za interpretaciju baštine)
- Kreativna Europa
- Erasmus+
- Europske snage solidarnosti
- Europa za građane
- European Heritage Volunteers
- ENRS (Europska mreža sjećanja i solidarnosti)
- Memorijalni lokaliteti
- Drugi međunarodni dionici koji djeluju u području kulturne baštine, teške baštine i kulture sjećanja, a koji mogu doprinijeti osnaživanju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*

Strani posjetitelji

Ciljana publika

Prilikom strateškog planiranja, ključno je znati **kome je kulturno-turistička ponuda namijenjena**. Ponuda *Stare Gradiške – Čuvarice sjećanja* kao integriranog kulturno-turističkog proizvoda uključuje širok dobní, geografski i interesni raspon posjetitelja. Segmentacija publike pomaže u oblikovanju **privlačnih i relevantnih doživljaja** koji su u skladu s temeljnim vrijednostima brenda.

1. Generacijska segmentacija

Planom aktivnosti definirani su doživljaji za različite dobne skupine:

Skupina	Obilježja	Doživljaji u Staroj Gradišci
Silent generacija (rod. do 1945.)	Cijene tradiciju, umirovljenici	Tradicionalni programi, programi uz vodiče, interes za tešku baštinu
Baby boomeri (rod. 1946.-1964.)	Financijski stabilni, ljubitelji kulturnih doživljaja	Tematske manifestacije, umjetnički doživljaji, doživljaji prirode
Generacija X (rod. 1965.-1980.)	Obitelji i izletnici, pragmatični	Obiteljski programi, doživljaji na otvorenom, edukativne radionice
Milenijalci (Gen Y) (rod. 1981.-1996.)	Traže interaktivne i inovativne sadržaje	Digitalni sadržaji, interaktivni doživljaji, <i>outdoor</i> aktivnosti
Generacija Z (rod. 1997.-2012.)	Dinamični, digitalno orijentirani mladi	Interaktivni i participativni doživljaji, digitalni sadržaji, doživljaji na otvorenom
Generacija Alfa (rod. 2013.-danas)	Djeca osnovnoškolskog i predškolskog uzrasta	Edukativne igre, interaktivne radionice, sadržaji u prirodi prilagođeni djeci

2. Geografska segmentacija

Ponuda *Stare Gradiške – Čuvarice sjećanja* usmjerena je na:

- **Lokalne posjetitelje** – stanovnici Stare Gradiške i okolnih općina. Aktivno uključivanje zajednice kroz kulturne programe, u skladu s ciljem suradničkog razvijanja kulturne ponude.
- **Regionalne posjetitelje** – posjetitelji iz Brodsko-posavske županije i susjednih regija. Korištenje geografskih prednosti za stvaranje zajedničkih turističkih itinerara sa susjednim destinacijama.
- **Nacionalne i međunarodne posjetitelje** – fokus na široj geografskog prepoznatljivosti, prvenstveno kroz promocije teške i prirodne baštine. Osim posjetitelja iz drugih dijelova Hrvatske, baštinski doživljaji mogu privući posjetitelje iz susjednih zemalja, ali i Njemačke, Bugarske, Austrije, Italije i drugih zemalja^{xxxiv} čiji su posjetitelji među najbrojnijima na području Brodsko-posavske županije.

3. Segmentacija prema interesima

Prema Johnu Falku, ravnatelju Instituta za inovacije u učenju i jednom od vodećih stručnjaka o učenju, posjetitelji u kulturne institucije dolaze s različitim motivacijama povezanih s osobnim identitetom. Falk predlaže sljedeće kategorije^{xxxv}:

Istraživači (eng. *explorers*) – vođeni su znatiželjom i općim interesom za baštinu. Očekuju da će pronaći nešto novo, što će im privući pažnju i potaknuti učenje.

Facilitatori (eng. *facilitators*; grupni posjetitelji) – društveno su motivirani. Njihov je dolazak fokusiran na omogućavanje iskustva i učenja drugih osoba u njihovom društvu.

Profesionalci/hobisti (eng. *professionals/hobists*) – motivirani su svojim profesionalnim ili hobističkim interesima.

Tražitelji iskustava (eng. *experience seekers*) – „skupljaju“ doživljaje, motivirani su time da mogu reći da su bili i iskusili.

Recharger (eng. *rechargers*) – traže kontemplativno, duhovno i/ili obnoviteljsko iskustvo. Traže bijeg od svakodnevice i priliku za „napuniti baterije“.

Akcijski plan uključuje razvoj doživljaja prilagođenih navedenim interesnim skupinama:

Interesna skupina	Doživljaji u Staroj Gradišci
Istraživači	Edukativni programi, tematska vodstva, praktične radionice
Facilitatori	Obiteljski programi, radionice i participativni sadržaji
Profesionalci/hobisti	Specijalizirani programi – tematska vodstva, praktične radionice, povijest i interpretacija autentične baštine
Tražitelji iskustava	Društveni i participativni doživljaji, vizualno atraktivni sadržaji
<i>Recharger</i>	Kulturno-rekreacijski doživljaji u prirodi, tematske radionice

Doživljaji

U nastavku slijedi **prijedlog baštinskih doživljaja** koji čine kulturno-turistički proizvod *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*. Doživljaji su koncipirani na temelju baštinskih resursa, u skladu s temeljnim izjavama i segmentacijom posjetitelja te realnim potrebama. Prilagodba sadržaja različitim demografskim i interesnim skupinama te usmjerenost na lokalne, županijske, nacionalne i međunarodne posjetitelje ključ su uspješnog pozicioniranja Stare Gradiške kao mjesta koje vrijedi posjetiti.

Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja krovni je naziv brenda, odnosno baštinske priče koju će Općina Stara Gradiška ispričati kroz ostvarenje ciljeva iz ovog strateškog plana interpretacije baštine. On obuhvaća slojevitú prošlost i raznolikost baštine Općine te jasno komunicira **glavnu poruku** – Stara Gradiška čuva svoja sjećanja i prenosi ih novim generacijama. Unutar krovnog naziva objedinjeno je **pet tematskih cjelina**, odnosno interpretacijskih okvira za razvoj doživljaja koje posjetitelje vode kroz određeni aspekt lokalne baštine.

Tematske cjeline su:

- *Sjećanja iz tvrđave*
- *Sjećanja na zatvor*
- *Sjećanja o zavičaju*
- *Sjećanja u prašumi*
- *Sjećanja uz rijeku*

Teme se međusobno isprepliću, a područje cijele Općine djeluje kao **disperzivan muzej**. Ovakva struktura omogućava razvoj jedinstvenog i prepoznatljivog brenda na razini destinacije, istovremeno pružajući dovoljno fleksibilnosti da se u njega uključe različite priče koje će posjetiteljima prenijeti duh mjesta.

Sjećanja iz tvrđave

Iako su ostaci nekadašnje barokne tvrđave u naselju Stara Gradiška danas malobrojni, tvrđava je izvor urbanističkog razvoja čitavog područja današnje Općine. Kroz ovu će interpretacijsku cjelinu posjetitelji moći otkriti sjećanja na prostor i arhitekturu, slojeve koje danas više nisu vidljivi te dinamičnu vojnu i političku povijest Stare Gradiške.

Interpretacija *in situ* i doživljaj proširene stvarnosti – Slojevi sjećanja

Preostali, najstariji vidljivi ostaci barokne tvrđave danas su sjeverna kurtina i kavalir-kula. Nešto kasnije izgrađena je vojarna. Drugi su dijelovi izbrisani iz suvremene strukture naselja. Ipak, o urbanističkim i arhitektonskim promjenama svjedoče arhivska građa i rezultati arheoloških istraživanja.

Postojeći dijelovi tvrđave označit će se interpretacijskim oznakama putem kojih će posjetitelji moći saznati osnovne zanimljivosti o tim strukturama. Nevidljivi dijelovi također pomoću oznaka postaju prisutni u prostoru, a svaka oznaka sadrži QR kod koji omogućava virtualni pogled na određeni dio naselja. Kroz aplikaciju proširene stvarnosti posjetitelji otkrivaju slojeve sjećanja koji su izbrisani iz prostora. Aplikacija ujedno potiče na šetnju i istraživanje naselja, a koncipirana je kao igra, odnosno potraga za nevidljivom tvrđavom.

Vežano uz nekadašnju tvrđavu, u naselju se nalazi i smjerkaz koji otkriva koje su još poznate barokne tvrđave Vojne krajine i koliko su udaljene od Stare Gradiške.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Vidljivost nevidljivoga** – nevidljiva slojevi povijesti postaju dostupni posjetiteljima
- **Autentičnost i inovacija** – povezuje materijalnu baštinu sa suvremenim tehnologijama
- **Edukativna dimenzija** – omogućava učenje kroz interakciju

Ciljne skupine:

- Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y (Milenijalci), Generacija Z
- Regionalni, nacionalni i međunarodni posjetitelji
- Istraživači, Facilitatori

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** očuvanje lokalne baštine
- **Regionalni:** pozicioniranje Stare Gradiške kao primjera dobre prakse interpretacije baštine kroz digitalne tehnologije
- **Nacionalni:** pozicioniranje Stare Gradiške na baštinskoj karti utvrđenih naselja
- **Međunarodni:** utvrda kao simbol slojevite prošlosti i različitih kultura

Interpretacijska šetnja *Slojevi sjećanja*

Vođena tematska interpretacijska šetnja upoznaje posjetitelje s nevidljivim slojevima Stare Gradiške. Prolazi kroz ključne točke nekadašnje tvrđave, a svaka od njih otkriva priču o ljudima, događajima i funkcijama koje su oblikovale prostor. Poseban se naglasak stavlja na slojevitost razvoja naselja Stara Gradiška i na promjene u strukturama i funkcijama prostora.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Osobni medij interpretacije** – dublje povezivanje posjetitelja s lokalnom baštinom
- **Autentičan doživljaj prostora** – povezivanje posjetitelja s fizičkim prostorom
- **Doprinos duhu mjesta** – osnaživanje lokalnog identiteta isticanjem različitih slojeva prošlosti

Ciljne skupine:

- Silent generacija, Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y
- Lokalni, regionalni, nacionalni i međunarodni posjetitelji
- Istraživači, Facilitatori, Profesionalci (Hobisti), Tražitelji iskustava

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** očuvanje i promocija lokalne baštine, osnaživanje identiteta lokalne zajednice
- **Regionalni:** obogaćivanje turističke ponude Brodsko-posavske županije
- **Nacionalni:** primjer dobre prakse interpretacijskog vođenja

Izložbena galerija u kurtini

Zapadni dio kurtine, pored kojeg prolazi cesta koja vodi u središte naselja, obnovljena je i uređena za potrebe prostora za povremene izložbe. Izložbe mogu tematizirati lokalnu povijest, koncept sjećanja i identiteta te predstavljati regionalne, nacionalne i inozemne suvremene umjetnike. Kurtina time postaje poveznica između baštine i suvremenog stvaralaštva, a lokalnoj sredini pruža prostor za izložbenu djelatnost.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Izložbena djelatnost** – prostor za prezentaciju suvremene umjetnosti; dinamičan element koji kontinuirano dopunjava interpretacijski sadržaj destinacije
- **Revitalizacija baštine** – valorizacija kurtine kao živog dijela tvrđave i prostora za kulturne aktivnosti

Ciljne skupine:

- Baby boomeri, Generacija X, Milenijalci (Generacija Z)
- Lokalni i regionalni posjetitelji
- Istraživači, Tražitelji iskustava

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** revitalizacija kulturne baštine, obogaćivanje lokalne kulturne ponude
- **Regionalni:** povezivanje s kulturnim institucijama, organizacijama i pojedincima

Sjećanja na zatvor

S obzirom na dvjesto godina dugu funkciju zatvorskog kompleksa, uz Staru se Gradišku danas ponajviše vežu upravo sjećanja na zatvor. To nisu priče koje treba zaboraviti. One trebaju služiti kao zalag za poštovanje ljudskih prava i slobode u sadašnjosti i budućnosti. Prihvatanjem i suočavanjem s tamnim stranama povijesti, njeguje se kultura sjećanja te se otvara put za izgradnju tolerantnijeg društva i trajnog mira.

Memorijalni centar Stara Gradiška Međunarodni centar za istraživanje žrtava totalitarnih režima

Centar je zamišljen kao interdisciplinarna organizacija s međunarodnim karakterom koja je posvećena istraživanju i dokumentiranju žrtava totalitarnih režima 20. stoljeća. Smješten u prostoru vojarnje, Centar sadrži radne prostore, čuvaonicu građe, otvoreni arhiv, stručnu knjižnicu, stalnu izložbu, prostor za povremene izložbe te multifunkcionalnu dvoranu za održavanje programa poput stručnih tematskih predavanja i panela.

Centar ima stalno zaposlene djelatnike te redovito prihvaća istraživače na kraće ili dulje istraživačke boravke. Aktivno surađuje s različitim institucijama i organizacijama iz Hrvatske i inozemstva te redovito organizira različite programske aktivnosti. Centar je istovremeno mjesto sjećanja i oblik komemoracije žrtvama te suvremena istraživačka platforma.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška* – Čuvarica sjećanja:

- **Mjesto sjećanja** – sprečavanje zaborava žrtava
- **Znanstveno i edukativno središte** – povezivanje različitih disciplina, institucija, organizacija i stručnjaka na nacionalnoj i međunarodnoj razini
- **Edukacija mladih** – provođenje programa namijenjenih mladima s ciljem kritičkog promišljanja i promicanja tolerancije
- **Internacionalizacija** – pozicioniranje Stare Gradiške na međunarodnu kartu lokaliteta vezanih uz kulturu sjećanja

Ciljne skupine:

- Silent generacija, Baby boomeri, Generacija Y
- Lokalni, regionalni, nacionalni i međunarodni posjetitelji
- Istraživači, Profesionalci/Hobisti

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** jačanje svijesti o važnosti istraživanja i dokumentiranja teške baštine
- **Regionalni:** integracija u mrežu memorijalnih lokaliteta Slavonije
- **Nacionalni:** pozicioniranje Centra kao jedinstvene institucije posvećene istraživanju totalitarnih režima
- **Međunarodni:** integracija u europske i svjetske mreže kulture sjećanja i memorijalnih istraživačkih institucija

Memorijalni centar Stara Gradiška Stalna izložba *Sjećanja između zidova*

Stalna izložba Memorijalnog centra Stara Gradiška smještena je u prostoru vojarnje. Izložba vodi posjetitelje kroz političku kronologiju Stare Gradiške u 20. stoljeću, no naglasak stavlja na humane priče. U fokusu su zatvorenici/logoraši, odnosno hrabri ljudi koji su, unatoč okolnostima, ustrajali u ljudskosti, solidarnosti i – umjetnosti. Ljudska potreba za kreativnim izražavanjem i humanost niti su vodilje ove izložbe. Cilj izložbe nije kronološki predstaviti tešku prošlost, nego predstaviti sjećanja ljudi koji su dio svog života proveli između zidova zatvorskog/logorskog kompleksa te time stvoriti prostor za empatiju, refleksiju i nadu.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška* – Čuvarica sjećanja:

- **Mjesto sjećanja** – sprečavanje zaborava žrtava
- **Edukacija** – poticanje kritičkog razmišljanja u sagledavanju povijesti
- **Promicanje tolerancije i humanosti** – prihvaćanje i pomirenje s teškom prošlošću daje snagu za pozitivno djelovanje u sadašnjosti i budućnosti
- **Primjer dobre prakse** – senzibilitet za interpretaciju teške baštine

Ciljne skupine:

- Silent generacija, Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y, Generacija Z
- Lokalni, regionalni, nacionalni i međunarodni posjetitelji
- Istraživači, Facilitatori, Profesionalci/Hobisti, Tražitelji iskustava

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** suočavanje s teškom baštinom
- **Regionalni:** pozicioniranje Stare Gradiške kao važnog memorijalnog lokaliteta
- **Nacionalni:** integracija u mrežu memorijalnih lokaliteta
- **Međunarodni:** umrežavanje s lokalitetima i institucijama u inozemstvu koje tematiziraju tešku baštinu

Interpretacijska šetnja *Sjećanja između zidova*

Vođena tematska interpretacijska šetnja posjetiteljima približava političku povijest Stare Gradiške. Šetnja uključuje obilazak zatvorskog/logorskog kompleksa i stavlja naglasak na ljudske sudbine i otpornost, potičući time dijalog i refleksiju.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Osobni medij interpretacije** – dublje povezivanje posjetitelja s teškom baštinom
- **Autentičan doživljaj prostora** – doživljaj stvarnog prostora zatvora/logora
- **Oснаživanje identiteta** – Stara Gradiška kao mjesto kulture sjećanja
- **Edukacija** – poticanje kritičkog razmišljanja
- **Poticanje empatije** – razumijevanje ljudske patnje i solidarnosti

Ciljne skupine:

- Silent generacija, Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y, Generacija Z
- Lokalni, regionalni, nacionalni i međunarodni posjetitelji
- Istraživači, Facilitatori, Profesionalci/Hobisti, Tražitelji iskustava

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** očuvanje kolektivnog sjećanja
- **Regionalni:** pozicioniranje Stare Gradiške kao važnog memorijalnog lokaliteta
- **Nacionalni:** integracija u mrežu memorijalnih lokaliteta

Međunarodni projekti za mlade

Memorijalni centar Stara Gradiška provodi međunarodne projekte namijenjene mladima koji potiču dijalog, kritičko promišljanje i empatiju kroz učenje o posljedicama totalitarnih režima. Mladi iz različitih zemalja imaju priliku istraživati i učiti kako se sjećanja na tešku prošlost mogu pretvoriti u temelje za izgradnju tolerancije i mira u budućnosti. Programi su usmjereni na istraživačke i umjetničke aktivnosti, a provode se u suradnji s različitim institucijama i organizacijama iz Hrvatske i inozemstva.

U nastavku slijedi nekoliko prijedloga projekata i programa koji se mogu provoditi:

- Ljetne škole usmjerene na temu ljudskih prava
- Škola dokumentarnog filma za mlade
- *European Heritage Volunteers* – mogućnost uključivanja mladih u obnovu, istraživanje i dokumentiranje teške baštine
- Erasmus+ projekt posvećen disonantnoj baštini
- Europske snage solidarnosti – mogućnost uključivanja mladih u obnovu, istraživanje i dokumentiranje teške baštine
- Vijeće Europe – projekti u sklopu *Youth for Democracy* programa

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Platforma za edukaciju mladih** – pružanje alata za razumijevanje prošlosti i stvaranje aktivnog i solidarnog građanstva
- **Internacionalizacija** – povezivanje Stare Gradiške s međunarodnim centrima kulture sjećanja i organizacijama usmjerenih na edukaciju mladih
- **Promicanje kritičkog razmišljanja, tolerancije i empatije** - razumijevanje ljudske patnje i solidarnosti
- **Pozitivna transformacija** – pokazuje kako teška baština može postati izvor zajedničkog rasta

Ciljne skupine:

- Generacija Z

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** doprinos očuvanju i dokumentiranju baštine, osnaživanje mladih iz zajednice i povezivanje s mladima iz drugih krajeva Hrvatske i svijeta

- **Regionalni:** razvoj Brodsko-posavske županije kao prostora međunarodne edukacije i dijaloga
- **Nacionalni:** pozicioniranje Stare Gradiške kao središta programa kulture sjećanja namijenjenih mladima
- **Međunarodni:** uključivanje u europske i globalne mreže, privlačenje mladih iz različitih zemalja, povezivanje

Umjetničke rezidencije i kolonije na temu sjećanja i mira

Stara Gradiška postaje mjesto u kojoj umjetnost spaja prošlost i budućnost. Umjetničke rezidencije i kolonije okupljaju domaće i međunarodne umjetnike – slikare, kipare, književnike, glazbenike, fotografe, multimedijalne umjetnike – koji kroz svoj rad istražuju teme sjećanja, pomirenja i mira. Radovi nastali u okviru ovakvih programa izlažu se u prostorima tvrđave i zatvorskog kompleksa, čime se umjetnost izravno povezuje s autentičnim ambijentom.

Program ovakvog tipa može se održavati jednom godišnje ili jednom u dvije godine, a prezentacija rezultata može se održavati u rujnu, povodom Svjetskog dana mira koji se obilježava 21. rujna. Krajem rujna obilježava se i Dan Općine Stara Gradiška, stoga se umjetnički doprinos može postati dio manifestacije proslave Općine.

Posebna vrijednost ovakvog programa je uključivanje lokalne zajednice kroz radionice i javne programe, čime stanovnici postaju aktivni sudionici umjetničkog procesa. Na taj način umjetnost u Staroj Gradišci postaje medij društvenog dijaloga.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Umjetnost kao instrument pomirenja i refleksije** – pretvara prostor teške baštine u prostor inspiracije i kreativnosti
- **Internacionalizacija destinacije** – privlačenje umjetnika i publike iz različitih dijelova Hrvatske i inozemstva
- **Participacija zajednice** – uključivanje lokalnih stanovnika u kreativne procese
- **Promocija vrijednosti mira i tolerancije**

Ciljne skupine:

- Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y, Generacija Z
- Lokalni, regionalni, nacionalni i međunarodni posjetitelji
- Istraživači, Profesionalci/Hobisti, *Rechargeri*

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** uključivanje zajednice u umjetničke procese i obogaćivanje lokalne kulturne ponude
- **Regionalni:** pozicioniranje Stare Gradiške kao zanimljive umjetničke destinacije
- **Nacionalni:** prepoznatljivost projekta kao jedinstvene inicijative koja povezuje tešku baštinu i umjetnost
- **Međunarodni:** privlačenje međunarodnih umjetnika

Baštinski hotel

Uz Memorijalni centar, u prostor vojarnje smješta se i baštinski hotel (*heritage hotel*) koji će zadovoljiti potrebu Općine za smještajnim kapacitetom. Ovaj hotel nije oblikovan kao hotel-zatvor u službi atrakcije, već je uređen s pijetom i u svrhu ispunjavanja primarne funkcije – noćenja posjetitelja.

Baštinski hotel je hotel koji se nalazi u povijesno ili kulturno vrijednom objektu i u kojem je baština glavna vrijednosna okosnica. Ovakvi tipovi hotela doprinose kontinuitetu baštine i njezinom očuvanju. U kontekstu *Stare Gradiške – čuvarice sjećanja*, boravak u baštinskom hotelu nije usmjeren na atraktivnost, nego na iskustvo prisutnosti, odnosno boravka unutar mjesta kojim odišu tišina i različiti slojevi sjećanja. Uređenje hotela ne imitira prošlost, nego je transformira i prenosi kroz suptilne i decentne intervencije koje prenose duh mjesta.

Hotel je namijenjen manjem broju ljudi, a u njemu mogu boraviti posjetitelji, istraživači i sudionici programskih aktivnosti te turisti. Prostor u kojem su ljudi nekoć bili lišeni slobode ovom transformacijom postaje prostor refleksije i gostoljubivosti.

Hotel može djelovati u sklopu Memorijalnog Centra Stara Gradiška ili kao javno-privatno partnerstvo Općine i odabranog privatnog subjekta.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška - Čuvarica sjećanja*:

- **Transformacija baštine** – promjena funkcije način je da se teškoj baštini udahne nov život, dok se istovremeno čuva uspomena na izvornu funkciju
- **Doprinos očuvanju sjećanja** – doživljaj sjećanja kroz boravak u autentičnom prostoru
- **Smještani kapaciteti** – osiguravanje smještajnih kapaciteta pridonosi duljem zadržavanju posjetitelja u destinaciji

Ciljne skupine:

- Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y, Generacija Z
- Lokalni, regionalni, nacionalni i međunarodni posjetitelji
- Istraživači, Tražitelji iskustava, *Rechargeri*

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** revitalizacija kulturne baštine i osiguravanje smještajnog kapaciteta
- **Regionalni:** obogaćivanje kulturno-turističke ponude
- **Nacionalni:** primjer dobre prakse održive prenamjene mjesta društvenog sjećanja
- **Međunarodni:** smještajni kapacitet za inozemne posjetitelje

Sjećanja o zavičaju

Ova tematska cjelina posvećena je stanovnicima Stare Gradiške. Od izgradnje barokne tvrđave pa sve do kraja 20. stoljeća, civilni se život ovdje odvijao unutar vojno-političkog. Upravo zbog te dinamične političke prošlosti, odnosno razvoja manjih naselja oko tvrđave, kasnije zatvora, Stara Gradiška nema snažno uporište tradicije i identiteta. Ipak, upravo je to čini posebnom – svakodnevica „običnih“ ljudi ovdje nikada nije prestala, samo se prilagođavala trenutnim okolnostima.

Stalna izložba – *Lica sjećanja*

Prva faza – Izložba na otvorenom

Izložba *Lica sjećanja* posvećena je stanovnicima Stare Gradiške - lokalnoj zajednici, svakodnevnom životu, baštini i običajima. Izložba se najprije producira kao izložba na otvorenom, odnosno izložba na interpretacijskim panelima postavljenima u javni prostor, u središtu naselja, a dugoročno je planirana kao stalna izložba. Zbog toga paneli trebaju biti dizajnirani tako da se sadržaj na njima lako mijenja – kada izložba postane stalna, paneli se mogu premještati i koristiti za pričanje drugih priča.

Druga faza – stalna izložba

Stalna izložba *Lica sjećanja* smještena je u prizemlju zgrade Općine. Izložba je posvećena lokalnom životu, odnosno višestoljetnom suživotu s utvrdom/zatvorom i suvremenoj svakodnevici. Prenosi priče o ljudima, običajima, tradiciji... U razvoju izložbe aktivno sudjeluje lokalna zajednica, za njezine su potrebe prikupljene fotografije i arhivska građa te snimljena kazivanja mještana. Uz stalnu se izložbu redovito održavaju programske aktivnosti poput tematskih predavanja, radionica i povremenih izložbi... Nositelji programskih aktivnosti i njihova primarna ciljana skupina jesu lokalni stanovnici. Cilj izložbe je istaknuti lokalne specifičnosti te snagu i prilagodljivost lokalne zajednice koja je dva desetljeća živjela unutar političkih zidova.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Protuteža teškoj baštini** – prikazuje slojevitost i bogatstvo života izvan okvira vojno-političkog života
- **Oснаživanje lokalnog identiteta i jačanje zajedništva** – kroz interpretaciju baštine i aktivno uključivanje stanovnika u proces
- **Pozicioniranje Stare Gradiške** kao destinacije koja posjetiteljima priča zanimljivu lokalnu priču

Ciljne skupine:

- Silent generacija, Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y
- Lokalni, regionalni i nacionalni posjetitelji
- Istraživači, Facilitatori, *Rechargeri*

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** očuvanje i promocija lokalne baštine
- **Regionalni:** pozicioniranje Stare Gradiške kao zanimljive turističke destinacije
- **Nacionalni:** primjer dobre prakse uključivanja lokalne zajednice u interpretaciju baštine

Dom kulture – *Kino-sala*

Dom kulture, lokalno poznat kao *Kino-sala*, suvremeni je kulturni centar i središnje mjesto okupljanja zajednice. Prostor ima tradiciju društvene namjene, ovdje se prije nalazilo kino, održavali su se različiti kulturni programi, a ta je funkcija zadržana do danas, no u novom ruhu. Dom kulture nedavno je obnovljen te danas sadrži veliku, moderno opremljenu dvoranu s pozornicom u prizemlju te jednu manju dvoranu na katu opremljenu sjedalima i projektorom. U prizemlju se nalazi i prostrano predvorje u kojem je također moguće održavati programe namijenjene manjem broju sudionika.

U prostoru se mogu održavati tematska predavanja, participativne radionice, projekcije filmova, kazališne predstave i koncerti, povremene izložbe i druge vrste kulturnog sadržaja. Programi su prvenstveno namijenjeni lokalnim stanovnicima, no privlače i posjetitelje iz regije i šire.

Ispred Doma kultura se nalazi prostor pogodan za održavanje manjih aktivnosti na otvorenom, poput sajмова ili radionica.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Društvena jezgra zajednice** - omogućava aktivno sudjelovanje lokalnog stanovništva u stvaranju i konzumiranju kulturno-društvenih aktivnosti, jačajući osjećaj pripadnosti i zadovoljstva
- **Platforma za kulturnu produkciju** - služi kao prostor za organizaciju manifestacija, predstava, koncerata, filmskih večeri, povremenih izložbi i radionica, čime nadopunjuje ostale doživljaje
- **Multidisciplinarnost** - raznovrstan program, prostor za sve vrste umjetnosti
- **Privlačenje posjetitelja** - kulturna događanja obogaćuju turističku ponudu destinacije

Ciljne skupine:

- Silent generacija, Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y, Generacija Z, Generacija Alfa
- Lokalni, regionalni i nacionalni posjetitelji
- Istraživači, Facilitatori, Profesionalci/hobisti, Tražitelji iskustava, *Rechargeri*

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** obogaćivanje kulturno-društvenog života zajednice
- **Regionalni:** kulturna suradnja s okolnim općinama i gradovima
- **Nacionalni:** uključivanje u mrežu kulturnih događanja
- **Međunarodni:** mogućnost razmjene kulturnih programa i gostovanja

Interpretacijska šetnja *Lica sjećanja*

Vođena tematska interpretacijska šetnja vodi posjetitelje kroz središte Općine Stara Gradiška, približavajući im svakodnevni život i priče lokalnih stanovnika nekad i danas. Naglasak je na osobnim iskustvima i vrijednostima zajednice, što omogućava dublje povezivanje posjetitelja s lokalnom sredinom.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Oснаživanje identiteta** – upoznavanje posjetitelja s lokalnim sjećanjima osnažuje ponos lokalnih stanovnika
- **Uključivanje lokalnih stanovnika** u prenošenje iskustava
- **Povezivanje materijalne i nematerijalne baštine** u živu cjelinu

- **Stvaranje emocionalne povezanosti** posjetitelja i zavičaja

Ciljne skupine:

- Silent generacija, Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y, Generacija Z
- Lokalni, regionalni, nacionalni i međunarodni posjetitelji
- Istraživači, Facilitatori, Profesionalci/Hobisti, Tražitelji iskustava, *Rechargeri*

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** njegovanje lokalne baštine i identiteta, jačanje zajedništva kroz oživljavanje lokalnih sjećanja
- **Regionalni:** obogaćivanje kulturno-turističke ponude županije
- **Nacionalni:** primjer interpretacije žive lokalne baštine

Gaibijino turbe

„Vraćanje“ Gaibijine grobnice u Staru Gradišku od velikog je značaja za lokalnu zajednicu. Replika grobnice postavljena je uz Savu, a uz nju se nalazi interpretacijska oznaka koja posjetitelje upoznaje s ovom povijesnom ličnošću. Grobnica je simbol slojevitosti kulturnog identiteta ovoga kraja i povezanosti dviju strana rijeke Save.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Simbol kulturne slojevitosti i bogatstva**
- **Simbol povezanosti Stare i Bosanske Gradiške**
- **Poticanje međukulturnog dijaloga**

Ciljne skupine:

- Silent generacija, Baby boomeri, Generacija X
- Lokalni, regionalni, nacionalni i međunarodni posjetitelji
- Istraživači, Profesionalci/Hobisti

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** povezivanje s povijesnim slojevima i kulturama
- **Regionalni:** simbol kulturne veze Hrvatske i Bosne i Hercegovine
- **Nacionalni:** primjer valorizacije i interpelacije manjinske baštine
- **Međunarodni:** prepoznatljivost u kontekstu vjerskog turizma

Pozornica na otvorenom

Pozornica na otvorenom smještena je na novouređenom Trgu hrvatskih branitelja. Ambijentalno je uklopljena u okoliš i prilagođena sezonskoj upotrebi. Pozornica je namijenjena održavanju programa na otvorenom, poput koncerata, književnih večeri, prikazivanja kratkih i dokumentarnih filmova i slično.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Simbol transformacije** – unosi glasove u prostor koji je obilježen tišinom
- **Povezivanje zajednice** – scena na otvorenom kao prostor stvaranja novih sjećanja
- **Aktivacija memorijalnog prostora** kroz kulturu i umjetnost
- **Obogaćivanje kulturnog života** lokalnih stanovnika

Ciljne skupine:

- Silent generacija, Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y, Generacija Z
- Lokalni, regionalni i nacionalni posjetitelji
- Istraživači, Facilitatori, Profesionalci/Hobisti, *Rechargeri*

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** obnova kulturnog života i stvaranje mjesta okupljanja zajednice
- **Regionalni:** pozicioniranje Stare Gradiške kao regionalne kulturne točke
- **Nacionalni:** primjer integracije memorijalnog prostora i suvremenih kulturnih praksi

Film *Čuvarica sjećanja*

Film *Čuvarica sjećanja* kratkometražni je dokumentarno-umjetnički film koji povezuje sjećanja Stare Gradiške. Kroz arhivske snimke, kazivanja, suvremene kadrove i umjetničke interpretacije lokalnih sjećanja, film prenosi priču *Čuvarice sjećanja* povezujući svih 5 interpretacijskih okvira. Narativ filma gradi se na glasovima ljudi – lokalnih stanovnika, povjesničara, nekadašnjih zatvorenika, djelatnika i stručnjaka povezanih s ovim područjem. Film tako oživljava sjećanja na prošlost Stare Gradiške, povezujući ih sa sadašnjim trenutkom i omogućavajući posjetiteljima da поближе upoznaju lokalnu sredinu.

Film se može prikazivati u Kino-sali prilikom interpretacijske šetnje *Lica sjećanja* i različitim programskim aktivnostima. On služi kao uvod ili zaključak cjelokupnog doživljaja prostora.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Film kao „glas“ Stare Gradiške**
- **Povezivanje prošlosti i sadašnjosti** kroz živa sjećanja i suvremeni izraz
- **Sredstvo interpretacije i edukacije**
- **Promocija identiteta zajednice** u kulturnom i turističkom kontekstu
- **Umjetnički dokument vremena** – novo sjećanje

Ciljne skupine:

- Silent generacija, Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y, Generacija Z
- Lokalni, regionalni, nacionalni i međunarodni posjetitelji
- Istraživači, Facilitatori, Profesionalci/Hobisti

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** dokumentiranje i predstavljanje kolektivnog sjećanja
- **Regionalni i nacionalni:** promocija kulturno-povijesnog značaja Stare Gradiške

Biciklistička ruta *Tragovi sjećanja*

Na području Brodsko-posavske županije postoje brojne biciklističke rute, no područje Stare Gradiške nije zahvaćeno niti jednom. Rutom se mogu povezati različiti dijelovi Općine, a time i različiti baštinski doživljaji: Prašnik, središte naselja, obala rijeke Save, izletišta Starača, PP Lonjsko Polje. Ruta postaje dio cikloturističke ponude Brodsko-posavske županije, odnosno mreže ruta Slavonia Bike, a označena je adekvatnim biciklističkim oznakama i opremljena infrastrukturom. U interpretacijskom smislu, ruta povezuje različita sjećanja *Čuvarice sjećanja*.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška - Čuvarica sjećanja*:

- Povezivanje ključnih baštinskih doživljaja
- Aktiviranje krajolika kroz održiv i ekološki oblik mobilnosti
- Poticanje razvoja *outdoor* turizma

Ciljne skupine:

- Generacija X, Generacija Y, Generacija Z
- Lokalni, regionalni i nacionalni posjetitelji
- Istraživači, Tražitelji iskustava, *Rechargeri*

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** poticanje aktivnog načina života i rekreacije
- **Regionalni:** uključivanje Stare Gradiške u mrežu biciklističkih ruta
- **Nacionalni:** Stara Gradiška kao zanimljiva cikloturistička destinacija

Sjećanja u prašumi

Posljednja slavonska prašuma hrasta lužnjaka istovremeno svjedoči o snazi i krhkosti prirode. Podsjeća na skladan suživot čovjeka i prirode, kao i nužnost njezina očuvanja. Posebni rezervat šumske vegetacije Prašnik posjetiteljima otkriva brojne šumske tajne te im omogućava predah od užurbane svakodnevice.

Edukativni paviljon

Iako je 2017. godine izrađen idejni projekt za Interpretacijski centar Prašnik te je projekt nakon toga došao do faze izdavanja građevinske dozvole, ovim se Strateškim planom predlaže da se posebni rezervat šumske vegetacije Prašnik interpretira kroz druge oblike i medije. Umjesto izložbe, posjetitelji mogu doživjeti neposredno iskustvo šume.

Edukativni paviljon manja je arhitektonska struktura skladno uklopljena u okolinu. Izrađena je od drva, a zapravo je riječ o nadstrešnici koja natkriva prostor za programske aktivnosti – radionice i predavanja. Objekt može sadržavati i manji zatvoreni dio u kojem se nalaze sanitarni čvor i suvenirnica. Paviljon je ujedno prijemna točka za posjetitelje koji žele posjetiti rezervat.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Edukativna platforma** – o važnosti šuma i očuvanju prirode, posebno za djecu i mlade
- **Diversifikacija turističke ponude** – doživljaj prirodne baštine u destinaciji koja je prepoznatljiva po teškoj baštini

Ciljne skupine:

- Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y, Generacija Z, Generacija Alfa
- Lokalni, regionalni, nacionalni i međunarodni posjetitelji
- Istraživači, Facilitatori, Profesionalci/Hobisti, Tražitelji iskustava, *Rechargeri*

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** jačanje lokalnog identiteta kroz povezanost s prirodom
- **Regionalni:** središte za promociju ekološkog i održivog turizma u regiji

- **Nacionalni:** primjer dobre prakse valorizacije i interpretacije prirodne baštine
- **Međunarodni:** atrakcija za stručnjake i ljubitelje prirode

Poučna staza *Korijeni sjećanja*

Poučna staza sastoji se od desetak interpretacijskih oznaka koje posjetitelje vode kroz Prašnik, približavajući im iznimnu vrijednost ove zaštićene prašume hrasta lužnjaka. Fokus interpretacije je na šumskom ekosustavu te odnosu čovjeka i šume.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Doživljaj prirodne baštine**
- **Isticanje jedinstvenosti rezervata Prašnik**
- **Održivost** – promicanje ekološke svijesti
- **Diversifikacija turističke ponude** – doživljaj prirodne baštine u destinaciji koja je prepoznatljiva po teškoj baštini

Ciljne skupine:

- Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y, Generacija Z, Generacija Alfa
- Lokalni, regionalni, nacionalni i međunarodni posjetitelji
- Istraživači, Facilitatori, Profesionalci/Hobisti, Tražitelji iskustava, *Rechargeri*

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** jačanje lokalnog identiteta kroz povezanost s prirodom
- **Regionalni:** središte za promociju ekološkog i održivog turizma u regiji
- **Nacionalni:** primjer dobre prakse valorizacije i interpretacije prirodne baštine
- **Međunarodni:** atrakcija za stručnjake i ljubitelje prirode

Interpretacijska šetnja *Korijeni sjećanja*

Vođena interpretacijska šetnja kroz rezervat Prašnik posjetiteljima omogućava neposredan doživljaj jedne od posljednjih europskih prašuma hrasta lužnjaka. Uz stručno vodstvo, posjetitelji otkrivaju tajne šume te uče o njezinoj jedinstvenoj vrijednosti i važnosti očuvanja. Fokus interpretacije je na drevnosti šume i njezinom ekosustavu. Naziv *Korijeni sjećanja* sugerira da Prašnik najduže pamti, odnosno da je to, uz Savu, najstariji element koji čini identitetsku slagalicu Stare Gradiške.

Šetnja je osmišljena tako da bude dostupna različitim skupinama posjetitelja te se lako može prilagoditi, primjerice, dječjoj dobi, stručnim posjetiteljima, zaljubljenicima u fotografiju i slično.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Autentičan doživljaj prirode** – izravni kontakt s prašumom kao jedinstvenim fenomenom
- **Edukacija** – poticanje znanja o šumarstvu, ekologiji i održivosti
- **Inspiracija** – stvaranje emocionalne veze između posjetitelja i prirode
- **Opuštanje** – odmak od užurbanosti, prostor za kontemplaciju i traženje unutarnjeg mira
- **Prepoznatljivost** – Prašnik postaje snažan doživljaj destinacije
- **Diversifikacija ponude** – element prirodne baštine u ponudi destinacije

Ciljne skupine:

- Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y, Generacija Z, Generacija Alfa
- Lokalni, regionalni, nacionalni i međunarodni posjetitelji
- Istraživači, Facilitatori, Profesionalci/Hobisti, Tražitelji iskustava, *Rechargeri*

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** jačanje lokalnog identiteta kroz povezanost s prirodom
- **Regionalni:** atrakcija kontinentalnog turizma Slavonije
- **Nacionalni:** pozicioniranje Prašnika kao jedinstvenog prirodnog fenomena u Hrvatskoj
- **Međunarodni:** atrakcija za stručnjake i ljubitelje prirode

Programske aktivnosti

Prašnik nudi jedinstveno okruženje za raznolike programske aktivnosti koje se mogu održavati u Edukativnom paviljonu i unutar samog rezervata. Aktivnosti uključuju edukativne radionice za djecu i mlade, predavanja za studente, stručnjake i širu javnost, kreativne programe i obiteljske programe koji spajaju učenje i igru. Ključno je načelo svih aktivnosti da ne smiju ugrožavati prirodu.

Prijedlozi programskih aktivnosti:

- Likovne radionice za djecu
- Edukativne šetnje šumom za obitelji
- Tematska predavanja
- Radionice o održivosti
- Edukativne šetnje šumom za odrasle
- Fotografske šetnje
- Promatranje ptica
- Upoznavanje flore

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Autentičan doživljaj prirode** – izravni kontakt s prašumom kao jedinstvenim fenomenom
- **Edukacija** – poticanje znanja o šumarstvu, ekologiji i održivosti
- **Inspiracija** – stvaranje emocionalne veze između posjetitelja i prirode
- **Opuštanje** – odmak od užurbanosti, prostor za kontemplaciju i traženje unutarnjeg mira
- **Prepoznatljivost** – Prašnik postaje snažan doživljaj destinacije
- **Diversifikacija ponude** – element prirodne baštine u ponudi destinacije

Ciljne skupine:

- Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y, Generacija Z, Generacija Alfa
- Lokalni, regionalni, nacionalni i međunarodni posjetitelji
- Istraživači, Facilitatori, Profesionalci/Hobisti, Tražitelji iskustava, *Rechargeri*

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** jačanje lokalnog identiteta kroz povezanost s prirodom
- **Regionalni:** atrakcija kontinentalnog turizma Slavonije

- **Nacionalni:** pozicioniranje Prašnika kao jedinstvenog prirodnog fenomena u Hrvatskoj i doživljaja održivog turizma
- **Međunarodni:** atrakcija za stručnjake i ljubitelje prirode

Šumska terapija

Šumska terapija posebno je vođena šetnja šumom koja potiče svjesni boravak u prirodi i doživljaj šume kroz sva osjetila. Ova se aktivnost temelji na japanskoj praksi *shinrin-yoku*, odnosno „šumskom kupanju“. Uz vodstvo stručnjaka (za zaštitu prirode, interpretaciju baštine, mentalno zdravlje, instruktora *mindfulnessa* ili certificiranih vodiča šumske terapije), sudionici usmjeravaju pažnju na svoja osjetila i kroz njih se povezuju s prirodom. Znanstveno je dokazano da boravak u prirodi jača fizičko i mentalno zdravlje, stoga je ova aktivnost sjajan izbor za sve koji žele pobjeći od užurbane svakodnevice suvremenog života.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Autentičan doživljaj prirode** – aktivacija prirodne baštine kroz suvremene oblike posjetiteljskog iskustva
- **Edukacija** – promicanje zdravog i svjesnog odnosa prema tijelu i okolišu
- **Inspiracija** – stvaranje emocionalne veze između posjetitelja i prirode
- **Opuštanje** – odmak od užurbanosti, prostor za kontemplaciju i traženje unutarnjeg mira
- **Prepoznatljivost** – Prašnik postaje snažan doživljaj destinacije
- **Diversifikacija ponude** – element prirodne baštine u ponudi destinacije

Ciljne skupine:

- Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y, Generacija Z, Generacija Alfa
- Lokalni, regionalni, nacionalni i međunarodni posjetitelji
- Istraživači, Facilitatori, Profesionalci/Hobisti, Tražitelji iskustava, *Rechargeri*

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** jačanje svijesti o važnosti Prašnika za zdravlje lokalnog stanovništva
- **Regionalni:** atrakcija kontinentalnog turizma Slavonije
- **Nacionalni:** pozicioniranje Prašnika kao doživljaja održivog turizma
- **Međunarodni:** atrakcija za ljubitelje prirode

Sjećanja uz rijeku

Život Stare Gradiške neraskidivo je vezan uz rijeku Savu. Ova prirodna granica, ponekad blaga, ponekad surova, uvijek je bila i do danas je ostala važna. Danas pruža velik turistički potencijal, no istovremeno zahtijeva odgovorno i održivo upravljanje. Aktiviranjem rijeke u svrhu baštinskih doživljaja, ona postaje važan element koji privlači posjetitelje u destinaciju.

Izletišta Starača

Izletišta Starača nalazi se u naselju Gornji Varoš. Izletišta se prostire na oko 8000 metara kvadratnih, a opremljeno je klupama, sjenicama, prostorom za roštiljanje te uređenim dijelovima namijenjenim pećanju. Od urbane opreme, na lokaciji se još nalaze stalci za bicikle i kante za otpad.

Prostor izletišta obogaćen je s nekoliko **interpretacijskih oznaka** koje posjetiteljima približavaju floru i faunu rijeke Save. Ovdje se nalazi i **tematsko dječje igralište** inspirirano nekadašnjim životom uz rijeku Savu - glavni element igrališta je drveni čardak koji je spoj tobogana i penjalice.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška - Čuvarica sjećanja*:

- **Aktivacija prostora** u svrhu rekreacije i opuštanja
- **Promicanje održivog turizma**

Ciljne skupine:

- Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y, Generacija Z, Generacija Alfa
- Lokalni, regionalni i nacionalni posjetitelji
- Istraživači, Facilitatori, Profesionalci/Hobisti, Tražitelji iskustava, *Rechargeri*

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** „dnevni boravak“ u prirodi
- **Regionalni:** atraktivno izletišta

Šetnica uz rijeku i interpretacijska staza *Rijeka sjećanja*

Novouređena šetnica uz obalu Save obogaćena je interpretacijskim oznakama koje interpretiraju povijesno-kulturni značaj rijeke Save za stanovnike Stare Gradiške. Od doba osmanlijske vlasti, preko vode kao izvora života, do velikih poplava, Sava čuva sjećanja koja svjedoče o povijesti, migracijama, susretima i tradicionalnom načinu života. Interpretacijski sadržaj usmjeren je na ulogu rijeke u životu lokalnog stanovništva. U sklopu staze je posebno istaknuta i prva hidrološka postaja za mjerenje vodostaja na području Hrvatske.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška - Čuvarica sjećanja*:

- **Interpretacija rijeke Save** kao simbola protoka sjećanja
- **Povezivanje prirodne i kulturne baštine**
- **Obogaćivanje rekreativne ponude** destinacije
- **Poticanje dublje povezanosti posjetitelja s baštinom** kroz motiv vode

Ciljne skupine:

- Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y, Generacija Z, Generacija Alfa
- Lokalni, regionalni i nacionalni posjetitelji
- Istraživači, Facilitatori, *Rechargeri*

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** osnaživanje lokalnog identiteta kroz interpretaciju baštine

Regionalni: atraktivna šetnica

Ulaz u PP Lonjsko polje i itinerar

S obzirom na to da istočni kraj PP Lonjsko Polje administrativno leži na području Općine Stara Gradiška te da na tome dijelu nema posjetiteljske infrastrukture, predlaže se uspostava novog ulaza u Park. Taj bi ulaz omogućio lakši pristup Parku iz smjera Slavonije i Bosne i Hercegovine. Posjetiteljska infrastruktura ne treba biti kompleksa. Predlaže se uspostavljanje jedne prijemne točke, interpretacije retencijskog polja te postavljanje čardaka-vidikovca.

U suradnji s JU PP Lonjsko polje, moguće je organizirati turistički itinerar koji uključuje posjet Staroj Gradišci i parku prirode.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Poticanje boravka u prirodi i posjeta Parku prirode Lonjsko polje**

Ciljne skupine:

- Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y, Generacija Z
- Lokalni, regionalni i nacionalni posjetitelji
- Istraživači, Profesionalci/hobisti, Tražitelji iskustava, *Rechargeri*

Doseg doživljaja:

- **Lokalni i regionalni:** uključivanje Stare Gradiške aktivnosti PP Lonjsko polje

Vrelo sjećanja

Vrelo sjećanja središnja je atrakcija i krovni doživljaj koji povezuje sve teme unutar koncepta *Stare Gradiške – Čuvarice sjećanja*. Riječ je o umjetničkoj instalaciji smještenoj u naselju Stara Gradiška čiji je koncept osmišljen oko središnjeg interpretacijskog fenomena – sjećanja.

Uz odabrane doživljaje unutar svake od pet interpretacijskih tema, nalaze se interaktivne točke pomoću kojih posjetitelji dijele svoja sjećanja. To su jednostavne interpretacijske oznake na kojima se nalazi po nekoliko pitanja i po jedan QR kod. Pitanja potiču na refleksiju i razmišljanje o vlastitim sjećanjima. Vezana su uz pojedini tematski okvir. Pomoću QR koda, posjetitelji putem pametnih telefona mogu podijeliti vlastita sjećanja – u obliku kratkog tekstualnog zapisa, glasovne poruke ili fotografije.

Pitanja za refleksiju inspirirana su baštinskim doživljajima, odnosno sjećanjima koja ona predstavljaju i simboliziraju. Sjećanja posjetitelja u nekom se obliku projiciraju na umjetničkoj instalaciji – kao tekstualni zapisi, fotografije i audio-vizualni efekti, odnosno multimedijalna projekcija koja se mijenja ovisno o količini i sadržaju pristiglih sjećanja.

Dramaturgija sjećanja

Vrelo sjećanja digitalni je arhiv živih sjećanja. U njemu se isprepliću različiti oblici sjećanja – fizički, emocionalni, osjetilni – te ono postaje poveznica između fizičkog prostora, emocija, lokalne zajednice i posjetitelja, odnosno zajedničke povijesti i osobnih uspomena. Osobno sjećanje ovdje postaje dio cjeline.

U kontekstu neurološkog pohranjivanja sjećanja i postavljenih pitanja za refleksiju, zanimljivo je istaknuti ulogu emocija u pamćenju sjećanja. Što je iskustvo emocionalno snažnije, to se sjećanja trajnije pohranjuju jer ih tijelo „smatra“ važnijima. Zbog toga najbolje pamtimo vrlo radosna ili pak traumatična iskustva. Jednako tako čvršće pohranjujemo sjećanja koja smo snažnije doživjeli osjetilima.

Cilj ove umjetničke instalacije je potaknuti posjetitelje na prisjećanje vlastitih sjećanja. Svaka interpretacijska tema usmjerena je na određenu perspektivu pamćenja, a u nastavku su opisane te perspektive te su dani pokazni primjeri pitanja za refleksiju.

1. Sjećanja na tvrđavu – pamćenje prostora

Interpretacijska oznaka s pitanjima može se nalaziti u blizini kurtine, a pitanja za refleksiju potiču promišljanje prostora i osobnih sjećanja vezanih uz fizički prostor. Pamćenje prostora temelji se na fizičkom višesenzornom iskustvu.

Primjeri pitanja:

- Kojeg se prostora iz djetinjstva najjasnije sjećaš i zašto?
- Kako tvoje tijelo reagira kada zakoračiš u prostor koji ti je posebno drag?
- Kada pomisliš na dom, na koji prostor pomisliš?
- Koji prostor u tebi budi mir, a koje nelagodu?

2. Sjećanja na zatvor – pamćenje emocija

Interpretacijska oznaka s pitanjima može se nalaziti ispred prostora vojarne. Pitanja za refleksiju oživljavaju sjećanja vezana uz snažne emocije. Takva su sjećanja ujedno i najtrajnija – osjećaj ljubavi, ponosa, straha ili tuge u određenom trenutku tijelo pohranjuje snažnije nego riječi koje čuje.

Primjeri pitanja:

- Koji je tvoj najsretniji trenutak u životu?
- Kako se tvoje tijelo suočava s tugom?
- Kada si posljednji put osjetio_la suosjećanje?
- U kojoj si situaciji osjećao_la nadu u trenutku kada je sve djelovalo izgubljeno?

3. Sjećanja na zavičaj – pamćenje ljudi

Interpretacijska oznaka s pitanjima može se nalaziti ispred prostora stalne izložbe *Lica sjećanja*. Pitanja za refleksiju potiču na prisjećanje ljudi koji su ostavili snažan utisak na nas. Pamtimo lica ljudi, njihove glasove, geste, riječi i dodire proizašle iz odnosa s njima.

Primjeri pitanja:

- Koga se najprije sjetiš kada pomisliš na dom?
- Tko te naučio nečemu što i danas još radiš na isti način?
- Sjećaš li se situacije u kojoj je stranac ostavio snažan dojam na tebe?
- Tko ti nedostaje?

4. Sjećanja na prašumu – pamćenje prirode

Interpretacijska oznaka s pitanjima može biti dio Interpretacijske staze *Korijeni sjećanja*. Pitanja za refleksiju potiču na prisjećanje osobnih iskustava prirode i dublje povezivanje s njom.

Primjeri pitanja:

- Kako se osjećaš kada boraviš u šumi?
- Koji zvuk prirode posebno pamtiš?
- Što te priroda naučila?
- Na kojem mjestu osjećaš da je priroda veća od tebe?

5. Sjećanja na rijeku – pamćenje promjena

Interpretacijska oznaka s pitanjima nalazi se na šetnici uz Savu. Pitanja za refleksiju potiču na prisjećanje osobnih promjena, a promišljanje o promjenama simbolički je povezano s rijekom koja teče i sjećanjima koja nikada nisu ista.

Primjeri pitanja:

- Kada si posljednji put osjetio_la da se u tebi nešto promijenilo i što je to bilo?
- Koju si promjenu najteže prihvatio_la?
- Koja te neželjena promjena na kraju dovela do boljeg ishoda?
- Zašto (ne)voliš promjene?

Završno pitanje

Koncept *Vrela sjećanja* zaokružuje završno pitanje koje se nalazi na samoj umjetničkoj instalaciji – Što će ti ostati u sjećanju na boravak u Staroj Gradišci? Odgovor se unosi na isti način.

U konačnici, ovim jednostavnim oblikom participacije, *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja* dobiva središnji doživljaj koji zaokružuje cijelu priču, povezujući prošlost i sadašnjost, osobno i kolektivno, vidljivo i nevidljivo, statično i promjenjivo.

Uloga u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*:

- **Središnji doživljaj brenda** koji zaokružuje cjelinu i postaje atrakcija – prepoznatljivo mjesto koje privlači posjetitelje
- **Materijalizacija sjećanja** – prostorna instalacija koja prikazuje nešto izvorno nematerijalno

- **Prostor povezanosti** – povezivanje osobnih sjećanja
- **Umjetnička i tehnološka vrijednost doživljaja**

Ciljne skupine:

- Silent generacija, Baby boomeri, Generacija X, Generacija Y, Generacija Z, Generacija Alfa
- Lokalni, regionalni, nacionalni i nacionalni posjetitelji
- Istraživači, Facilitatori, Tražitelji iskustava, *Rechargeri*

Doseg doživljaja:

- **Lokalni:** instalacija postaje dio lokalnog identiteta
- **Regionalni:** pozicioniranje Stare Gradiške kao atraktivne kulturno-turističke destinacije Brodsko-posavske županije
- **Nacionalni:** baštinska atrakcija
- **Međunarodni:** baštinska atrakcija

STARA GRADIŠKA – ČUVARICA SJEĆANJA

SJEĆANJA IZ TVRĐAVE

- Interpretacija *in situ* i doživljaj proširene stvarnosti *Slojevi sjećanja*
- Interpretacijska šetnja *Slojevi sjećanja*
- Izložbena galerija u kurtini

SJEĆANJA NA ZATVOR

- *Memorijalni centar Stara Gradiška* - Međunarodni centar za istraživanje žrtava totalitarnih režima
- *Memorijalni centar Stara Gradiška* - Stalna izložba *Sjećanja između zidova*
- Interpretacijska šetnja *Sjećanja između zidova*
- Međunarodni projekti za mlade
- Umjetničke rezidencije i kolonije na temu sjećanja i mira
- Baštinski hotel

SJEĆANJA O ZAVIČAJU

- Stalna izložba *Lica sjećanja*
- Dom kulture - *Kino-sala*
- Interpretacijska šetnja *Lica sjećanja*
- Gaibijino turbe
- Pozornica na otvorenom
- Film *Čuvarica sjećanja*
- Biciklistička ruta *Tragovima sjećanja*

SJEĆANJA U PRAŠUMI

- Edukativni paviljon
- Poučna staza *Korijeni sjećanja*
- Interpretacijska šetnja *Korijeni sjećanja*
- Programske aktivnosti
- Šumska terapija

SJEĆANJA UZ RIJEKU

- Izletište Starača
- Šetnica i interpretacijska staza *Rijeka sjećanja*
- Ulaz u Park prirode Lonjsko Polje i itinerar

VRELO SJEĆANJA

Plan aktivnosti

Plan aktivnosti pruža pregled konkretnih aktivnosti potrebnih za ostvarenje strateških prioriteta i sveobuhvatne vizije razvoja **integriranog kulturno-turističkog proizvoda Stara Gradiška - Čuvarica sjećanja** i njegove prepoznatljivosti.

Plan omogućava usmjeravanje zajedničkih napora svih dionika prema ostvarenju svrhe (poslanja) i vizije brenda. U njemu su razrađeni načini provedbe strateških prioriteta i ciljeva kroz **pojedinačne aktivnosti i dinamiku njihove provedbe**.

Plan aktivnosti živi je dokument koji je potrebno redovito revidirati i ažurirati na temelju povratnih informacija, aktualnog konteksta i rezultata provedbe pojedinih aktivnosti. Izrađen je za razdoblje od deset godina (2026. – 2035.).

Strateški prioriteti

Zaključci proizašli iz SWOT analize i pregleda postojećeg stanja, kao i artikulirane temeljne izjave, pružaju polazište za definiranje strateških prioriteta, ciljeva i konkretnih aktivnosti kroz koje se adresiraju slabosti i prijetnje, dok prepoznate snage i prilike postaju polazišta za rast i razvoj.

Ovakav pristup omogućava strukturirano djelovanje usmjereno na osnaživanje lokalne zajednice, valorizaciju baštine i pozicioniranje **Stare Gradiške – Čuvarice sjećanja kao integriranog kulturno-turističkog proizvoda i strateškog brenda** Općine Stara Gradiška.

Strateški prioriteti su:

1. Suradničko razvijanje kulturno-turističke ponude

Izazov: Nedostatak planskog razvijanja destinacije.

Opis: Potrebno je potaknuti različite dionike na zajedničko djelovanje kako bi se razvijala jedinstvena kulturno-turistička ponuda temeljena na lokalnim baštinskim resursima. Na taj će se način stvoriti integrirani kulturno-turistički proizvod *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja* koji povezuje kulturnu i prirodnu baštinu te kroz jedinstvene doživljaje prenosi duh mjesta i lokalne vrijednosti.

2. Valorizacija lokalne baštine

Izazov: Neiskorišten baštinski potencijal.

Opis: Baština Stare Gradiške nije temeljito istražena niti dokumentirana. Zbog toga je nevidljiva u široj slici kulturno-turističke ponude. Sustavnom valorizacijom baštine gradi se temelj za njezino očuvanje i prezentaciju, odnosno za razvoj Općine na temelju baštinskog potencijala.

3. Razvoj autentičnih doživljaja

Izazov: Nerazvijenost posjetiteljskih doživljaja.

Opis: Trenutno u Staroj Gradišci ne postoje baštinski doživljaji koji privlače posjetitelje u destinaciju. Cilj je unaprijediti posjetiteljski infrastrukturu i razviti jedinstvene doživljaje koji spajaju duh mjesta, kulturu, prirodu i suvremene potrebe posjetitelja.

4. Brendiranje i marketing

Izazov: Nevidljivost Stare Gradiške na turističkoj karti.

Opis: Stara Gradiška u javnosti je percipirana kroz tešku baštinu, no ni u tom kontekstu ne postoje razvijeni doživljaji koji potiču dolazak posjetitelja u destinaciju. Kroz brendiranje i marketinške aktivnosti, kulturno-turistički proizvod *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja* pozicionira se na turističkoj karti kroz autentične doživljaje i smisljeno komuniciranje slojevite lokalne baštine.

Četiri strateška prioriteta u nastavku su razrađena kroz ciljeve i pojedinačne aktivnosti. Za svaki aspekt provedbe plana aktivnosti ključno je slijediti temeljne izjave, u provedbu aktivno uključivati lokalnu zajednicu te jačati suradnje na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Na taj će se način osigurati dugoročni rast i održivost.

Važno je naglasiti da je ovaj plan živi dokument koji zahtijeva redovitu evaluaciju i prilagodbu. To uključuje praćenje povratnih informacija dionika, odgovaranje na promjene u okolini te iskorištavanje novih mogućnosti za napredak. Ovakvim se pristupom osigurava dinamičan i fleksibilan okvir za uspješnu provedbu strateških prioriteta te ostvarenje poslanja, vizije i vrijednosti strateškog brenda **Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja**.

1. Suradničko razvijanje kulturno-turističke ponude

Opis i obrazloženje prioriteta:

Povezati se i usmjeriti zajedničke napore prema stvaranju integrirane ponude baštinskih doživljaja koji povezuju kulturnu i prirodnu baštinu, kulturu sjećanja, rekreaciju, kontemplaciju i duh mjesta.

Ciljevi:

- 1.1. Uspostavljanje suradničke upravljačke strukture
- 1.2. Razvoj suradnje
- 1.3. Jačanje ljudskih potencijala

1.1. Uspostavljanje suradničke upravljačke strukture

Opis i obrazloženje cilja:

Uspostavljanje suradničke upravljačke strukture ključno je za koordinaciju i provedbu svih aktivnosti ovog strateškog plana. Kvalitetna koordinacija, uz jasnu podjelu odgovornosti i zadataka, osigurava strateško upravljanje projektom i održivost.

1.1.1. Imenovanje Koordinatora i Odbora za razvoj Čuvarice sjećanja

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Koordinator razvoja ključna je osoba za koordinaciju svih aktivnosti vezanih uz razvoj i promociju Čuvarice sjećanja kao integriranog kulturno-turističkog proizvoda i strateškog brenda. Predlaže se da ulogu koordinatora preuzme član općinskog vijeća, kako bi koordinator ujedno bio veza između lokalne vlasti i zajednice.

Odbor za razvoj Čuvarice sjećanja sastavljen je od predstavnika općinskog vijeća, lokalnih udruga civilnog društva, predstavnika lokalne zajednice te predstavnika ključnih sekundarnih dionika – dionika koji imaju važnu ulogu u razvoju pojedinih doživljaja predloženih ovim strateškim planom. To su JUSP Jasenovac, Gradski muzej Nova Gradiška, Konzervatorski odjel Slavonski Brod, JU Natura Slavonica, JU PP Lonjsko polje i Documenta – centar za suočavanje s prošalošću. Odbor je zadužen za strateško planiranje i koordinaciju aktivnosti koje doprinose ostvarenju postavljene vizije. Djeluje kao savjetodavno tijelo lokalne samouprave, a njime predsjedava Koordinator. Primarni dionici su stalni članovi Odbora, a sekundarni su aktivni prema potrebi, ovisno o tome koji je baštinski doživljaj u fokusu.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** inicijator, operativna podrška

Terminski plan: kratkoročno (1-2 godine)

Resursi: ljudski resursi, proračun, infrastruktura (radni prostori, kanali komunikacije)

Indikatori uspjeha:

- Imenovan Koordinator razvoja
- Formiran Odbor koji redovito održava sastanke
- Izrađen Pravilnik o radu Odbora

1.1.2. Razrada protokola suradnje i odgovornosti između Odbora i Koordinatora

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Definiranje nadležnosti, metoda komunikacije i zaduženja između Odbora i Koordinatora omogućuje učinkovitu suradnju i provedbu aktivnosti.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** inicijator, operativna podrška
- **Koordinator i Odbor za razvoj**

Terminski plan: kontinuirano

Resursi: ljudski resursi, proračun, infrastruktura (radni prostori, kanali komunikacije)

Indikatori uspjeha:

- Definiran i usvojen protokol
- Izrada dvogodišnjih planova rada i godišnjih akcijskih planova s proračunima
- Redoviti koordinacijski sastanci i evaluacija provedenih aktivnosti

1.2. Razvoj suradnje

Razvoj suradnji, s posebnim naglaskom na uključivanje lokalnih dionika u realizaciju aktivnosti ovog strateškog plana, omogućava stvaranje autentičnih baštinskih doživljaja. Kroz jačanje veza s lokalnim, županijskim, nacionalnim i međunarodnim dionicima, razvijaju se suradnje koje osiguravaju dugoročnu održivost i promociju *Čuvarice sjećanja*.

1.2.1. Osnaživanje civilnog sektora

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Omogućiti i poticati dionike iz civilnog sektora na sudjelovanje u provedbi aktivnosti iz Plana aktivnosti. Na taj će se način u rad civilnog sektora privući i novi ljudi.

Općina Stara Gradiška već provodi natječaje za sufinanciranje aktivnosti udruga. Sredstva za sufinanciranje potrebno je povećavati na godišnjoj razini, a kako bi se civilni sektor potaknulo na doprinos ostvarenju postavljene vizije, predlaže se da se kriteriji za sufinanciranje usmjere prema aktivnostima koje podržavaju ovaj Strateški plan.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** financijska podrška
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** podrška u uključivanju civilnog sektora u provedbu aktivnosti
- **Lokalne udruge:** osmišljavanje i provedba aktivnosti

Terminski plan: kontinuirano

Resursi: ljudski resursi, proračun, infrastruktura (radni prostori za udruge)

Indikatori uspjeha:

- Najmanje dva predstavnika civilnog sektora u Odboru za razvoj
- Dionici civilnog sektora sudjeluju u realizaciji najmanje 3 aktivnosti iz Plana aktivnosti unutar prve dvije godine provedbe Plana aktivnosti

- Godišnje povećanje sufinanciranja aktivnosti koje provode lokalne udruge

1.2.2. Suradnja s institucijama i organizacijama

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Uspostaviti redovitu suradnju s relevantnim institucijama i organizacijama s ciljem oblikovanja i realizacije baštinskih doživljaja te ostvarenja postavljenih ciljeva. Ključne institucije i organizacije s kojima je potrebno kontinuirano surađivati neophodne su za istraživanje baštinskih tema, interpretaciju baštine i provođenje pojedinih predloženih aktivnosti, kao i za upravljanje pojedinim baštinskim doživljajima. To su:

JUSP Jasenovac – za potrebe istraživanja, interpretacije baštine i provedbu aktivnosti vezanih uz sjećanja na zatvor.

Gradski muzej Nova Gradiška – za potrebe istraživanja, interpretacije baštine i provedbu aktivnosti vezanih uz sve tematske cjeline.

Konzervatorski odjel Slavonski Brod – neizostavan partner u obnovi materijalne baštine te za potrebe istraživanja i interpretacije baštine za sjećanja vezana uz tvrđavu.

JU Natura Slavonica – za potrebe interpretacije baštine za sjećanja vezana uz prašumu te upravljanje rezervatom Prašnik.

JU PP Lonjsko polje – za potrebe interpretacije baštine za sjećanja vezana uz rijeku Savu i kreiranje zajedničkog itinerara.

Documenta – centar za suočavanje s prošlošću - za potrebe istraživanja i interpretacije baštine te provedbu aktivnosti vezanih uz sjećanja na zatvor.

TZ Brodsko-posavske županije – suradnja u području promocije baštinskih doživljaja.

Poželjno je uspostaviti suradnju i s drugim institucijama i organizacijama čije djelovanje može doprinijeti realizaciji koncepta *Čuvarice sjećanja*.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** inicijator
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija aktivnosti
- **JUSP Jasenovac**
- **Gradski muzej Nova Gradiška**
- **Konzervatorski odjel Slavonski Brod**
- **JU Natura Slavonica**
- **JU PP Lonjsko polje**
- **Documenta – centar za suočavanje s prošlošću**
- **TZ Brodsko-posavske županije**
- **Druge institucije i organizacije** koje mogu doprinijeti ostvarenju postavljenih ciljeva

Terminski plan: kontinuirano

Resursi: ljudski resursi, proračun

Indikatori uspjeha:

- Najmanje 4 provedene aktivnosti u suradnji s navedenim institucijama i organizacijama unutar prve dvije godine provedbe Plana aktivnosti

1.2.3. Poticanje lokalne proizvodnje i usluga

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Uključiti lokalne proizvođače i pružatelje usluga u implementaciju aktivnosti koje su definirane Planom aktivnosti. Oni imaju važnu ulogu u razvijanju autentičnih doživljaja i proizvoda koji će prenositi priče *Čuvarice sjećanja*.

U tom se kontekstu otvara i prilika za razvijanje javno-privatnih partnerstava, a Općina može osiguravati i manje financijske potpore koje će podržati razvoj proizvoda i usluga koje doprinose oživotvorenju *Čuvarice sjećanja*.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** financijska i operativna podrška
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija aktivnosti
- **Lokalni proizvođači i pružatelji usluga**

Terminski plan: kontinuirano

Resursi: proračun, ljudski resursi

Indikatori uspjeha:

- Održan inicijalni sastanak na kojem su predstavljene mogućnosti za uključivanje lokalnih proizvođača i pružatelja usluga u ostvarenje postavljene vizije
- Najmanje 3 lokalna proizvođača i/ili pružatelja usluga uključena u aktivnosti *Čuvarice sjećanja*

1.2.4. Aktivnosti u strukovnim udruženjima i mrežama

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Aktivno sudjelovati u relevantnim nacionalnim i međunarodnim strukovnim udruženjima i mrežama koja djeluju na području očuvanja i interpretacije baštine, suočavanja s teškom baštinom, kulturnog turizma... - kako bi se produbljivalo znanje, osigurala razmjena ideja, dobila podrška za projekte i promicala vidljivost *Čuvarice sjećanja*.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** financijska i operativna podrška
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija aktivnosti

Terminski plan: kontinuirano

Resursi: ljudski resursi, proračun za članarine, putne troškove, sudjelovanje na konferencijama i drugim aktivnostima

Indikatori uspjeha:

- Izrada liste postojećih udruženja i mreža i određivanje prioriteta članstva
- Članstvo u najmanje 1 nacionalnoj i 1 međunarodnoj organizaciji u prve dvije godine provedbe Plana aktivnosti
- Sudjelovanje na najmanje jednom međunarodnom događaju svake dvije godine

1.3. Jačanje ljudskih potencijala

Opis i obrazloženje cilja:

Jačanje ljudskih potencijala ključno je za osiguranje kvalitetne provedbe i dugoročnog razvoja aktivnosti iz Plana aktivnosti. Edukacije i studijska putovanja pružaju dionicima znanje i alate za očuvanje i prezentaciju baštine, upravljanje projektima i promociju kulturno-turističke ponude.

1.3.1. Provođenje edukacija u području interpretacije baštine

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Organizirati edukacije za lokalne dionike o suvremenim metodama interpretacije baštine. Fokus je na razvoju vještina koje omogućuju učinkovito prenošenje sjećanja, odnosno priča *Čuvarice sjećanja*.

Prijedlozi edukacija:

- Edukacija za turističke vodiče
- Edukacija u području interpretacije baštine prema metodologiji krovne međunarodne organizacije za interpretaciju baštine Interpret Europe – tečaj interpretacijskog vođenja (CIG), tečaj interpretacijskog planiranja (CIP), tečaj interpretacijskog pisanja (CIW)
- Edukacija u području *storytellinga*

Općina Stara Gradiška može sufinancirati edukacije za turističke vodiče kako bi potaknula svoje mještane na bavljenje ovom profesijom.

Edukacije prema metodologiji Interpret Europe zahtijevaju određen broj polaznika kako bi se mogle održati, stoga se predlaže da se edukacije u Staroj Gradišci organiziraju u suradnji s Brodsko-posavskom županijom kako bi na njima mogli sudjelovati zainteresirani pojedinci sa šireg područja.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** inicijator, financijska podrška
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija aktivnosti
- **Brodsko-posavska županija:** partner u provedbi edukacija
- **Stručnjaci za edukacije u području interpretacije baštine i *storytellinga***

Terminski plan: kratkoročno (1-2 godine), srednjoročno (3-6 godina)

Resursi: ljudski resursi (edukatori i polaznici), infrastruktura (prostor za održavanje edukacija), proračun

Indikatori uspjeha:

- Izrada plana edukacija i definiranje prioriteta
- Održane najmanje 2 edukacije uz sudjelovanje najmanje 20 lokalnih dionika u prve četiri godine

1.3.2. Provođenje edukacija u području kulturnog menadžmenta i marketinga

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Organizirati radionice i seminare za lokalne dionike o upravljanju kulturnim projektima i modernim pristupima u promociji kulturno-turističkih proizvoda. Edukacije se također mogu organizirati u suradnji s Brodsko-posavskom županijom kako bi privukle veći broj sudionika sa šireg područja.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** inicijator, financijska podrška
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija aktivnosti
- **Brodsko-posavska županija:** partner u provedbi edukacija
- **Stručnjaci za edukacije u kulturnog menadžmenta i marketinga**

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina), dugoročno (7-10 godina)

Resursi: ljudski resursi (edukatori i polaznici), infrastruktura (prostor za održavanje edukacija), proračun

Indikatori uspjeha:

- Održana najmanje 1 edukacija u prve četiri godine

1.3.3. Organizacija studijskih putovanja

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Organizirati studijska putovanja za lokalne dionike kako bi se upoznali s najboljim primjerima prakse u interpretaciji baštine, kulturnom menadžmentu i razvoju kulturno-turističkih proizvoda. Cilj je omogućiti prijenos znanja i primjenu novih ideja u razvoju baštinskih doživljaja te jačati suradnju na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Od posebnog je interesa organizirati studijska putovanja vezana uz očuvanje i interpretaciju teške baštine i rezervata prirode te organizirati studijska putovanja u inozemstvo.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** financijska i operativna podrška
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija aktivnosti
- **Lokalni dionici**

Terminski plan: kontinuirano

Resursi: ljudski resursi (sudionici i vanjski partneri za posjete), proračun

Indikatori uspjeha:

- Organizirano najmanje 1 studijsko putovanje za primjer izvrsnosti razvoja integriranog kulturno-turističkog proizvoda
- Organizirana najmanje 2 studijska putovanja za primjer izvrsnosti u području upravljanja i interpretacije teške baštine
- Organizirano najmanje 1 studijsko putovanje za primjer izvrsnosti upravljanja prirodnom baštinom

	CILJEVI I REZULTATI	DINAMIKA REALIZACIJE									
		2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.	2034.	2035.
1.	SURADNIČKO RAZVIJANJE KULTURNO-TURISTIČKE PONUDE										
1.1.	Uspostavljanje suradničke upravljačke strukture										
1.1.1.	Imenovanje Koordinatora i Odbora za razvoj Čuvarice sjećanja										
1.1.2.	Razrada protokola suradnje i odgovornosti između Odbora i Koordinatora										
1.2.	Razvoj suradnje										
1.2.1.	Osnaživanje civilnog sektora										
1.2.2.	Suradnja s institucijama i organizacijama										
1.2.3.	Poticanje lokalne proizvodnje i usluga										
1.2.4.	Aktivnosti u strukovnim udruženjima i mrežama										
1.3.	Jačanje ljudskih potencijala										
1.3.1.	Provođenje edukacija u području interpretacije baštine										
1.3.2.	Provođenje edukacija u području kulturnog menadžmenta i marketinga										
1.3.3.	Organizacija studijskih putovanja										

2. Valorizacija lokalne baštine

Opis i obrazloženje prioriteta:

Istražiti, očuvati i prezentirati lokalnu kulturnu i prirodnu baštinu kao temelj za priče i doživljaje unutar integriranog kulturno-turističkog proizvoda *Čuvarica sjećanja*. Adekvatna i smisljena valorizacija baštine pridonosi kulturno-turističkom razvoju destinacije te jačanju lokalnog identiteta i ponosa.

Ciljevi:

- 2.1. Dokumentiranje postojećeg stanja
- 2.2. Obnova baštine

2.1. Dokumentiranje postojećeg stanja

Opis i obrazloženje cilja:

Dokumentiranje postojećeg stanja baštine Općine Stara Gradiška važno je za kvalitetnu interpretaciju i dugoročan razvoj doživljaja *Čuvarice sjećanja*. Sustavno popisivanje, prikupljanje podataka te analiza stanja i mogućnosti omogućava kvalitetno planiranje, dugoročno očuvanje i atraktivnu prezentaciju baštinskih fenomena.

Za koordinaciju dokumentiranja postojećeg stanja zaduženi su Odbor i Koordinator za razvoj, a sam proces dokumentiranja može se provoditi u suradnji s visokoobrazovnim institucijama i međunarodnim organizacijama. U procesu sudjeluju stručnjaci i studenti, prvenstveno povezani s područjem etnologije, antropologije, arheologije, povijesti umjetnosti, povijesti, muzeologije i srodnih disciplina povezanih s baštinom. Na međunarodnoj se razini ovakvi projekti mogu provoditi u sklopu volonterskih programa.

Osim što će suradnja ovoga tipa omogućiti Općini da dokumentira baštinu unatoč potkapacitiranosti u području ljudskih resursa, istovremeno će studenti i mladi profesionalci dobiti priliku za stručno usavršavanje kroz praksu na terenu.

2.1.1. Terensko dokumentiranje

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Sustavno popisivanje cjelokupne materijalne i nematerijalne, kulturne i prirodne baštine Općine Stara Gradiška (povijesne građevine, lokalni običaji, osobne priče, prirodne znamenitosti...) - ova aktivnost podrazumijeva rad na terenu, pregled arhivske građe, mapiranje, fotografiranje, snimanje audio i video zapisa, akcije putem društvenih mreža i druge aktivnosti kojima se mogu steći različite informacije o lokalnoj baštini.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** financijska i operativna podrška
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija aktivnosti
- **Vanjski suradnici – visokoobrazovne institucije i međunarodne organizacije; studenti i mladi profesionalci** – rad na dokumentiranju baštine

Terminski plan: kratkoročno (1-2 godina), srednjoročno (3-6 godina)

Resursi: stručni timovi, volonteri, proračun, oprema

Indikatori uspjeha:

- Razrađena metodologija terenskog dokumentiranja baštine Općine Stara Gradiška
- Suradnja s najmanje dvije institucije/organizacije u prve dvije godine

2.1.2. Prikupljanje usmene povijesti

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Prikupljanje i snimanje autentičnih priča, anegdota i svjedočanstava lokalnih stanovnika o vlastitoj baštini. Fokus je na očuvanju identiteta zajednice i prenošenju sjećanja u suvremeni kulturno-turistički kontekst.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** financijska i operativna podrška
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija aktivnosti
- **Vanjski suradnici – visokoobrazovne institucije i međunarodne organizacije; studenti i mladi profesionalci** – rad na prikupljanju usmene povijesti

Terminski plan: kratkoročno (1-2 godina), srednjoročno (3-6 godina)

Resursi: stručni timovi, volonteri, proračun, oprema, prostor za snimanje

Indikatori uspjeha:

- Prikupljeno najmanje 20 kazivanja u prve dvije godine

2.1.3. Stvaranje baze podataka

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Razvoj koncepta i izrada digitalne baze podataka u koju se pohranjuju svi materijali prikupljeni na terenu. Digitalna baza može biti sastavljena na nekoj od postojećih digitalnih platformi za pohranu podataka ili može biti oblikovana kao interna internetska platforma.

Baza podataka u početku je u nadležnosti Općine Stara Gradiška, odnosno Koordinatora razvoja. Baza se redovito ažurirana, a služi kao izvor za daljnju interpretaciju baštine i stvaranje baštinskih doživljaja.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** inicijator, financijska i operativna podrška
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** provedba aktivnosti
- **IT stručnjaci**

Terminski plan: kratkoročno (1-2 godine), srednjoročno (3-6 godina)

Resursi: ljudski resursi, digitalna platforma, proračun

Indikatori uspjeha:

- Kreirana funkcionalna digitalna platforma unutar prve dvije godine

2.2. Obnova baštine

Opis i obrazloženje cilja:

Očuvanje i osiguranje dostupnosti baštine ključno je za njezinu dugoročnu zaštitu i aktivno uključivanje u razvoj kulturno-turističkog proizvoda *Čuvarica sjećanja*. Aktivnosti uključuju čišćenje, uređenje i održavanje fizičkog okoliša te obnovu kulturnih dobara, prvenstveno ostataka kompleksa tvrđave koji je upisan u Registar kulturnih dobara RH.

2.2.1. Uređenje i održavanje okoliša

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Kako bi materijalni baštinski fenomeni bili dostupni posjetiteljima, potrebno je urediti i održavati njihov okoliš. To se prvenstveno odnosi na dijelove tvrđave, koji su trenutno zarasli i teže pristupačni. Dok ne dočekaju obnovu, okoliš oko njih može se urediti kako bi se mogle postaviti interpretacijske oznake te kako bi ih posjetitelji mogli bolje vidjeti, bez da se izlažu opasnosti.

Okoliš se treba urediti i redovito održavati u blizini svih baštinskih fenomena, odnosno budućih baštinskih doživljaja destinacije.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** financijska i operativna podrška
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija aktivnosti
- **Komunalno redarstvo:** provedba aktivnosti

Terminski plan: kontinuirano

Resursi: Proračun, ljudski resursi

Indikatori uspjeha:

- Održavan okoliš i omogućen pristup baštinskim fenomenima

2.2.2. Obnova kulturnih dobara

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Provesti konzervaciju, restauraciju i dugoročnu zaštitu prioritetnih baštinskih elemenata koji su ugroženi i zahtijevaju obnovu kako bi postali dostupni lokalnoj zajednici i posjetiteljima. To se prvenstveno odnosi na sačuvane dijelove tvrđave, ali i na spomenike (javnu plastiku).

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** inicijator, financijska i operativna podrška
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija aktivnosti
- **Konzervatorski odjel Slavonski Brod:** provedba aktivnosti
- **Izvođači radova:** konzervatori, restauratori, arhitekti, građevinari)

Terminski plan: kontinuirano, ovisno o financijskim sredstvima i mogućnostima

Resursi: ljudski resursi, proračun za obnovu, EU fondovi

Indikatori uspjeha:

- Započeta obnova zgrade vojarne unutar prve četiri godine
- Obnova i redovito održavanje spomenika (javne plastike)

	CILJEVI I REZULTATI	DINAMIKA REALIZACIJE									
		2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.	2034.	2035.
2.	VALORIZACIJA LOKALNE BAŠTINE										
2.1.	Dokumentiranje postojećeg stanja										
2.1.1.	Terensko dokumentiranje										
2.1.2.	Prikupljanje usmene povijesti										
2.1.3.	Stvaranje baze podataka										
2.2.	Obnova baštine										
2.2.1.	Uređenje i održavanje okoliša										
2.2.2.	Obnova kulturnih dobara										

3. Razvoj autentičnih doživljaja

Opis i obrazloženje prioriteta:

Unaprijediti infrastrukturu i stvoriti jedinstvene baštinske doživljaje koji će oživotvoriti viziju *Čuvarice sjećanja* i omogućiti da Stara Gradiška postane privlačna kulturno-edukativna destinacija.

Ciljevi:

- 3.1. *Sjećanja iz tvrđave*
- 3.2. *Sjećanja na zatvor*
- 3.3. *Sjećanja o zavičaju*
- 3.4. *Sjećanja u prašumi*
- 3.5. *Sjećanja uz rijeku*
- 3.6. Ostali doživljaji

3.1. Sjećanja iz tvrđave

Opis i obrazloženje cilja:

Razvoj doživljaja koji su tematski vezani uz baroknu tvrđavu. Interpretacija tvrđave potiče na promišljanje o pamćenju fizičkog prostora.

3.1.1. Interpretacija *in situ* i doživljaj proširene stvarnosti *Slojevi sjećanja*

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Postavljanje interpretacijskih oznaka pored postojećih i na lokacije nekadašnjih dijelova barokne tvrđave kako bi oni postali vidljivi posjetiteljima. Oznake su dizajnirane kao dio Sustava signalizacije i interpretacije, u skladu s vizualnim identitetom brenda.

Oznake sadrže tekstualni i vizualni sadržaj koji posjetiteljima približava razvoj barokne tvrđave. S obzirom na dinamičan razvoj, odnosno brojne preinake i dogradnje koje je tvrđava doživjela, koncept podupire naziv

Slojevi sjećanja – posjetitelji otkrivaju slojeve nekadašnjeg prostora koji više nisu otprve vidljivi.

Svaka interpretacijska oznaka sadrži QR kod putem kojeg posjetitelji, u obliku proširene stvarnosti, mogu vidjeti kako je prostor u kojem se nalaze nekoć izgledao. Taj virtualni pregled ujedno je koncipiran kao potraga za svim slojevima sjećanja – aplikacija kroz upute potiče posjetitelje na istraživanje nekadašnjeg kompleksa utvrde.

U prostor je postavljen i smjerokaz koji obilježava udaljenosti do drugih utvrda Vojne krajine (Slavonski Brod, Osijek, Karlovac).

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

3.1.1.1. Interpretacijski plan za doživljaj *Slojevi sjećanja* – mapiranje i odabir ključnih točaka koje prenose priču. Definiranje sadržaja interpretacijskih oznaka, odnosno količine i vrste tekstualnog i vizualnog sadržaja.

3.1.1.2. Implementacija sustava signalizacije i interpretacije – razvoj sadržaja, izrada i postavljanje oznaka na planirane lokacije, testiranje funkcionalnosti.

3.1.1.3. Evaluacija i prilagodba sustava – prikupljanje povratnih informacija o funkcionalnosti i učinkovitosti interpretacijskih oznaka s ciljem prilagodbe.

3.1.1.4. Održavanje – redovito održavanje interpretacijskih oznaka.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** nositelj infrastrukturne obnove i upravljanja
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija provedbe
- **Stručnjaci za razvoj baštinskih doživljaja:** interpretatori baštine, dizajneri (grafika, produkt, multimedija)
- **Gradski muzej Nova Gradiška:** podrška u interpretaciji baštine
- **Državni arhiv u Slavonskom Brodu:** podrška u interpretaciji baštine
- **Konzervatorski odjel Slavonski Brod:** podrška u obnovi i interpretaciji baštine
- **Izvođači radova:** izrada i montaža oznaka
- **TZ Brodsko-posavske županije i TZ Grada Nova Gradiška** – promocija i uključivanje u turističku ponudu

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina)

Resursi: proračun, ljudski resursi

Indikatori uspjeha:

- Izrađen Interpretacijski plan za interpretaciju *in situ*
- Postavljene funkcionalne interpretacijske oznake
- Provedena evaluacija sustava i eventualne prilagodbe

Napomena: Aktivnost 3.1.1. Interpretacija i signalizacija in situ povezana je s aktivnošću 4.1.3. Izrada Sustava signalizacije i interpretacije.

3.1.2. Izložbena galerija u kurtini

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Prostor kurtine pretvara se u izložbeni prostor poluotvorenog tipa. Potrebno je urediti okoliš i obnoviti arhitekturu. Dugoročan je cilj kurtinu u potpunosti obnoviti, no galerija može funkcionirati i u djelomično obnovljenom prostoru – važno je da struktura bude sigurna za posjetitelje, odnosno da ne postoji opasnost od ozljeda.

U galeriji se održavaju izložbe suvremene umjetnosti i izložbe koji sadržajem upotpunjuju priče *Čuvarice sjećanja*, a mogu se održavati i *pop-up događanja*, poput manjih koncerata ili performansa.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

3.1.2.1. Snimka postojećeg stanja i izrada konzervatorskog elaborata – elaborat definira stupanj zaštite, odnosno dopuštene intervencije i smjernice za obnovu i adaptaciju.

3.1.2.2. Izrada idejnog projekta arhitekture – idejni koncept adaptacije prostora.

3.1.2.3. Izrada glavnog projekta arhitekture – razrada glavnog projekta arhitekture i ishodenje građevinske dozvole.

3.1.2.4. Izrada izvedbenog projekta arhitekture – detaljna razrada rješenja arhitekture – građevinski radovi, instalacije...

3.1.2.5. Izvođenje radova, uređenje i opremanje – izvođenje građevinskih radova, izrada, nabava i montaža opreme.

3.1.2.6. Programska aktivacija – plan upravljanja, izrada godišnji planova događanja, provedba događanja, promocija i vidljivost.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** upravljачko tijelo

- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija izložbenih djelatnosti
- **Arhitekti, dizajneri, izvođači radova**
- **Gradski muzej Nova Gradiška:** stručna podrška u organizaciji izložbi
- **Konzervatorski odjel Slavonski Brod:** obnova kulturne baštine
- **Umjetnici, umjetničke organizacije i udruge**
- **TZ Brodsko-posavske županije i TZ Grada Nova Gradiška:** promocija i uključivanje u turističku ponudu

Terminski plan: dugoročno (7-10 godina)

Resursi: proračun, ljudski resursi, fondovi za sufinanciranje

Indikatori uspjeha:

- Izrađen konzervatorski elaborat
- Izrađena arhitektonska dokumentacija
- Izvođenje radova
- Održane najmanje dvije izložbe u prvoj godini

3.2. Sjećanja na zatvor

Opis i obrazloženje cilja:

Razvoj doživljaja koji su tematski vezani uz zatvor. Interpretacija potiče na prisjećanje emocija.

3.2.1. Memorijalni centar Stara Gradiška – Međunarodni centar za istraživanje žrtava totalitarnih režima

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Memorijalni centar Stara Gradiška zamišljen je kao interdisciplinarna i međunarodna institucija koja povezuje istraživanje, edukaciju i komemoraciju. Centar je smješten u prostoru nekadašnje vojarnje, a sadrži radne prostore, čuvaonicu građe, otvoreni arhiv i stručnu knjižnicu, stalnu izložbu i prostor za povremene izložbe te multifunkcionalnu dvoranu.

Osnovna misija Centra je istraživanje, dokumentiranje i interpretacija iskustava žrtava totalitarnih režima 20. stoljeća, uz naglasak na lokalni kontekst, odnosno prošlost Stare Gradiške. Centar postaje europsko središte za suvremeni pogled na teme vezane uz totalitarne režime te aktivno doprinosi mreži europskih institucija čiji je rad usmjeren na tešku baštinu.

Kako bi se Memorijalni centar razvio smisleno i održivo, nužna je suradnja između Općine Stara Gradiška i JUSP Jasenovac. Iako je sadržaj predložen ovim strateškim planom predviđen za prostor vojarnje, Memorijalni centar treba se razvijati kao jedinstvena cjelina, koja treba uključivati i prostor Kule koji je pod upravljanjem JUSP Jasenovac.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

Pripremna faza:

3.2.1.1. Priprema i planiranje – okupljanje ključnih dionika, osnivanje radne skupine, izrada plana upravljanja.

Projektna dokumentacija:

3.2.1.2. Snimka postojećeg stanja i revizija konzervatorskog elaborata

3.2.1.3. Izrada idejnog projekta arhitekture – idejni koncept obnove i adaptacije prostora.

3.2.1.4. Izrada glavnog projekta arhitekture – razrada glavnog projekta arhitekture i ishodenje građevinske dozvole.

3.2.1.5. Izrada izvedbenog projekta arhitekture – detaljna razrada rješenja arhitekture – građevinski radovi, instalacije...

Izvođenje radova:

3.2.1.6. Izvođenje radova, uređenje i opremanje – izvođenje građevinskih radova, izrada, nabava i montaža opreme.

Upravljanje i programska aktivacija:

3.2.1.7. Zapošljavanje djelatnika

3.2.1.8. Izrada godišnjih planova upravljanja

3.2.1.9. Programska aktivacija – izrada godišnji planova aktivnosti, provedba aktivnosti, promocija i vidljivost.

3.2.1.10. Umrežavanje i suradnje na nacionalnoj i europskoj razini

3.2.1.11. Evaluacija – redovita evaluacija rada i prilagodba sukladno rezultatima.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** inicijator, osnivač i nositelj projekta
  - **JUSP Jasenovac:** projektno partnerstvo, stručna i programska suradnja
  - **Konzervatorski odjel Slavonski Brod:** obnova kulturne baštine
  - **Arhitekti, dizajneri, interpretatori baštine**
  - **Izvođači radova**
  - **Obrazovne i znanstvene institucije (sveučilišta, instituti), udruge civilnog društva** čiji je rad usmjeren na kulturu sjećanja i rad s mladima: stručna i programska suradnja
  - **Braniteljske i komemorativne udruge:** suradnja u istraživanju i interpretaciji
  - **Ministarstvo kulture i medija RH:** institucionalna i financijska podrška
  - **Ministarstvo znanosti i obrazovanja:** institucionalna podrška
  - **Ministarstvo hrvatskih branitelja RH:** institucionalna podrška
- Terminski plan:** srednjoročno (3-6 godina), dugoročno (7-10 godina)

Resursi: proračun, ljudski resursi, fondovi za sufinanciranje

Indikatori uspjeha:

- Izrada plana upravljanja i projektne dokumentacije
- Obnova i adaptacija vojarnе
- Programska aktivacija i umrežavanje

3.2.2. Memorijalni centar Stara Gradiška – Stalna izložba *Sjećanja između zidova*

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Stalna izložba *Sjećanja između zidova* smještena je u prostoru vojarnе i predstavlja središnji interpretacijski sadržaj Memorijalnog centra. Izložba vodi posjetitelje kroz povijest zatvora/logora u Staroj Gradišci, no naglasak stavlja na ljudske priče, a ne režime.

Misija izložbe je poticati kritičko razmišljanje, refleksiju i pomirbu. Na izložbi su zastupljeni različiti glasovi, različite perspektive, odnosno različita sjećanja. Razgled izložbe moguć je samostalno ili uz pratnji vodiča, a uz nju se organiziraju i popratni programi poput predavanja i radionica.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

3.2.2.1. Izrada Idejne muzeološke koncepcije – razvoj idejnog koncepta izložbe – definiranje glavnih tema i narativa.

3.2.2.2. Izrada vizualnog identiteta i Idejnog rješenja likovnog postava dizajna – vizualni identitet stalne izložbe u skladu je s vizualnim identitetom brenda *Čuvarica sjećanja*. Vizualni identitet nastaje na temelju projektnog zadatka koji donosi smjernice koje objedinjuju glavne značajke postavljene priče, odnosno vrijednosti i poruka koje prenosi izložba.

Idejno rješenje likovnog postava dizajna donosi idejnu vizualizaciju stalne izložbe i interijera prostora prema Idejnoj muzeološkoj koncepciji. Ta se dva dokumenta trebaju izrađivati istovremeno, u suradnji muzeologa/interpretatora baštine i dizajnera.

3.2.2.3. Izrada Glavne muzeološke koncepcije i Likovnog postava dizajna stalne izložbe - glavna muzeološka koncepcija detaljno definira plan razvoja sadržaja stalne muzejske izložbe, a prati je izvedbeno rješenje dizajna: likovni postav grafičkog dizajna, produkt dizajna, dizajna rasvjete, dizajna

ozvučenja i dizajna IT-a i multimedije. Poželjno je da se glavna muzeološka koncepcija razvija paralelno s glavnim projektom arhitekture.

3.2.2.4. Razvoj sadržaja i opremanje stalne izložbe - produkcija sadržaja za stalnu izložbu, nabava, izrada i montaža namještaja, tehničke opreme i svih drugih elemenata definiranih Glavnom muzeološkom koncepcijom. Napomena: Za opremanje je potrebno predvidjeti najmanje 10 mjeseci.

3.2.2.5. Programska aktivacija – izrada godišnji planova aktivnosti i provedba aktivnosti.

3.2.2.6. Evaluacija – redovita evaluacija rada i prilagodba sukladno rezultatima.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** nositelj projekta
- **JUSP Jasenovac:** podrška u interpretaciji baštine, programska suradnja
- **Gradski muzej Nova Gradiška:** podrška u interpretaciji baštine
- **Stručnjaci za razvoj baštinskih doživljaja:** interpretatori baštine, dizajneri (grafika, produkt, multimedija)
- **Izvođači radova**
- **Obrazovne i znanstvene institucije (sveučilišta, instituti), udruge civilnog društva** čiji je rad usmjeren na kulturu sjećanja i rad s mladima: stručna i programska suradnja
- **Braniteljske i komemorativne udruge:** suradnja u istraživanju i interpretaciji
- **TZ Brodsko-posavske županije i TZ Grada Nova Gradiška** – promocija i uključivanje u turističku ponudu
- **Ministarstvo kulture i medija RH:** institucionalna i financijska podrška
- **Ministarstvo hrvatskih branitelja RH:** institucionalna i financijska podrška

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina), dugoročno (7-10 godina)

Resursi: proračun, ljudski resursi, fondovi za sufinanciranje

Indikatori uspjeha:

- Izrada muzeološke dokumentacije
- Opremanje stalne izložbe
- Programska aktivacija

3.2.3. Međunarodni projekti za mlade

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Međunarodni projekti za mlade dio su programskih aktivnosti Memorijalnog centra Stara Gradiška. Usmjereni su na istraživačke i umjetničke aktivnosti, a provode se u suradnji s različitim partnerima iz Hrvatske i inozemstva. Cilj ovakvih projekata je educirati mlade ljude o teškoj baštini, potičući pritom kritičko razmišljanje, toleranciju i međusobno povezivanje.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

3.2.3.1. Izrada godišnjih planova rada

3.2.3.2. Odabir partnera i organizacija programa

3.2.3.3. Provedba programa

3.2.3.4. Evaluacija i prilagodba

Dionici:

- **Memorijalni centar Stara Gradiška:** nositelj i provoditelj programa
- **Općina Stara Gradiška:** operativna podrška
- **JUSP Jasenovac:** programska podrška
- **Udruge civilnog društva** čiji je rad usmjeren na kulturu sjećanja i rad s mladima: stručna i programska suradnja
- **Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih RH:** institucionalna podrška
- **Obrazovne institucije:** partnerske institucije na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini
- **Međunarodni partneri**
- **Mladi**

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina), dugoročno (7-10 godina)

Resursi: proračun, ljudski resursi, infrastruktura

Indikatori uspjeha:

- Održana najmanje dva projekta u prve 4 godine

3.2.4. Umjetničke rezidencije i kolonije na temu sjećanja i mira

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Održavanje umjetničkih rezidencija i kolonija potiče međunarodnu

razmjenu, kulturni dijalog i suvremene umjetničke prakse te obogaćuje kulturnu ponudu lokalne sredine. Bavljenje temama sjećanja i mira pridonosi kulturi sjećanja teške povijesti Stare Gradiške. Programe provodi Memorijalni centar Stara Gradiška.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

3.2.4.1. Izrada dvogodišnjih planova rada

3.2.4.2. Organizacija programa

3.2.4.3. Provedba programa

3.2.4.4. Evaluacija i prilagodba

Dionici:

- **Memorijalni centar Stara Gradiška:** nositelj i provoditelj programa
- **Općina Stara Gradiška:** operativna podrška
- **Ministarstvo kulture i medija RH:** institucionalna i financijska podrška
- **Umjetničke organizacije, umjetničke akademije, umjetnici:** partnerstva
- **Lokalna zajednica:** aktivna participacija

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina), dugoročno (7-10 godina)

Resursi: proračun, infrastruktura

Indikatori uspjeha:

- Provedena najmanje jedna umjetnička rezidencija i jedna umjetnička kolonija u prve 4 godine
- Održana najmanje jedna izložba

3.2.5. Baštinski hotel

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Baštinski hotel prvenstveno će zadovoljiti potrebu za smještajnim kapacitetima na području Općine. Hotel ne imitira zatvorski prostor, već ga poštuje dajući mu novu svrhu i pretvarajući ga u prostor mira, dostojanstva i refleksije. Hotel je namijenjen manjem broju posjetitelja – istraživačima, sudionicima programskih aktivnosti, pojedinačnim turistima. Kao baštinski hotel, uređenje objekta poštuje izvorne arhitektonske elemente te ih interpretira kroz suvremeni dizajn, ostvarujući time ravnotežu između očuvanja nasljeđa i nove funkcionalnosti.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

Pripremna faza:

3.2.1.1. Priprema i planiranje – izrada plana upravljanja, odabir partnera

Projektna dokumentacija:

3.2.1.2. Snimka postojećeg stanja i revizija konzervatorskog elaborata

3.2.1.3. Izrada idejnog projekta arhitekture – idejni koncept obnove i adaptacije prostora.

3.2.1.4. Izrada glavnog projekta arhitekture – razrada glavnog projekta arhitekture i ishodenje građevinske dozvole.

3.2.1.5. Izrada izvedbenog projekta arhitekture – detaljna razrada rješenja arhitekture – građevinski radovi, instalacije...

Realizacija:

3.2.1.6. Izvođenje radova, uređenje i opremanje – izvođenje građevinskih radova i opremanje.

3.2.1.7. Stavljanje hotela u funkciju

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** nositelj projekta
- **Konzervatorski odjel Slavonski Brod:** obnova baštine
- **Arhitekti, dizajneri**
- **Stručnjaci za razvoj baštinskih doživljaja:** interpretatori baštine
- **Izvođači radova**

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina), dugoročno (7-10 godina)

Resursi: proračun, ljudski resursi, fondovi za sufinanciranje

Indikatori uspjeha:

- Izrada projektne dokumentacije
- Primanje gostiju

3.3. Sjećanja o zavičaju

Opis i obrazloženje cilja:

Razvoj doživljaja koji su tematski vezani uz život stanovnika Stare Gradiške. Interpretacija potiče na prisjećanje ljudi.

3.3.1. Stalna izložba *Lica sjećanja*

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Prva faza stalne izložbe *Lica sjećanja* obuhvaća produkciju izložbe na otvorenom, a druga faza stalnu izložbu smještenu u prizemlje zgrade Općine. Izložba je posvećena civilnom životu Stare Gradiške – lokalnoj zajednici, svakodnevnom životu, baštini i običajima.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

Prva faza – izložba na otvorenom:

3.3.1.1. Interpretacijski plan izložbe na otvorenom – određivanje količine i položaja interpretacijskih oznaka i plan razvoja sadržaja – definiranje količine i vrste tekstualnog i vizualnog sadržaja.

3.3.1.2. – Implementacija sustava signalizacije i interpretacije – razvoj sadržaja, izrada i postavljanje interpretacijskih oznaka sukladno Sustavu signalizacije i interpretacije.

Druga faza – stalna izložba:

3.3.1.3. Izrada Idejne muzeološke koncepcije – razvoj idejnog koncepta izložbe – definiranje glavnih tema i narativa.

3.3.1.4. Izrada vizualnog identiteta i Idejnog rješenja likovnog postava dizajna – vizualni identitet stalne izložbe u skladu je s vizualnim identitetom brenda *Čuvarica sjećanja*. Vizualni identitet nastaje na temelju projektnog zadatka koji donosi smjernice koje objedinjuju glavne značajke postavljene priče, odnosno vrijednosti i poruke koje prenosi izložba.

Idejno rješenje likovnog postava dizajna donosi idejnu vizualizaciju stalne izložbe i interijera prostora prema Idejnoj muzeološkoj koncepciji. Ta se dva

dokumenta trebaju izrađivati istovremeno, u suradnji muzeologa/interpretatora baštine i dizajnera.

3.3.1.5. Izrada Glavne muzeološke koncepcije i Likovnog postava dizajna stalne izložbe – glavna muzeološka koncepcija detaljno definira plan razvoja sadržaja stalne muzejske izložbe, a prati je izvedbeno rješenje dizajna: likovni postav grafičkog dizajna, produkt dizajna, dizajna rasvjete, dizajna ozvučenja i dizajna IT-a i multimedije.

3.3.1.6. Opremanje stalne izložbe – produkcija sadržaja za stalnu izložbu, nabava, izrada i montaža namještaja, tehničke opreme i svih drugih elemenata definiranih Glavnom muzeološkom koncepcijom. Napomena: Za opremanje je potrebno predvidjeti najmanje 10 mjeseci.

3.3.1.7. Programska aktivacija – izrada godišnjih planova aktivnosti i provedba aktivnosti

3.3.1.8. Evaluacija – redovita evaluacija rada i prilagodba sukladno rezultatima

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** nositelj projekta
- **Koordinator i odbor za razvoj:** koordinacija provedbe
- **Lokalni stanovnici:** nositelji baštine, donatori građe i priča
- **Gradski muzej Nova Gradiška:** podrška u interpretaciji baštine
- **Stručnjaci za razvoj baštinskih doživljaja:** interpretatori baštine, dizajneri (grafika, produkt, multimedija)
- **Arhitekti:** arhitektonski radovi unutar prostora, ovisno o potrebi
- **Izvođači radova**
- **TZ Brodsko-posavske županije** – promocija i uključivanje u turističku ponudu

Terminski plan: kratkoročno (1-2 godine), srednjoročno (3-6 godina)

Resursi: proračun, ljudski resursi, fondovi za sufinanciranje

Indikatori uspjeha:

- Postavljanje izložbe na otvorenom
- Izrada muzeološke dokumentacije
- Opremanje stalne izložbe
- Programska aktivacija

3.3.2. Dom kulture – *Kino-sala*

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Dom kulture kulturno je srce lokalne zajednice – u njemu se održavaju različite manifestacije, od školskih priredbi do kazališnih predstava. Prostor *Kino-sale* potrebno je aktivno uključiti u brend *Čuvarice sjećanja*. U njemu se mogu održavati kino projekcije, tematska predavanja, radionice, koncerti, predstave i drugi programi.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

3.3.2.1. Izrada plana upravljanja i dvogodišnjih planova rada

3.3.2.2. Provedba programa

3.3.2.3. Evaluacija

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** podrška u upravljanju
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija i upravljanje programima
- **Lokalna zajednica:** nositelj i konzument aktivnosti
- **TZ Brodsko-posavske županije:** promocija i uključivanje u turističku ponudu

Terminski plan: kontinuirano

Resursi: proračun, ljudski resursi

Indikatori uspjeha:

- Održana najmanje dva programa koja podržavaju koncept *Čuvarice sjećanja* godišnje

3.3.3. Gaibijino turbe

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Postavljanjem replike Gaibijine grobnice na lijevu obalu rijeke Save, u Staru se Gradišku vraća uspomena na priču koja je snažan dio kolektivnog sjećanja. Gaibijino turbe simbol je povezanosti između dva naroda.

Replika grobnice upotpunjena je interpretacijskim elementima koji posjetiteljima prenose priču o Gaibiji i značenju ove grobnice za lokalni kontekst.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

Pripremna faza:

3.3.3.1. Uspostavljanje partnerstva s Gradom Gradiškom i lokalnom islamskom zajednicom

3.3.3.2. Konzultacije s Konzervatorskim odjelom u Slavonskom Brodu

Projektiranje i izgradnja:

3.3.3.3. Izrada projektne dokumentacije

3.3.3.4. Izvođenje radova

3.3.3.5. Interpretacija – planiranje i razvoj interpretacijskog sadržaja

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** nositelj projekta
- **Grad Gradiška:** suradnička podrška
- **Islamska zajednica u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini:** podrška u interpretaciji baštine
- **Interpretatori baštine**
- **Izvođači radova**
- **TZ Brodsko-posavske županije:** promocija i uključivanje u turističku ponudu

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina)

Resursi: proračun

Indikatori uspjeha:

- Postavljena replika grobnice

3.3.4. Pozornica na otvorenom

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Uređenje i opremanje pozornice u novouređenom Parku hrvatskih branitelja za potrebe održavanja programa na otvorenom poput koncerata, književnih večeri, prikazivanja filmova i slično.

Pozornica može biti mobilna, kako bi se lako rastavila i maknula iz prostora ako je potrebno ili može biti trajni inventar novouređenog parka. Važno je da je izrađena od trajnih i održivih materijala te da je skladno uklopljena u okolinu.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

3.3.4.1. Izrada idejno-izvedbenog rješenja pozornice na otvorenom – izrada arhitektonskog koncepta

3.3.4.2. Izvođenje radova

3.3.4.3. Programska aktivacija i redovito održavanje programa

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** inicijator i podrška u upravljanju
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija i upravljanje programima
- **Arhitekti i izvođači radova**
- **Lokalna zajednica:** nositelj i konzument aktivnosti
- **Izvođači**
- **TZ Brodsko-posavske županije:** promocija i uključivanje u turističku ponudu

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina)

Resursi: proračun, ljudski resursi

Indikatori uspjeha:

- Pozornica u funkciji
- Održana najmanje 2 programa godišnje

3.3.5. Film *Čuvarica sjećanja*

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Film *Čuvarica sjećanja* kratkometražni je dokumentarno-umjetnički film u čijem su fokusu sjećanja *Čuvarice sjećanja*. Film priča priču o Staroj Gradišci, povezujući sve interpretacijske teme u cjelinu. Prikazuje se u *Kino-sali* u sklopu odabranih interpretacijskih programa. Posjetiteljima pruža upoznavanje i povezivanje s lokalnom sredinom, a stanovnicima Stare Gradiške služi na ponos i kao kolektivno sjećanje.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

Razvoj koncepta:

3.3.5.1. Izrada projektnog zadatka

3.3.5.2. Formiranje autorskog tima

3.3.5.3. Izrada plana produkcije

3.3.5.4. Izrada sinopsisa i scenarija filma temeljenog na interpretacijskom konceptu *Čuvarice sjećanja*

3.3.5.5. Prikupljanje arhivske građe i osobnih svjedočanstava

Produkcija:

3.3.5.6. Snimanje

Postprodukcija i prikazivanje:

3.3.5.7. Montaža

3.3.5.8. Premijera filma

3.3.5.9. Izrada godišnjih planova prikazivanja

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** inicijator i nositelj projekta
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija aktivnosti
- **Lokalni stanovnici, pojedinci koji su na različite načine povezani sa Starom Gradiškom:** kazivači
- **Gradski muzej Nova Gradiška, Državni arhiv Slavonski Brod, JUSP Jasenovac i druge institucije:** ustupatelji arhivske građe
- **Filmska ekipa, umjetnici, interpretatori baštine:** realizacija filma

Terminski plan: srednjoročno (3-6)

Resursi: proračun, ljudski resursi

Indikatori uspjeha:

- Izrađen film koji se redovito prikazuje u *Kino-sali*

3.3.6. Biciklistička ruta *Tragovima sjećanja*

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Biciklistička ruta *Tragovima sjećanja* povezuje ključne baštinske točke Stare Gradiške. Ruta je dio cikloturističke mreže Brodsko-posavske županije te doprinosi doživljajima rekreativnog i sportskog turizma.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

3.3.6.1. Planiranje trase – definiranje staza, duljine i interpretacijskih točaka

3.3.6.2. Uređenje staza i postavljanje oznaka, smjerokaza i odmorišta

3.3.6.3. Izrada karte i uključivanje u regionalnu cikloturističku mrežu

3.3.6.3. Održavanje

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** nositelj aktivnosti i upravljačko tijelo
- **TZ Brodsko-posavske županije:** uključivanje u regionalnu mrežu
- **Komunalno redarstvo**

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina)

Resursi: proračun, infrastruktura

Indikatori uspjeha:

- Uređena biciklistička ruta

3.4. Sjećanja u prašumi

Opis i obrazloženje cilja:

Razvoj doživljaja koji su tematski vezani uz prašumu Prašnik. Interpretacija prašume potiče na promišljanje o pamćenju prirode.

3.4.1. Edukativni paviljon

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Edukativni paviljon u Prašniku zamišljen je kao manji arhitektonski element koji se nalazi na rubu rezervata te služi kao prihvatna točka i prostor za programske aktivnosti. Građen je od prirodnih materijala, prvenstveno drva, odnosno hrasta. Sastoji se od natkrivenog otvorenog prostora i manjeg zatvorenog dijela u kojem se mogu nalaziti sanitarni čvor i suvenirnica.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

Pripremna faza:

3.4.1.1. Priprema i planiranje – izrada plana upravljanja

Projektna dokumentacija:

3.4.1.2. Izrada idejnog, glavnog i izvedbenog projekta arhitekture

Realizacija:

3.4.1.3. Izvođenje radova

3.4.1.4. Programska aktivacija

3.4.1.5. Evaluacija i prilagodba

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** inicijator
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija aktivnosti
- **Javna ustanova Natura Slavonica:** partner u realizaciji projekta i provedbi aktivnosti
- **Hrvatske šume:** partner u realizaciji projekta i provedbi aktivnosti
- **Arhitekti, dizajneri**
- **Izvođači radova**

- **Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije RH:** Institucionalna podrška
- **TZ Brodsko-posavske županije i TZ Grada Nova Gradiška:** promocija i uključivanje u turističku ponudu

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina)

Resursi: proračun, ljudski resursi

Indikatori uspjeha:

- Izgrađen edukativni paviljon

3.4.2. Poučna staza *Korijeni sjećanja*

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Poučna staza *Korijeni sjećanja* posjetiteljima približava značaj i vrijednosti slavonske prašume hrasta lužnjaka. Izravnim iskustvom šume, posjetitelji osvještavaju njezinu ulogu u ekosustavu i važnost njezina očuvanja. Staza se sastoji od desetak interpretacijskih oznaka, a započinje kod edukativnog paviljona.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

3.4.2.1. Interpretacijski plan za poučnu stazu – mapiranje i odabir ključnih točaka. Definiranje sadržaja interpretacijskih oznaka, odnosno količine i vrste tekstualnog i vizualnog sadržaja.

3.4.2.2. Implementacija sustava signalizacije i interpretacije – razvoj sadržaja, izrada i postavljanje oznaka na planirane lokacije, testiranje funkcionalnosti.

3.4.2.3. Evaluacija i prilagodba sustava – prikupljanje povratnih informacija o funkcionalnosti i učinkovitosti interpretacijskih oznaka s ciljem prilagodbe.

3.4.2.4. Održavanje – redovito održavanje interpretacijskih oznaka.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** inicijator
- **Javna ustanova Natura Slavonica:** partner u realizaciji aktivnosti
- **Hrvatske šume:** partner u realizaciji aktivnosti
- **Stručnjaci za razvoj baštinskih doživljaja:** interpretatori baštine, dizajneri
- **TZ Brodsko-posavske županije i TZ Grada Nova Gradiška:** promocija i uključivanje u turističku ponudu

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina)

Resursi: proračun

Indikatori uspjeha:

- Postavljene interpretacijske oznake

3.4.3. Programske aktivnosti

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Boravak u izvornoj prašumi pruža jedinstveni okvir za razvoj raznolikih edukativnih i kreativnih programa koji potiču razvoj održivog turizma. Fokus programa je na dobrobiti boravka u prirodi i važnosti njezina očuvanja. Aktivnosti su namijenjene različitim skupinama posjetitelja, a provode se u suradnji s različitim partnerima.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

3.4.3.1. Izrada godišnjih planova rada

3.4.3.2. Odabir suradnika i organizacija programa

3.4.3.3. Provedba programa

3.4.3.4. Evaluacija i prilagodba

Dionici:

- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija aktivnosti
- **Općina Stara Gradiška:** podrška u provedbi aktivnosti
- **Javna ustanova Natura Slavonica:** partner u provedbi aktivnosti
- **Hrvatske šume:** partner u provedbi aktivnosti
- **TZ Brodsko-posavske županije i TZ Grada Nova Gradiška:** promocija i uključivanje u turističku ponudu

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina), dugoročno (7-10 godina)

Resursi: proračun, ljudski resursi

Indikatori uspjeha:

- Održane najmanje dvije različite programske aktivnosti godišnje

3.4.4. Šumska terapija

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Šumska terapija poseban je oblik vođenog boravka u prirodi koji potiče

svjesno bivanje u šumi i dublje povezivanje s njom. Postaje sve popularnija u vremenu užurbane svakodnevice i učestale izloženosti stresu. Šuma terapija pogoduje fizičkom i mentalnom zdravlju te privlači posjetitelje koji traže jedinstvene doživljaje u prirodi.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

3.4.4.1. Uspostava suradnje s pojedincima koji mogu voditi šumsku terapiju

3.4.4.2. Provedba programa

3.4.4.3. Promocija programa

Dionici:

- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija aktivnosti
- **Općina Stara Gradiška:** podrška u provedbi aktivnosti
- **Javna ustanova Natura Slavonica:** partner u provedbi aktivnosti
- **Hrvatske šume:** partner u provedbi aktivnosti
- **Vodiči**
- **TZ Brodsko-posavske županije i TZ Grada Nova Gradiška:** promocija i uključivanje u turističku ponudu

Terminski plan: kontinuirano

Resursi: proračun, ljudski resursi

Indikatori uspjeha:

- Redovito održavanje šumskih terapija

3.5. Sjećanja uz rijeku

Razvoj doživljaja koji su tematski vezani uz rijeku Savu. Interpretacija potiče na promišljanje o promjenama.

3.5.1. Izletišta Starača

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Izletišta Starača obogaćeno je urbanom opremom, interpretacijskim sadržajem i tematskim dječjim igralištem. Cilj je stvoriti prostor za odmor i rekreaciju te posjetiteljima približiti floru i faunu rijeke Save.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

Uređenje i postavljanje opreme:

3.5.1.1. Izrada projektne dokumentacije za uređenje izletišta – krajobrazno rješenje

3.5.1.2. Realizacija radova (uređenje okoliša i postavljanje predviđene opreme)

Interpretacija:

3.5.1.3. Interpretacijski plan i razvoj sadržaja – definiranje količine i sadržaja interpretacijskih elemenata, uključujući i elementa vezanih uz dječje igralište.

3.5.1.4. Implementacija sustava signalizacije i interpretacije - izrada i postavljanje oznaka na planirane lokacije, testiranje funkcionalnosti.

Tematsko dječje igralište:

3.5.1.5. Izrada idejnog i izvedbenog rješenja dizajna igrališta

3.5.1.6. Izrada i montiranje elemenata igrališta

3.5.1.7. Testiranje i održavanje

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** nositelj aktivnosti
- **Hrvatske vode:** partner u upravljanju prostorom
- **JU Natura Slavonica i JU PP Lonjsko polje:** stručna podrška u

interpretaciji baštine

- **Stručnjaci za krajobrazno uređenje**
- **Stručnjaci za razvoj baštinskih doživljaja:** interpretatori baštine, dizajneri
- **Lokalna zajednica**

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina)

Resursi: proračun

Indikatori uspjeha:

- Uređeno izletišta Starača

3.5.2. Šetnica uz rijeku i interpretacijska staza *Rijeka sjećanja*

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Šetnica, odnosno interpretacijska staza uz Savu, novi je prostor za rekreaciju, edukaciju i refleksiju. Uređena staza posjetiteljima omogućuje ugodnu šetnju, a interpretacijske oznake postavljene uzduž otkrivaju zanimljivosti o životu lokalnih stanovnika uz rijeku, nekoć i danas. Ta sjećanja koja nosi rijeka omogućuju posjetiteljima dublje povezivanje s lokalnom sredinom.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

3.5.2.1. Interpretacijski plan za stazu – mapiranje i odabir ključnih točaka. Definiranje količine i sadržaja interpretacijskih oznaka, odnosno količine i vrste tekstualnog i vizualnog sadržaja.

3.5.2.2. Implementacija sustava signalizacije i interpretacije – razvoj sadržaja, izrada i postavljanje oznaka na planirane lokacije, testiranje funkcionalnosti.

3.5.2.3. Evaluacija i prilagodba sustava – prikupljanje povratnih informacija o funkcionalnosti i učinkovitosti interpretacijskih oznaka s ciljem prilagodbe.

3.5.2.4. Održavanje – redovito održavanje interpretacijskih oznaka

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** nositelj aktivnosti
- **Koordinator i Odbor za razvoj:** koordinacija aktivnosti
- **Hrvatske vode:** partner u upravljanju prostorom
- **Gradski muzej Nova Gradiška, JU Natura Slavonica i JU PP Lonjsko**

- polje:** stručna podrška u interpretaciji baštine
- **Stručnjaci za razvoj baštinskih doživljaja:** interpretatori baštine, dizajneri

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina)

Resursi: proračun

Indikatori uspjeha:

- Uređena interpretacijska staza

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina)

Resursi: proračun, infrastruktura

Indikatori uspjeha:

- Uređena istočna prijemna točka Parka prirode Lonjsko polje

3.5.3. Ulaz u Park prirode Lonjsko polje i itinerar

Opis i obrazloženje aktivnosti:

S obzirom na to da istočni dio Parka prirode Lonjsko polje administrativno obuhvaća područje Općine Stara Gradiška, predlaže se uspostava novog ulaza u Park s te strane. Uspostava novog ulaza omogućila bi lakši pristup Park posjetiteljima koji dolaze s istoka. U suradnji s Parkom prirode, osmišljava se zajednički itinerar koji uključuje posjet Parku i Općini Stara Gradiška te se u tom obliku promovira.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

Pripremna faza:

3.5.3.1. Uspostavljanje partnerstva s Parkom prirode Lonjsko polje

3.5.3.2. Izrada idejnog i izvedbenog rješenja nove prijemne točke posjetitelja

3.5.3.3. Osmišljavanje zajedničkog itinerara

Realizacija:

3.5.3.4. Uređenje nove prijemne točke

3.5.3.5. Promocija

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** inicijator
- **JU Park prirode Lonjsko polje:** partner u provedbi aktivnosti
- **Stručnjaci za razvoj baštinskih doživljaja:** interpretatori baštine, dizajneri
- **Arhitekti i izvođači radova**

3.6. Ostali doživljaji

3.6.1. Interpretacijske šetnje

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Interpretacijske šetnje obogaćuju ponudu baštinskih doživljaja vezanih uz svaku od 5 tematskih cjelina. Ova interpretacijska vođenja omogućuju posjetiteljima dublje upoznavanje i povezivanje s destinacijom. Otkrivaju se slojevi prošlosti i sadašnjosti, slojevi sjećanja, a iskustvo osobne interpretacije osnažuje sami doživljaj.

Kako bi se šetnje mogle održavati, potrebno je na raspolaganju imati turističke vodiče i vodiče interpretatore. Općina može sufinancirati edukacije kako bi potaknula lokalne stanovnike da preuzmu ovu ulogu ili privukla vodiče iz regije.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

3.6.1.1. Organiziranje edukacija, financijska podrška i suradnja s vodičima iz regije

3.6.1.2. Kreiranje interpretacijskih šetnji

3.6.1.3. Provedba interpretacijskih šetnji

3.6.1.4. Evaluacija i prilagodba

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** operativna podrška
- **Koordinator i Odbor razvoja:** koordinacija provedbe aktivnosti
- **Lokalni vodiči i kulturni djelatnici:** provoditelji aktivnosti
- **Gradski muzej Nova Gradiška:** podrška u interpretaciji baštine
- **Državni arhiv u Slavanskom Brodu:** podrška u interpretaciji baštine
- **Konzervatorski odjel Slavonski Brod:** podrška u interpretaciji baštine
- **TZ Brodsko-posavske županije i TZ Grada Nova Gradiška:** promocija i uključivanje u turističku ponudu

Terminski plan: kontinuirano

Resursi: proračun, ljudski resursi

Indikatori uspjeha:

- Redovito održavanje interpretacijski šetnji *Čuvarice sjećanja*

3.6.2. Vrelo sjećanja

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Vrelo sjećanja središnji je doživljaj *Čuvarice sjećanja*, to je digitalni arhiv živih sjećanja u kojem se isprepliće osobno i kolektivno. Riječ je o umjetničkoj instalaciji koju oblikuju odgovori posjetitelja na različita pitanja postavljena uz različite baštinske elemente *Čuvarice sjećanja*. *Vrelo sjećanja* povezuje zajednicu i posjetitelje, prošlost i sadašnjost, pojedinačno i kolektivno.

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

Pripremna faza:

3.6.2.1. Odabir lokacije

3.6.2.2. Izrada projektnog zadatka

3.6.2.3. Izrada idejnog projekta

3.6.2.4. Izrada izvedbenog projekta

Realizacija:

3.6.2.5. Izrada umjetničke instalacije i puštanje u rad

3.6.2.6. Redovito održavanje

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** nositelj aktivnosti
- **Koordinator i Odbor razvoja:** koordinacija provedbe aktivnosti
- **Konzervatorski odjel Slavonski Brod:** konzervatorske smjernice
- **Interpretatori baštine**
- **Umjetnici**
- **Lokalna zajednica**

Terminski plan: dugoročno (7-10 godina)

Resursi: proračun

Indikatori uspjeha:

- Izrađeno *Vrelo sjećanja*

	CILJEVI I REZULTATI	DINAMIKA REALIZACIJE									
		2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.	2034.	2035.
3.	RAZVOJ AUTENTIČNIH DOŽIVLJAJA										
3.1.	<i>Sjećanja iz tvrđave</i>										
3.1.1.	Interpretacija <i>in situ</i> i doživljaj proširene stvarnosti <i>Slojevi sjećanja</i>										
3.1.2.	Izložbena galerija u kurtini										
3.2.	<i>Sjećanja na zatvor</i>										
3.2.1.	Memorijalni centar Stara Gradiška – Međunarodni centar za istraživanje žrtava totalitarnih režima										
3.2.2.	Memorijalni centar Stara Gradiška – Stalna izložba <i>Sjećanja između zidova</i>										
3.2.3.	Međunarodni projekti za mlade										
3.2.4.	Umjetničke rezidencije i kolonije na temu sjećanja i mira										
3.2.5.	Baštinski hotel										
3.3.	<i>Sjećanja o zavičaju</i>										
3.3.1.	Stalna izložba <i>Lica sjećanja</i>										
3.3.2.	Dom kulture – <i>Kino-sala</i>										
3.3.3.	Gaibijino turbe										
3.3.4.	Pozornica na otvorenom										
3.3.5.	Film <i>Čuvarica sjećanja</i>										
3.3.6.	Biciklistička ruta <i>Tragovima sjećanja</i>										
3.4.	<i>Sjećanja u prašumi</i>										
3.4.1.	Edukativni paviljon										
3.4.2.	Poučna staza <i>Korijeni sjećanja</i>										
3.4.3.	Programske aktivnosti										
3.4.4.	Šumska terapija										
3.5.	<i>Sjećanja uz rijeku</i>										
3.5.1.	Izletište Starača										
3.5.2.	Ulaz u Park prirode Lonjsko polje i itinerar										
3.6.	<i>Ostali doživljaji</i>										
3.6.1.	Interpretacijske šetnje										
3.6.2.	<i>Vrelo sjećanja</i>										

4. Brendiranje i marketing

Opis i obrazloženje prioriteta:

Razviti i promovirati integrirani kulturno-turistički proizvod *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja* kao prepoznatljiv strateški brend Općine Stara Gradiška. Općina se pozicionira na turističku kartu zapadne Slavonije kroz autentične doživljaje, inovativne sadržaje i povezanost s regionalnim, nacionalnim i međunarodnim dionicima.

Ciljevi:

4.1. Razvoj brenda

4.2. Razvoj marketinga i komunikacija

4.1. Razvoj brenda

Opis i obrazloženje cilja:

Brend *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja* predstavlja jedinstveni identitet Općine Stara Gradiška koji spaja lokalna sjećanja i autentične vrijednosti Općine. Brend objedinjuje sve elemente u koherentnu cjelinu, usmjerenu prema jačanju lokalne kulturno-turističke ponude i privlačenju posjetitelja.

4.1.1. Izrada brend strategije

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Izrada brend strategije za *Čuvaricu sjećanja* omogućit će pozicioniranje baštinske priče brenda u širi kontekst. Brend strategija definira viziju, misiju, temeljne vrijednosti i komunikacijske smjernice brenda. Strategija objedinjuje sve aspekte kulturne i prirodne baštine Stare Gradiške, s naglaskom na sjećanja kao univerzalni fenomen koji povezuje lokalnu baštinu i lokalnu zajednicu s posjetiteljima.

Strategija nastaje na temelju projektnog zadatka, a pruža jasan okvir za promociju destinacije, usklađujući aktivnosti svih dionika i omogućavajući konzistentnu i učinkovitu komunikaciju prema ciljnim skupinama. Strategiju je potrebno kontinuirano ažurirati i prilagođavati kako bi se odgovorilo na promjene na tržištu, aktualne potrebe i nove inicijative.

Dionici:

- Općina Stara Gradiška: inicijator
- Koordinator i Odbor razvoja: koordinacija provedbe aktivnosti
- Interpretatori baštine: projektni zadatak
- Vanjski stručnjaci za brendiranje

Terminski plan: kratkoročno (1-2 godine)

Resursi: proračun

Indikatori uspjeha:

- Izrađena brend strategije
- Izrada godišnjih akcijskih planova provođenja brend strategije

4.1.2. Izrada vizualnog identiteta i knjige standarda

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Izrada vizualnog identiteta i knjige standarda neizostavan je korak u razvoju brenda *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja*. Vizualni identitet obuhvaća dizajn logotipa, paletu boja, tipografiju i dodatne grafičke elemente koji odražavaju autentičnost i vrijednosti brenda. Nastaje na temelju projektnog zadatka.

Knjiga standarda pruža detaljne upute za primjenu vizualnog identiteta u različitim medijima, uključujući promotivne sadržaje, signalizaciju i digitalne platforme. Aktivnost će osigurati usklađenost svih komunikacijskih materijala i stvoriti prepoznatljiv vizualni jezik *Čuvarice sjećanja*, čime će se povećati prepoznatljivost brenda na svim razinama.

Dionici:

- Općina Stara Gradiška: inicijator
- Koordinator i Odbor razvoja: koordinacija provedbe aktivnosti
- Interpretatori baštine: projektni zadatak
- Grafički dizajneri

Terminski plan: kratkoročno (1-2 godine)

Resursi: proračun

Indikatori uspjeha:

- Razvijen vizualni identitet koji snažno komunicira brend
- Izrađena proširena knjiga standarda
- Konzistentna primjena vizualnog identiteta u komunikaciji brenda

4.1.3. Izrada Sustava signalizacije i interpretacije

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Sustav signalizacije i interpretacije podrazumijeva jasno označavanje interpretacijskih točaka, tematskih staza i modernu signalizaciju koja povezuje ključne doživljaje *Čuvarice sjećanja*.

Sustav signalizacije i interpretacije obuhvaća tri osnovne vrste oznaka:

- orijentacijske/informacijske oznake
- oznake upozorenja/signalizacijske oznake
- interpretacijske oznake

Koraci potrebni za realizaciju aktivnosti:

4.1.3.1. Izrada idejnog i izvedbenog rješenja za sustav signalizacije i interpretacije

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** inicijator
- **Koordinator i Odbor razvoja:** koordinacija provedbe aktivnosti
- **Grafički dizajneri, produkt dizajneri**

Terminski plan: kratkoročno (1-2 godina)

Resursi: proračun, ljudski resursi

Indikator uspjeha:

- Izrađena dokumentacija – sustav spreman za izradu

4.1.4. Izrada studije suvenira i produkcija suvenira

Opis i obrazloženje aktivnosti:

U skladu s brend strategijom, vizualnim identitetom i marketing planom, izrađuju se projektni zadatak te idejno i izvedbeno rješenje za produkciju suvenira tematski povezanih sa sjećanjima *Čuvarice sjećanja*. Suveniri upotpunjuju iskustvo boravka u destinaciji i služe kao uspomena na nove doživljaje koji će postati sjećanja.

Izrađena paleta suvenira sustavno se evaluira, nadopunjava i dodatno producira u skladu s potrebama, a glavne karakteristike suvenira su održivost i regionalna proizvodnja.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** inicijator
- **Koordinator i Odbor razvoja:** koordinacija provedbe aktivnosti
- **Interpretatori baštine:** projektni zadatak
- **Grafički dizajneri**
- **Lokalni obrtnici i umjetnici**

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina)

Resursi: proračun, ljudski resursi

Indikatori uspjeha:

- Izrađen projektni zadatak
- Izrađeno idejno i izvedbeno rješenje dizajna suvenira
- Producirano minimalno 5 različitih suvenira u prvom ciklusu

4.2. Razvoj marketinga i komunikacija

Opis i obrazloženje cilja:

Razvoj marketinga i komunikacija za brend *Stara Gradiška – Čuvarica sjećanja* usmjeren je na stvaranje prepoznatljivosti destinacije u javnosti. Cilj je oblikovati učinkovite komunikacijske strategije koje ističu lokalnu baštinu i vrijednosti koje brend želi prenijeti. Kroz ciljano oglašavanje, suradnju s medijima, promociju na društvenim mrežama i stvaranje visokokvalitetnog sadržaja, komunikacija osigurava privlačenje posjetitelja i jačanje brenda u regionalnom, nacionalnom i međunarodnom kontekstu.

4.2.1. Izrada Marketing plana i Komunikacijske strategije

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Izrada marketing plana i komunikacijske strategije ključni su koraci za definiranje strategije komunikacije i promocije *Čuvarice sjećanja*. Marketing plan određuje ciljne skupine, ključne poruke, kanale komunikacije i specifične promotivne aktivnosti usmjerene na povećanje prepoznatljivosti destinacije. Komunikacijska strategija donosi smjernice za rad s medijima, kriznu komunikaciju te promociju kroz priče i događaje koji ističu jedinstvenost i vrijednost brenda. Ovi se dokumenti izrađuju u skladu s brend strategijom i strateškim planom interpretacije baštine.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** inicijator
- **Koordinator i Odbor razvoja:** koordinacija provedbe aktivnosti
- **Stručnjaci za marketing i PR**

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina)

Resursi: proračun, ljudski resursi

Indikatori uspjeha:

- Izrađen marketing plan
- Izrađena komunikacijska strategija
- Povećana vidljivost destinacije koja se očituje kroz mjerljive rezultate

4.2.2. Razvoj sadržaja za promotivne i medijske produkcije

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Razvoj sadržaja za promotivne i medijske produkcije usmjeren je na stvaranje visokokvalitetnih komunikacijskih materijala koji ističu autentičnost i duh mjesta *Čuvarice sjećanja*. Aktivnost obuhvaća osmišljavanje i proizvodnju promotivnih tekstova, fotografija, ilustracija, videozapisa, digitalnih kampanja, tiskanih materijala, sadržaja za društvene mreže i drugog sadržaja koji pridonosi promociji destinacije.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** financijska i operativna podrška
- **Koordinator i Odbor razvoja:** koordinacija provedbe aktivnosti
- **Turistička zajednica Brodsko-posavske županije:** suradnja u promociji
- **Stručnjaci za marketing i PR**
- **Umjetnici, dizajneri**

Terminski plan: kontinuirano

Resursi: proračun, ljudski resursi, tehnička podrška

Indikatori uspjeha:

- Izrada godišnjih planova i projektnih zadataka za razvoj vizualnog i tekstualnog sadržaja te urednički poslovi koji prate produkciju
- Produkcija i stvaranje baze sadržaja koja se kontinuirano nadopunjuje

4.2.3. Izrada internetske stranice

Opis i obrazloženje aktivnosti:

Izrada internetske stranice na kojoj će posjetitelji moći pronaći sve relevantne informacije vezane uz posjet *Čuvarici sjećanja* – informacije o doživljajima, aktivnostima, radnom vremenu, posjetiteljskoj infrastrukturi i drugim sadržajima koji su važni za cjelovito posjetiteljsko iskustvo.

Dionici:

- **Općina Stara Gradiška:** financijska i operativna podrška
- **Koordinator i Odbor razvoja:** koordinacija provedbe aktivnosti
- **IT stručnjaci**

Terminski plan: srednjoročno (3-6 godina)

Resursi: proračun, tehnička podrška

Indikatori uspjeha:

- Izrađena i funkcionalna internetska stranica

	CILJEVI I REZULTATI	DINAMIKA REALIZACIJE									
		2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	2030.	2031.	2032.	2033.	2034.
4.	BRENDIRANJE I MARKETING										
4.1.	Razvoj brenda										
4.1.1.	Izrada brend strategije										
4.1.2.	Izrada vizualnog identiteta i knjige standarda										
4.1.3.	Izrada Sustava signalizacije i interpretacije										
4.1.4.	Izrada studije suvenira i produkcija suvenira										
4.2.	Razvoj marketinga i komunikacija										
4.2.1.	Izrada marketing plana i komunikacijske strategije										
4.2.2.	Razvoj sadržaja za promotivne i medijske produkcije										
4.2.3.	Izrada internetske stranice <i>Čuvarice sjećanja</i>										

Pregled svih aktivnosti prema terminskom planu

KRATKOROČNO

- 1.1.1. Imenovanje Koordinatora i Odbora za razvoj *Čuvarice sjećanja*
- 4.1.1. Izrada brend strategije
- 4.1.2. Izrada vizualnog identiteta i knjige standarda
- 4.1.3. Izrada Sustava signalizacije i interpretacije

KRATKOROČNO-SREDNJOROČNO

- 1.3.1. Provođenje edukacija u području interpretacije baštine
- 2.1.1. Terensko dokumentiranje
- 2.1.2. Prikupljanje usmene povijesti
- 2.1.3. Stvaranje baze podataka
- 3.3.1. Stalna izložba *Lica sjećanja*

SREDNJOROČNO

- 3.1.1. Interpretacija *in situ* i doživljaj proširene stvarnosti *Slojevi sjećanja*
- 3.3.3. Gaibijino turbe
- 3.3.4. Pozornica na otvorenom
- 3.3.5. Film *Čuvarica sjećanja*
- 3.3.6. Biciklistička ruta *Tragovima sjećanja*
- 3.4.1. Edukativni paviljon
- 3.4.2. Poučna staza *Korijeni sjećanja*
- 3.5.1. Izletišta Starača
- 3.5.2. Ulaz u Park prirode Lonjsko polje i itinerar
- 4.1.4. Izrada studije suvenira i produkcija suvenira
- 4.2.1. Izrada marketing plana i komunikacijske strategije
- 4.2.3. Izrada internetske stranice *Čuvarica sjećanja*

SREDNJOROČNO-DUGOROČNO

- 1.3.2. Provođenje edukacija u području interpretacije baštine
- 3.2.1. *Memorijalni centar Stara Gradiška* – Međunarodni centar za istraživanje žrtava totalitarnih režima
- 3.2.2. *Memorijalni centar Stara Gradiška* - Stalna izložba *Sjećanja između zidova*
- 3.2.3. Međunarodni projekti za mlade
- 3.2.4. Umjetničke rezidencije i kolonije na temu sjećanja i mira
- 3.2.5. Baštinski hotel
- 3.4.3. Programske aktivnosti

DUGOROČNO

- 3.1.2. Izložbena galerija u kurtini
- 3.6.2. *Vrelo sjećanja*

KONTINUIRANO

- 1.1.2. Razrada protokola suradnje i odgovornosti između Odbora i Koordinatora
- 1.2.1. Osnaživanje civilnog sektora
- 1.2.2. Suradnja s institucijama i organizacijama
- 1.2.3. Poticanje lokalne proizvodnje
- 1.2.4. Aktivnosti u strukovnim udruženjima i mrežama
- 1.3.3. Organizacija studijskih putovanja
- 2.2.1. Uređenje i održavanje okoliša
- 2.2.2. Obnova kulturnih dobara
- 3.3.2. Dom kulture – *Kino-sala*
- 3.4.4. Šumska terapija
- 3.6.1. Interpretacijske šetnje
- 4.2.2. Razvoj sadržaja za promotivne i medijske produkcije

Troškovnik

Sastavni dio Strateškog plana interpretacije baštine Općine Stara Gradiška je preliminarni troškovnik u obliku zasebne Excel tablice. U njemu su navedeni procijenjeni financijski troškovi za one aktivnosti koje je u ovom trenutku u kontekstu ovog strateškog plana moguće procijeniti.

Procjene troškova iznesene su u rasponima jer konačni troškovi ovise o brojnim faktorima – odlukama nositelja aktivnosti, dostupnim izvorima financiranja, ponudama pružatelja usluga, rokovima provedbe, projektnim zadacima, idejnim rješenjima i drugim faktorima.

Literatura i izvori

- Bedenko, V., *Urbanistička prošlost Stare Gradiške*, u: Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, br. 2/3, 1977.
- Đurić, T., *Iz prošlosti novogradiškog kraja*, Novinsko izdavačko i štamparsko poduzeće Varaždin, Varaždin, 1974.
- Kljajić, J., *Krajiške tvrđave na Savi u 18. i 19. stoljeću*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2001.
- Kljajić, J., *Stara Gradiška – Grad mrtvih „mrtav grad“*, u: *Histria Antiqua*, br. 8, 2002.
- Kljajić, J., *Stara Gradiška u 18. stoljeću*, u: *Peristil*, br. 46, 2003.
- Kostić, M., *Gaibijino turbe kod Stare Gradiške*, u: *Narodna starina : nepovremeni časopis za povijest kulture i etnografiju južnih Slovjena*, br. 33, 1934.
- Lenon, J., *Dark Tourism*, u: *Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, 2017.
- Logan, W., Reeves, K. (ur.), *Places of Pain and Shame – Dealing with „Difficult Heritage“*, Routledge, New York, 2009.
- Macdonald, S., *Difficult Heritage - Negotiating the Nazi Past in Nuremberg and Beyond*, Routledge, 2008.
- Mihaljević, M., Dizdar, M., *Late La Tene bronze helmet from the river Sava near Stara Gradiška*, u: *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, br. 40, 2007.
- Mihovilović, Đ., *Priča o Tediju*, Jasenovac: Spomen-područje Jasenovac, 2015.
- Samardžić, F., *Novogradiške ratne godine 1990.-1991.*, Nova Gradiška, 1995.
- Tunbridge, J. E., Ashworth, G., *Dissonant Heritage: The Management of the Past as a Resource in Conflict*, John Willey & Sons, 1995.
- Vujčić, B., *Gradiški mostovi na Savi*, Zavičajni muzej Gradiška
- Žugaj, V., *Stara Gradiška*, Mato Lovrak, Zagreb, 1997.
- 700 godina Stare Gradiške*, Općinsko vijeće Stara Gradiška, 1995.
- Kelti na širem području Nove Gradiške*, Arheološki muzej, Osijek, 2000.
- Strateški dokumenti navedeni u poglavlju „Strateški kontekst“
- Postojeća projektna dokumentacija vezana uz tvrđavu
- Internetske stranice: Općina Stara Gradiška; JUSP Jasenovac; Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću; PP Lonjsko Polje; JU Natura Slavonica; ostalo

-
- ⁱ https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/eu-priorities/european-union-priorities-2024-2029_hr
- ⁱⁱ Ibid.
- ⁱⁱⁱ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0267>, str. 1
- ^{iv} Ibid., str. 2
- ^v Ibid., str. 4
- ^{vi} Ibid., str. 7
- ^{vii} <https://www.consilium.europa.eu/media/60399/st15381-en22.pdf>
- ^{viii} <https://deskultura.hr/hr/novosti/usvojena-rezolucija-o-planu-rada-za-kulturu-2023-2026>
- ^{ix} <https://www.consilium.europa.eu/media/60399/st15381-en22.pdf>, str. 7.
- ^x Ibid., str. 8.
- ^{xi} Ibid., str. 9.
- ^{xii} Ibid., str. 10.
- ^{xiii} <https://culture.ec.europa.eu/policies/culture-compass-for-europe>
- ^{xiv} https://new-european-bauhaus.europa.eu/document/download/6d54623a-09c1-4a60-a8f5-7c292f679f69_hr?filename=COM%282021%29_573_HR_ACT.PDF
- ^{xv} <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/5a9c3144-80f1-11e9-9f05-01aa75ed71a1>
- ^{xvi} https://transport.ec.europa.eu/news-events/news/have-your-say-upcoming-eu-sustainable-tourism-strategy-2025-06-23_en
- ^{xvii} Nacionalna razvojna strategija RH do 2030. godine, 2021.
- ^{xviii} <https://www.zakon.hr/cms.htm?id=55636>
- ^{xix} Nacionalni plan razvoja kulture i medija za razdoblje od 2023. do 2027. godine, 2023.
- ^{xx} Provedbeni plan Općine Stara Gradiška, 2021., str. 22.
- ^{xxi} Žugaj, V., *Stara Gradiška*, str. 12.

- ^{xxii} Registar kulturnih dobara RH, <https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-4971>
- ^{xxiii} Registar kulturnih dobara RH, <https://registar.kulturnadobra.hr/#/details/Z-4970>
- ^{xxiv} <https://natura-slavonica.hr/posebni-rezervat-sumske-vegetacije-prasnik/>
- ^{xxv} <https://pp-lonjsko-polje.hr/o-nama/o-parku/>
- ^{xxvi} <http://struna.ihjj.hr/naziv/sjecanje/24742/>
- ^{xxvii} Macdonald, S.: *Difficult Heritage: Negotiating the Nazi Past in Nuremberg and Beyond*, Routledge, 2008.
- ^{xxviii} Tunbridge J. E.; Ashworth G. J.: *Dissonant Heritage: The Mangement of the Past as a Resource in Conflict*, John Willey & Sons, 1995.
- ^{xxix} UNWTO *Tourism Definitions*, <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284420858>
- ^{xxx} Drvenkar N., Banožić M., Živić D.: *Development of Memorial Tourism as a New Concept – Possibilities and Restrictions*, Tourism and Hospitality Management, Vol. 21, No. 1, 2015.
- ^{xxxi} <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/unwtoseminars.2003.2.h683454637147v5p?role=tab>
- ^{xxxii} Whyte, B.; Hood, T.; and White, B. P. (eds.): *Cultural and Heritage Tourism: A Handbook for Community Champions*, str. 27.
- ^{xxxiii} Draženović, M.; Smrekar, A. (ur.): *Priručnik za interpretaciju baštine*, 2021.
- ^{xxxiv} Plan upravljanja destinacijom Brodsko-posavska županija, 2025., str. 9.
- ^{xxxv} https://slks.dk/fileadmin/user_upload/dokumenter/KS/institutioner/museer/Indsatsomraader/Brugerundersoegelse/Artikler/John_Falk_Understandin_g_museum_visitors_motivations_and_learning.pdf